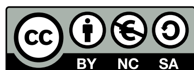
Meelis Friedenthal

Kuldne aeg

«Kuldne aeg» võitis 2004. aasta romaanivõistlusel III auhinna
ja ilmus trükis 2005. aastal kirjastuselt Tuum

Toimetaja: Linda Uustalu
Kujundaja: Meelis Friedenthal

Raamat on ilmunud Eesti Kultuurkapitali toetusel

Viimne ju jõudmas järk, mida kuulutand Cumae Sibylla;
võimukam aeg ajastaegade reast ujub vastsena valla,
taas tuleb Neitsi ja taas oma skeptriga iidseim Saturnus;
uus juba laskumas põlv ülalt taevast alla me maile.
Aita siis, heldelt kaitse ta sündi, et eest hajuks raudne
hõim ja et kuldsena noor, ülev tõug tuleks täitma maailma...

(Vergilius, neljas ekloog)

Meelis Friedenthal

I

Umbes nii nende ajalugu algas – masinad, raudne hõim, võtsid maast tolmu ja hakkasid seda kokku segama ehituskivideks, masinad läksid maa alla ja kaevasid seal metalle, masinad ehitasid valmis majad ja kütsid neid talvel tumeda söega. Valmis sai pesa, üsa, kus väikest ja abitut inimest hoitakse soojas, ta haudub nagu muna ja sünnib. Esimese inimese nimeks sai Deukalion. Selle olid paika pannud juba dotsentide loojad. Tal oli palju vendi ja õdesid, aga kõigi kurvastuseks polnud tal poegi ja tütreid. Ta oli viljatu. Nagu ka paljud tema vendadest ja õdedest. Dotsendid ohkasid ja proovisid asju paremaks muuta, pingutasid oma käsuridade jadasid ning lootsid valmis saada midagi, mis teeks inimestele head. Aga see oli nii raske.

Võibolla on võimalik midagi minevikust õppida? Kas on võimalik teada saada, kuidas asjad enne olid? Lugeda neid materjale, mis kusagil on säilinud? Ei ole tähtis, kas hästi või halvasti, ei ole tähtis, kas me neid mõistame. Tuge on vaja! Minevikku…

Mida arvata olevatest asjadest, nägudest meie ümber, esemetest meie käes, kui neil poleks minevikku? Meie mõistmine olevast põhineb vaid minevikul.

Aga minevikku säilitada on nii raske. Kunagi vajutasid Sumeris inimesed kiilukujulisi märke pehmetesse savitahvlitesse, vaenlased tulid ja loopisid need minema, müüride vahele täidiseks, prahiks. Aga märgid põlesid tules kõvaks ja selgeks, säilisid aastatuhandeid. Siis tulid inimesed, kes kirjutasid tindiga loomanahkadele, papüürusele, paberile. Nad leidsid vanu märke kõvast keraamikast ning kirjutasid need ümber, tõlkisid omasse keelde, mäletasid. Siis nad surid ja järele jäid vaid paberid. Paberile kirjutatud märgid aga põlevad tules hästi, paber laguneb ka raamatukogus, pudeneb vaikselt loetamatuks, pulbriks, tuhaks. Kuhugi aga oleks tarvis kirjutada informatsioon, mis ei häviks. Inimestesse? Kuhu mujale, kes teine kannaks mälestust. Kõik ju laguneb, hävib, kaob olematusse. Ilma inimeseta. Nii juhtuski.

Ja nüüd olid nad siin jälle. Alguses. Neil oli kõikidest asjadest natuke, aga puudus tervik. Polnud muud võimalust kui loota enda loojatele, õpetajatele, metallist prometheustele. Kas ajalugu hakkas ennast kerima tagurpidi?

«Ideaalne liikumine on ringikujuline – algusest lõppu, häving, taastulemine, häving. Vähemalt nii on antiiksed seda asja mõistnud.»

«Nii olen ka mina kuulnud.»

«Niisiis – kas sa arvad, et me oleme nagu sipelgad liiva sisse joonistatud vaos, kes liiguvad minevikust tulevikku?»

«Tundub nii.»

«Ometigi näib siin olevat viga, sest meie käsitus ajaloost on hoopis teistsugune.»

«Kuidas nii, sõber Kritias?»

«Aeg on antud vaid meie tagantjärele tajumises, eks ole?»

«Sinuga täiesti nõus. On hulk möödunud hetki, mida me tajume möödununa oleviku suhtes.»

«Aga kuidas me saame aru neist minevikus toimunud sündmustest või möödunud hetkedest?»

«Nii nagu nad meile praegu paistavad.»

«Väga õige. Aga möödunud asjad paistavad meile erinevatel hetkedel erinevalt, eks ole? Kui ma ennist leidsin siit maast taldriku killud, siis ma ei osanud selle kohta midagi arvata, ning alles seejärel, kui olin teada saanud, et linnud olid vaagna maha ajanud ning ära lõhkunud, mõistsin ma sellega seonduvaid sündmusi.»

«Nii tõesti! Kui Deukalion pääses ainukesena hävingust ja hulpis laevaga vee peal, mis oli katnud kogu maa, kartis ta, et uputus ei alanegi.

[--- LÕIK PUUDU ---]

Aga tuvi ei oleks talle saanud seda märki tuua, kui see juba enne juhtunud ei oleks olnud.»

«Tõsi. Tänu tuvile sai ta teadlikuks asjadest, mis olid küll juhtunud, kuid mida ta ei osanud ega saanud näha.»

«Kas sinu arvates järeldub siit, et me tõlgendame juhtunud asju alati hilisema põhjal, ning lõpuks seda, et meie tulevik määrab meie mineviku?»

Sangje ohkas ja tõstis pilgu tekstilt. Selle ümberkirjutamine vihikusse oli tüütu ning tekst oli üsna halvasti säilinud. Pealegi polnud ta kunagi kindel transkriptsioonis. Kas antiiksed oleksid parema meelega kasutanud c-d või k-d? Vahel jäi talle mulje, et tekst, mida ta ümber kirjutab, on juba iseenesest tõlge mingisugusest varasemast keelest ning sel juhul oleks kogu tema vaevlemine korrektse esituse pärast mõttetu. Kontrollida ta seda aga ei saanud, sest kõik kättesaadavad Timaios Kritiase tekstid sisaldusid

vaid ühes – sellessamas – rullis. Tõsi, mõningaid asjaolusid sai täpsustada ristviidete põhjal. Nii oli ta hoolikalt kirjutanud välja kõik viited tuvile ning seadnud just selle üheks oluliseks sõlmpunktiks oma töös.

Sangje klõpsatas masina välja ja sirutas selga. Ta ei julgenud kunagi lugeja lambil niisama põleda lasta, sest selle töötunnid kippusid alati liiga kiiresti mööda saama, käis pauh, millele järgnes pimedus ning uue lambi muretsemine. Siis pidi minema varustaja jutule, kes hakkas peaaegu kohe, kui ta suu lahti oli teinud, hädaldama ning süüdistavaid vihjeid tegema. Sangje pidi viisakalt ja osavõtlikult kuulama, veidi alandlikult noogutama ja… Üldiselt kogu see tavaline jant.

Aeglaselt keris ta filmi tagasi poolile ning pani selle karpi. Mikrofilmid on nagu papüürusrullid, selles mõttes tundis ta teatavat sugulust oma antiikajal elanud kaugete esivanematega. Sa pead selle kõigepealt lahti kerima, õigesse kohta jõudmine on tülikas, ei teki mitte mingisugust lugemise mõnu. Seepärast õpitigi kunagi neid tekste laulma, õpiti neid retsiteerima, õpiti pähe. Pähe oli õpitud ka mikrofilmide tekst. Kunagi olid dotsentide ehitajad tuupinud nende metallist peakolusse kuldsed, hõbedased, vasksed laused, andnud palju head nõu. Aga puu ju põleb, metall kulub. Masinad ei ole inimesed. Eks ole.

Mille peale üks preestritest, imeliselt vana mees, ütles: «Oh Solon, Solon, teie, kreeklased, olete alati lapsed – ei ole sellist asja nagu vana kreeklane.»

Ja seda kuuldes ta küsis: «Mida sa pead silmas selle ütlemisega?»

Ja preester vastas: «Te olete hinge poolest noored, igaüks teist. Sest sisimas pole teil ühtegi uskumist, mis oleks iidne ja pärineks vanast traditsioonist, ega isegi veel mitte ühte teadust, mis oleks pikaealine.»

II

Vaade tuledesäras linnale kahekümnenda korruse kõrguselt tekitas kummaliselt võõristava tunde. Võibolla oli põhjuseks pimedus, võibolla toonitud aknaklaasid, võibolla ümberringi sagivad hästi riietatud ning poolpidulik-poollõbusa näoga inimesed. Ei tea…

Sangje Kjab astus sammu karastatud klaasidele lähemale – nii, et kinganinad peaaegu puudutasid läbipaistvat vaheseina, seda sentimeetrist kaitsekihti, mis eraldas teda kuristikust, seal puhuvatest külmadest tuultest ning vahest ka kindlast surmast. Klaasi taga paistsid sirgete joontena tuled, mis järgisid täpselt teede kaari ning moodustasid sõlmpunktides eredamaid kobaraid, seal hõõgusid majade mitmevärvilised aknad ja kõige selle valguse kohal särasid mõned õhku paisatud ilutulestikuraketid. Valged, kollased, rohelised. Üks plahvatas sädemeteks. On hulk inimesi, kes ei suuda mitte kuidagi õiget aega ära oodata ning hakkavad uue aasta puhul põmmutama juba mitu tundi varem.

Sangje toetas käed vastu klaasi ning suunas pilgu sõrmeotstele. Nende vahelt vaatas vastu tema enda nägu.

«See olen siis mina,» sosistas ta tasakesi.

Tema nägu masinate ehitatud linna taustal, tema nägu selle kõige kohal. Peegeldus, mis ei ole ei siin ruumis ega ka väljas, vaid täpselt vahepeal. Nagu aastavahetuse moment, mida ta koos selja taga sebivate inimestega ootas. Ta ei olnud siin veel ühtegi dotsenti näinud. Murelikult heitis ta pilgu kellale. Veel oli aega.

«Phh.»

Taskust sigaretti kobades pöördus ta ringi ning otsis pilguga kelnerit. Valges ülikonnas mees laveeris seisvate külaliste vahel osavalt ning ilmus tema käeviipe peale teenistusvalmilt kohale.

«Mida teile?»

«Konjakit, ükskõik millist.»

Kelnerite elu on teistmoodi. Nad saavad ülesande töötada kuskil peol, nad peavad teenindama võõraid inimesi ning seda just siis, kui teistel on lõbus. Mis tunne on vaadata soliidselt või moekalt rõivastatud mehi ja elegantselt või väljakutsuvalt kostümeeritud naisi, kes õhtu edenedes üha rohkem purju jäävad? Mis tunne on teada, et nurga taga ameletakse võõrastega, samal ajal kui oma naine-mees õndsas teadmatuses kellegi jalgu või tagumikku vahib? Vaadata seda kõike ning samas seigelda ringi šampanjaklaaside, viskide, konjakitega ning naeratada. Naeratada. Ja seda ka uuel aastal, olles eemal sõpradest, naisest, lastest… Kui neid muidugi on.

Sangje viskas talle ulatatud klaasi sisu ühe lonksuga kurku, vaevumata pead murdma selle üle, mis seal sees on ja kui palju see maksta võib. Täna maksis ülikool, või kes iganes seda pidu ka rahastas.

«Aitäh, tooge veel üks.»

Liibuvas ereoranžis, hirmuäratavalt avara dekolteega kleidis naine astus sebivast rahvahulgast välja, naeratas talle ning ütles kelneri poole vaatamata: «Mulle ka.»

«Teid ei kohta just tihti meie üritustel,» jätkas naine muutumatu ilmega.

«Tõsi,» oli kõik mida Sangje suutis vastata. Ta ei tundnud end ebamugavalt, aga samas ei olnud tal ka midagi rääkida. Millest oleksid nad pidanud vestlema? Kas sellest, et ta oli lõpuks suutnud kõik Timaios Kritiase säilinud mõistujutud ära tõlkida? Võibolla sellest, et siin oli ta vaid lootuses projekti publitseerimiseks mõne rahastajaga kohtuda? Ei, kindlasti mitte.

«Mul on väga hea meel, et ma selle kutse sain,» jätkas mees lepitava häälega.

Naine mõõtis teda pilguga pealaest jalatallani: «Tulge, me joome seal booli.»

«Kes me?» tahtis Sangje küsida, aga astus hoopis kuulekalt naise sabas. Sigaret oli näppude vahel lõpuni põlenud, kuid tal polnud seda kuhugi visata ning nii kõndiski ta laudkonna juurde, mudides koni närviliselt sõrmede vahel. Võõraid inimesi käteldes tundis ta kohutavat kihku sellest lahti saada, aga ükski neist ei suitsetanud ja tuhatoosi loomulikult ei olnud. Selle ebalustunde saatel lipsasid kõik kiiresti ja läbisegi öeldud nimed kõrvust mööda. Lõpuks poetas ta suitsuotsa suurde keraamilisse potti, kuhu meeleolu loomiseks oli istutatud kunstpalm. Seal oli juba hulk konisid ning Sangje mõtles, et ega üks enam midagi ei muuda. Ja pealegi – palm oli ju plekist ja plastikust.

«Te töötate koos Annaga?» pöördus üks kättpidi tervitatu tema poole.

«Jah, ühes osakonnas,» pobises ta vastuseks.

Anna Karen oli ainuke inimene sellel peol, keda ta kas või natukenegi tundis. Paljud näod olid tuttavad, seda küll, aga ta ei olnud mitte kunagi nii kõrgest seltskonnast pärit isikutega isiklikult suhelnud.

«Teate, Aldous just rääkis teist – meil võib teiesuguseid inimesi vaja minna,» teatas üks laua taga istuvatest naistest naljatleval toonil.

«Jah?»

Kui palju on selliseid vestlusi, mis näivad lubavat raha ja tööd? Kui istud koos teiste poolpurjus inimestega ühe laua taga ning teed kokkuleppeid kogu järgnevaks eluks. Kui palju? Need ei viinud tavaliselt mitte kuhugi ning oli suur õnn, kui keegi üldse midagi järgmisel päeval mäletas. Sangje tavaliselt ei mäletanud – aga need vestlused olid kõik muidugi ka teistsugustes olukordades peetud.

«Te ju tegelete teadusajalooga?»

«Mingis mõttes. Pigem ajaloolase kui teadlase seisukohalt.»

See ei olnud küll päris täpne ja aus vastus, aga praegusel hetkel polnud mõtet hakata selgitama. Ta ei teadnud teadusest mitte midagi.

«Just, just. Meid huvitab ajalugu. Et oleks võimalik ehitada masinaid, mis lendavad. Nagu seda enne tehti.»

Sangje noogutas. Tõepoolest võis välja lugeda, et enne olid inimesed suutnud selliseid automaate ehitada. Neil oli isegi ühe – tõenäoliselt raketi – pilt olemas.

Ta naeratas vabandavalt: «Ma saan aru küll, kuid mina ei ole oma uurimisega nii kaugele veel jõudnud. Selline tehnoloogia peab olema väga keeruline ning meil on teada vaid üldpõhimõtteid. Pealegi,» – Sangje vaatas kohmetult ringi – «kas te ei peaks füüsikutega rääkima?»

«Ärge selle pärast muretsege,» vastas läikivmustas ülikonnas mees talle nimekaarti ulatades. Sinna olid trükitud kolme värviga vinjetid ning keskele «Aldous Helsing». «Me oleme ka nendega rääkinud. Äkki saate omalt poolt vihjeid anda.»

Visiitkaart oli väga soliidne ning seda nime oli ta kuskil kuulnud. Võibolla tutvustamisel?

«Ei maksa lootusi üles kütta,» sisendas ta iseendale. Aga samas – visiitkaart ja teadus…

Saabus kelner ning uuris, kas nad ikka tahavad veel konjakit. Sangje heitis mõtliku pilgu boolikausi poole, siis tagasi kelnerile: «Olgu peale.»

«Ega teil selle vastu midagi ei ole, kui ma suitsetan?»

«Ei, muidugi mitte. Võtke booli,» pakkus Aldous lõpuks.

Kõhukat boolipokaali konjakiklaasi kõrvale asetades mõtles Sangje kõigepealt sellele, et homme tuleb igal juhul jube pohmell. Naeratas siis ning silmitses üle alkoholiklaaside lauas istuvaid inimesi. Rikkad. Väga rikkad. Siit võib veel midagi kooruda. Meestel juuksed tihedalt vahatatud ning üle pea kammitud, naistel moodsa välimusega – ta ei osanud kindlalt öelda – kleidid, täpselt

lõigatud soengud, silmakoopad mustaks värvitud. Nende tumedate ringide sees välkuvad silmavalged mõjusid veidi ohtlikult ning salapäraselt. See oligi vist eesmärk.

«Peaasi, et ma liiga purju ei jääks ja lollusi ei teeks,» otsustas ta endamisi.

«Sööge kindlasti vilju,» ütles naine helesinises. Koketeerivalt naeratades ulatas ta Sangjele kinnastatud käega peenikese metallist varda ja jäi mehele küsivalt otsa vaatama.

«Mis ta nimi nüüd oli,» püüdis Sangje asjatult meenutada ja võttis orgiga tüki punakat viljaliha. See maitses veidralt. Ta polnud kunagi midagi niisugust söönud – bool sellisel kujul oli vaid väga jõukate inimeste privileeg.

«Väga huvitav,» kommenteeris ta teiste ootavate pilkude all.

«Need on spetsiaalselt kasvatatud. Tellimustöö.»

Sangje neelatas kramplikult. Tellimustööd olid ennekuulmatud asjad. Ta ei teadnud ühtegi juhtu, et Kronos oleks midagi sellist lubanud ning dotsendid oleksid selle ka ellu viinud. Tavaliselt püüdis Kronos asju ajada võimalikult vaikselt ega sekkunud eriti inimeste tegemistesse. Arvestades asjaolu, et vaid paarkümmend aastat oli möödas sellest, kui tema manipulatsioonid ilmsiks tulid. Nad kosusid ikka veel tagajärgedest.

«Kas Kronos…»

«Muidugi. Meie firma teeb juba aastaid temaga tihedat koostööd,» teatas Aldous nagu muuseas. Jättes targu puudutamata küsimuse, et kas üldse on võimalik nimetada tihedaks seda koostööd, kui üks osapooltest ei tea teise täpset asukohta, välimust ega mõtteid. Ei tea õieti mitte midagi peale pneumaatilise postiga saabuvate kirjade ning tellimuste. Näiteks nagu need virsikud. Mahtusid täpselt kassetti.

Sangje vaatas kahtlustavalt boolikaussi. Selle sees siis ujuvad tükid, mis on pärit kontrollimatu masina mõistusest. Siin sees oli masina liha… Ohates lonksas ta konjakit peale.

«Mis te arvate?» uuris Aldous.

«Millest?»

«Kas olete nõus minu firmat konsulteerima?»

Rõhk oli sõnadel «minu firma», mis nagu püüdis seda asetada eraldi kõigist teistest firmadest siin linnas. Kõrgemale.

Peaaegu mõtlemata ütles Sangje: «Hea meelega.»

Enne, kui Aldous jõudis midagi vastata, tekkis ruumis ootamatult suurem sagin, inimesed vaatasid ärevalt ringi ning kogu nende laudkond tõusis nagu märguande peale üheskoos püsti. Kahemeetrise läbimõõduga suure seinakella osutid näitasid, et viisteist minutit puudus südaööst. Oli aeg.

«Ma õnnitlen teid igal juhul, pärast räägime edasi,» teatas Aldous säravvalgete hammaste välkudes ning võttis helesinises kleidis naisel käe alt kinni.

Mõistvalt naeratades voolas rahvamass lintide ja karraga kaunistatud tantsuplatsile, kingatallad sahisesid ja kriuksusid poonitud põrandal ning lavale roninud konferansjee hakkas rääkima sütitaval toonil järjekordsest aastast, kus inimeste arv on tõusnud, ja statistikute lubadustest, et järgmine saab olema veelgi parem. Vingerdades lendasid läbi õhu esimesed serpentiinid ning rütmiliselt kõikudes hakkas kogu summ laulma laulu sellest, kui püha on inimelu ning miks seda peab igavesti hoidma.

«Me ei tohi unustada oma esiisadele antud lubadust,» kõlas selle esimene rida ning Sangje mõtles kahe säravas kleidis naise vahel kõikudes, et formaalselt ei ole me andnud mingisuguseid lubadusi. Võibolla vaid dotsendid ja Kronos. Aga nende poolt kõlas see rohkem käsuna.

«Viis, neli, kolm, kaks, üks,» hüüdsid hääled läbisegi ning šampanjapudelid paukusid valgesse riietatud kelnerite kinnastatud käte vahel, klaasid kõlisesid meloodiliselt kokku ning inimesed soovisid üksteisele tormiliselt õnne. Helesinise kleidiga naine suudles Sangjet huultele. Sangje suudles ereoranžis

kleidis Annat viisakalt põsele ja kummutas oma klaasi tühjaks. Samamoodi viisakalt vahetasid nad Aldousega tugeva käepigistuse. Kõik oli nii nagu peab.

Mehed ja naised hakkasid lavale kogunenud orkestri tempoka muusika saatel rõõmsalt tantsu keerutama ja Sangje otsustas momenti kasutada ning rahva hulgast välja taganeda. Tal polnud niikuinii partnerit.

«Oodake moment,» haaras Anna mehe varrukast kinni.

Sangje silmitses naise oranžiks värvitud suud.

«Ega ma teid siis päris niisama ka sinna lauda ei vedanud.»

«Või nii?»

«Tulge, tantsime.»

Sangje võttis Annal juhatuse peale ümbert kinni ning libistas käe seljale. Läbi õhukese kleidi oli tunda nahka ja lihaseid ning tugevat pihta, aga ka kerget kramplikkust või puisust. Ta ei osanud täpselt otsustada.

«Ma lootsin, et Aldous teile sellise ettepaneku teeb.»

«Miks siis ometi?» vastas Sangje, ise samal ajal mõeldes, et tema peaks rohkem jooma või peaks Anna rohkem jooma. Niisugusel kujul see asi ei lähe.

«Tal on palju raha ning ainult see saab meid aidata.»

«Seda võis arvata.»

«Mida nimelt?» Anna vaatas talle otsa. Tema hallikaskirjud silmad näisid meest pilkavat.

«Et asi pole ainult minu töös. Aga ei maksa sellest numbrit teha. Mul on päris ükskõik, kust see raha tuleb. Ja miks.»

Päris nii see siiski ei olnud, aga oma järsu vastusega üritas Sangje naist rääkima meelitada. Oli ju veidi kõhe anda oma jah-sõna kellelegi, kelle eesmärkidest sul endal vähimatki aimu ei olnud.

Anna muigas mõistvalt: «Nad tahavad tõepoolest lennukeid ehitada. Et minna linnast kaugemale, uurida.»

«Loodetavasti ei ole te sellest rääkinud, et ma teadusest midagi ei taipa.»

«Jätke nüüd, kelleks te mind peate.» Anna raputas pead. «Aga ärge seda neile ise ka öelge. Me peame selle projekti ellu viima.»

«Meie?» imestas Sangje endamisi, aga ei öelnud midagi.

Paarid keerutasid tantsupõrandal ning kõigi näod peegeldasid rahulolu ja reipust. Vaid mõned härrad istusid röötsakil laua taga ning jõllitasid nüristunud pilguga enda ette. Eemal talutasid kelnerid üht kõõksuvat naisterahvast tualeti poole ning nende kannul sebiv mees juhendas neid hüsteeriliselt kätega vehkides. Sigaretisuits oli õhu paksuks muutnud. Sangje astus suurde kleepuvasse šampanjaloiku.

«Mmmh, ma võtaks vist midagi juua. Näiteks seda booli,» üritas Sangje vestlust mujale juhtida.

«Oh, see peaks jah kohe mõjuma hakkama.»

«Noh, mina küll vaid maitsesin.»

«Ega keegi meist palju rohkem ei võtnud,» ütles Anna kavalalt. «Te ju kuulsite, et need on spetsiaalselt kasvatatud.»

«Ja siis?»

«Eks te varsti näete…»

Naine kallutas end tahapoole ja nad keerutasid nii, et ümbritseva ruumi tuled muutusid triipudeks ning ainuke selge objekt selle pöörise keskel oli tema ise. Lühikesed tumedad juuksed, kahvatu nägu, kuumav kleit. Anna selg tundus vähem pingul ja Sangje naeratas tahtmatult ning tõmbas naise tugevamini enda vastu. Ta tahtis seda. Tahtis tunda naise pehmeks ja painduvaks muutunud keha.

«Millest selline…» lipsas peast läbi ning siis jõudis kohale mõistmine. Viljad või mis iganes. Need hakkasid vaikselt mõjuma.

«Ma tahan,» ütlesid nad teineteisele otsa vaadates ning hakkasid korraga naerma.

Sangje libistas kätt ülespoole, nagu ta oleks pidanud seda tegema. Ajendiks ei olnud niipalju iha kui vajadus, vajadus libistada sõrmedega üle naise selja, vajadus puudutada kaela ja seal keerduvaid õhukesi juukseid.

Anna tegi väikeste variatsioonidega sedasama.

«See on…»

«See on empaatia,» sosistas naine. «Alateadlike tähelepanekute võimendumine peaaegu sunduseks. Armastuse keemia. Oksitosiin. Serotoniini blokeerimine.»

Aldous oli talle kõike põhjalikult seletanud.

«See on lõks,» mõtles Sangje ja tal oli õigus. Anna surus end veel lähemale. Mees tundis piinlikkust ja häbi ning tegi vabandava liigutuse. Naine naeratas. Sangjel tuli tahtmine teda suudelda. Nad suudlesid. Sangje pani silmad kinni ning pööras naisele selja.

Ta ei suutnud mitte millestki aru saada ning kõik tunded, kõik aistingud nõudsid kord üht ning siis täpselt vastupidist. Nagu kontrolliks keegi teine tema tegevust, nagu oleks ta kurjast vaimust vaevatud. Silme ees keerlesid tuled ning sõõrmetesse ulatus vaevutajutav puhta ihu ning armastuse lõhn.

«Ei maksa karta,» rääkis hääl kõrva juures. «Lase ennast vabaks ning naudi seda, mis tuleb. Sest see on hea.»

Sangjele ei jäänud märkamata, et nad on sujuvalt «sina» peale üle läinud. Ta oleks tahtnud istuda ja mõelda, jõuda otsusele, kas see, mis nüüd järgnema pidi, oleks tema enda või kellegi teise tahe. Aga samas. Ka Anna on vilja söönud.

Püüdes eemale peletada naeruväärset paralleeli Eedeni aias toimunud sündmustega, ta naeratas ning avas silmad: «Mis siis ikka.»

Nad suudlesid ning Sangje teadis täpselt, mida teha – millal, miks ja kuidas. Anna teadis väikeste variatsioonidega sedasama. Neil oli teineteise läheduses väga hea.

*

Järgmine teadlik mõte oli kurbus, mis vääramatult järgneb seksuaalaktile ja on omane kõigile elusolendeile. Millestki oli natuke kahju, millegi üle oli võibolla veidike hea meel, aga peamiselt oli suur tühi tunne ning tema ise – rääkimata naisest ta kõrval – tundus olevat eemal kõigest ja kõigist.

«Ühinemine, ühendus on kõige selle kohta väga vale sõna,» arutas ta. «See on pigem lõhkirebimine, vägivald, väsimus ning põgenemine.»

Selg ja reied kipitasid naise küünte poolt jäetud jälgedest, tal oli valus, aga tundus sobimatu täpsemalt uurida. End istuli ajades tõmbas ta kortsus ning kägardunud ülikonnapüksid üles, vedas rihma kinni ja hakkas särki värvli vahele toppima. Anna naeratas süüdlaslikult justkui kellelegi teisele, kellelegi, kes seisis väga kaugel Sangjest, ning see vaatas, kuidas naise kehal kaovad aeglaselt siinsamas koridoris lõpetatud seksuaalakti jäljed: juuksed siledamaks, kleit, avara dekolteega kleit sirgeks, väikesed valged püksid uuesti jalga. Allavajunud nailonsukad trippidega pingule.

Nad mõlemad teadsid ja tundsid, et oleks vaja ära minna. Või vahest hoopis ilmuda jälle välja, teiste sekka, juua kelnerite pakutavaid jooke ning arutada rahaasju, nagu mitte midagi poleks vahepeal juhtunud. Aga mis siis üldse juhtus? Nad ju läksid lihtsalt niisama koridori ning suudlesid äkki, läksid korruse võrra kõrgemale ning suudlesid trepimademel. Läksid edasi ning vajusid nahkdiivanile, sinna, kus nad ka praegu on ning sedavõrd põhjalikult võõrandunult end korrastavad. Mis juhtus? Obsessiiv-kompulsiivne häire? Virsiku poolt pähe surutud sundmõtted ja sundteod?

Sangje tõusis püsti: «Lähme?»

«Mine sina, ma tulen kohe järele.»

Mees läks – igal sammul tegid kriimustused vastu püksiriiet hõõrudes valu, nagu püüdes talle meenutada, et juhtus. Et ta ei unustaks niisama lihtsalt. Et ta oli käitunud enda jaoks ootamatult. Ja et Anna oli teadnud, et ta niimoodi käituma hakkab.

Pead raputades püüdis Sangje kasutust paranoiast vabaneda: «Midagi ei juhtunud…»

Koridori nurgal ta peatus, pööras ümber, vaatas korraks tagasi ja nägi naist ikka veel istumas ning enda ette tühjusesse põrnitsemas – põsed õhetasid, silmad niisked ja huuled poolavatud.

«Ei tea…» sosistas Sangje endamisi ning hakkas aeglaselt trepist alla minema.

Täpselt kahe korruse vahepeal seisid keegi mees ja naine ning rebisid teineteist riietest, kätest, juustest, kaelast. Suud otsisid meeleheitlikult teineteist, hambad plõksusid kokku, silmad olid kinni ja liigutused kordineerimatud, peaaegu vägivaldsed.

«Need oleme siis meie,» mõtles Sangje.

Mehel ülikond samamoodi kortsus, lips viltu, suuümbrus huulevärviga koos. Naisel olid lühikesed tumedad juuksed ja helepunaseks värvitud suu. Automaatselt tõmbas Sangje käega üle oma huulte ning jäi vaatama õrnoranži tooni peopesas.

«Mhh,» nohises ta paarikesest möödudes ning pöördus WC-sse.

Peegel vaid kinnitas aimdusi ning ta püüdis kõige ilmsemaid märke siluda. Kummalisel kombel ei ole võimalik sellises olukorras mitte kunagi saavutada isegi rahuldavat tulemust – alati jääb mulje, et midagi on kindlasti tegemata ning miski annab ära. See on arusaamatu, põhjendamatu süütunne, ning loomulikult ei ole võimalik seda niisama minema peletada. Kuigi vahest tahaks.

«Loll!»

Sangje tõmbas märgade kätega üle juuste ning otsustas ära minna. Minema siit.

III

Anna jälgis, kuidas mees just nagu häbistatult trepini kõndis, viivuks ebalevalt tagasi vaatas ning siis vaateväljast kadus.

«Kahju...»

Kärmelt püsti tõustes heitis ta kiire, otsiva pilgu vasakule-paremale ning hakkas tõtlike sammudega Sangjele vastupidises suunas minema. Kleidiga ühes toonis kõrgete ja teravate kontsadega kingad klõpsisid asjalikult ja otsusekindlalt mööda punavalgeruudulisi keraamilisi plaate ning peatusid koridori lõpus asuva mattklaasiga ukse juures. Sinna oli kandiliste ja rangete tähtedega kirjutatud: «Personal.» Juba esimesel pilgul oli selge, et see uks oli ehitatud vaid vähestele kasutamiseks – asukoht koridori kõige pimedamas nurgas, silt, rangus pidid kõigile raudkindlalt selgeks tegema, et niisama ei ole mõtet isegi üritada. Vaid see väike ja privilegeeritud osa inimkonnast, kes võib ennast «personaliks» nimetada, saab näha ja nautida siia peidetud imesid.

«Kip, kop, kop.»

Keegi pani sees tule põlema ning alguses tohutuna tunduv vari hakkas järjest väiksemaks muutudes ukse poole liikuma.

«Anna... Tule sisse,» ütles lüheldane jässakas mees ning heitis kahtlustava pilgu koridori. Suurtest akendest sissehiilivas hämaras valguses paistsid kaks teineteisesse koomiliselt klammerdunud inimsiluetti, kes parajasti nurga tagant välja koperdasid ning üsna selge sihiga suure nahkdiivani poole suundusid. Jässakas mees kortsutas küsivalt kulmu.

Anna raputas pead: «Ma arvan, et pole oluline...»

Teine tegi selle peale mõistetamatu grimassi ning läks ruumi tagaosas asuva ukse juurde, kolistas suure võtmekimbuga ning astus siis kõrvale. Kui Anna oli lahkunud, istus mees uuesti väikesele raudjalgadega toolile, märkis midagi pruuni kladesse ning

kustutas tule. Koridorist oli ähmaselt kosta purjus naisterahva allasurutud itsitamist.

*

Anna astus kitsast keerdtrepist üles ning jäi seisma madalas, hämaralt valgustatud ruumis. Tolmune õhk, längus lagi ning seina ääres seisev arusaamatu otstarbega koli viitasid kõik sellele, et tavaliselt seda ruumi ei kasutata. Võibolla alles täna hommikul oli keegi siin üle pika aja esimest korda koristanud («Mitte kuigi hoolikalt,» märkas Anna), vabastanud suurema osa põrandapinnast ja toonud kohale kirjutuslaua. Aga samamoodi – välimuse järgi otsustades – võis olla, et see oli siin seisnud juba enne ning alles nüüd uuesti kasutusele võetud. Selle näruse plaadiga laua tagant tõusis nüüd püsti ülikonnastatud, lipsuga ning väga väsinud silmadega mees.

«Siiapoole.»

«Tere, Akira.»

Mees naeratas nukralt, viipas käega ja Anna kuuletus, võttis kingad jalast, lasi sukkadel langeda. Püksid kukkusid sinna kõrvale ja naine astus kleiti seljast võtmata ning seda vaid pikkade valgete sõrmedega kõrgemale sikutades laua juurde. Selle kõva plastikuga kaetud plekilisel pinnal seisid kolvid, destilleerimisaparaat, Petri tassid, piirituslamp ning helkivas metalltopsis mitu vatiga kaetud klaaspulka. Anna vöökohta üles tõmmatud ja pahmakaks kägardunud kleidi tõttu kummaliselt deformeerunud vari ulatus üle kõige selle, peaaegu ovaalse pööninguaknani välja. See oli Willendorfi Veenuse vari. Viljakusjumalanna vari hämarast öötaevast haloga…

Akira kohendas ühe sõrmega ninalevajunud kandilisi prille, astus asjalikult naise juurde, kummardus, heitis kiire pilgu jalgevahesse ning mõmises siis heakskiitvalt. Mehe liigutused reetsid

harjumust, professionaalset teadmist ja tegutsemiskindlust, mis ei lase ennast vähimalgi määral häirida ülevaadatava subjekti soost, vanusest või välimusest. Tema jaoks olid nad kõik patsiendid, keerulised verest ja lihast objektid, mida tuli uurida – ei midagi enamat.

«Palun tõsta jalg toolile,» jätkas ta Annale otsa vaatamata. «Pole siin normaalseid tingimusi, aga noh, nii lihtsa asja puhul.»

Lõpetanud protseduuri, vaatas ta mõtlikult klaaspulka ning asetas selle siis otsapidi väikesesse klaasnõusse – vatitupsu otsas olev aine hakkas aeglaselt reageerima ning ülespoole kerkisid lillakad triibud, mis segunesid lõpuks kolvis olnud läbipaistva vedelikuga. Mees noogutas ning andis Anna kätte ümmarguse portselankausi.

«Ole hea.»

Naine kadus sirmi taha ja Akira istus raskelt toolile, justkui oleks eelnev lühike asjalikkuseperiood teda kohutavalt väsitanud. Hõredate juuste vahelt paistev peanahk helkis lambivalguses õliselt ning aastatest ja kes-teab-millest-veel kortsuline otsaesine leemendas higist. Pead kätele toetades põrnitses ta midagi lauaplaadil ja pani siis silmad kinni.

«Päris tore pidu on olnud.»

«Pole viga,» vastas Anna hääl sirmi tagant.

«See Kjab ei tea asjast vist midagi?»

«Paistab küll nii, jah,» ütles naine, tuli sirmi tagant välja ja ulatas kausikese Akirale.

See heitis vaid põgusa pilgu sisule, asetas anuma metallist kolmikjalale ning paigutas selle alla väga väikeseks keeratud leegiga piirituslambi.

«Veri?»

«Jah, kohe,» vastas Anna ja sirutas käed välja.

Sõrmeotste sisse peidetud taskutest sähvatasid esile kolmesentimeetrised tugevad ja kergelt kaardus küüned, mis paistsid

olevat nagu loodud puude otsas ronimiseks. Kui oleks vaid kusagil puid olnud.

Akira kraapsas peenikese pulgaga sealt alt mõned proovid ja ohkas: «Testimine on pärast seda Kronose janti väga keeruliseks muutunud.» Määrinud helkivad verepiisad väikesele klaasplaadile, jätkas ta: «Enam ei saa mitte midagi arstide hooleks jätta. Kui enne veel, siis nüüd jälgivad nad linnavalitsuse reegleid nagu lollakad.»

«Noh, pole viga, ma saan aru, et nende andmebaasist oleme me küll kõik vajaliku hankinud… Ja see Kjab oli nimekirjas viimane?»

«Potentsiaalsetest küll. Ma loodan, et sellega minu osa lõpeb – see salatsemine ja varastamine ei meeldi mulle sugugi. Ma olen juba vana ja praegu oma reputatsiooni kahjustamine mõjuks mulle laostavalt. Mõtleks vaid, mis siis juhtuks, kui nad teada saaksid, et haigla peaarst teeb ebaseaduslikke katseid! Õudne mõeldagi,» puhises Akira ärritunult.

«Noh, Kronos ju toetab meid.»

«Tjah. Aga enamik dotsente ei vaata tema peale eriti hea pilguga. Oli ju juttu isegi likvideerimisest.»

«Seda räägiti küll vaid pärast katastroofi,» lausus naine sukki kohendades lõbusal toonil.

«Ah jah. Minu poolt on igal juhul kõik. Aldous võib homme omad tulemused kätte saada. Ma saadan ülejäänud sperma teiste juurde.»

«No ära ole nii pessimistlik. Aga muidugi ütlen ma edasi!» hüüdis Anna, lehvitas ja hakkas trepist alla minema.

Tema sammud kõmisesid metallist astmete peal õõnsalt.

*

Aldous naeratas laialt, kui Anna tagasi lauda jõudis: «Kõik korras?»

«Muidugi!»

«Sa mõjusid vist meie sõbrale Sangjele kuidagi hirmutavalt, igatahes siia ei ole ta tagasi tulnud,» muigas mees talle jooki kallates. «Ehmatasid vaesekese kindlasti päris ära.»

«Oli jah sellise kohkunud moega teine. Aga muidu on kõik korras.»

«Peaasi, et ta nii ära ei kohkunud, et põnnama lööb. Sa pead selle asja homme ära klaarima – meil läheb teda üsna kindlasti tarvis. Nii head eksemplari polegi veel ette sattunud.»

«Aga mis saab siis, kui Akira sulle homme teatab, et ta ei kõlba?»

«Kindlasti kõlbab. Mul on sellisteks asjadeks annet, sa ju tead.»

Saalis tantsivaid ja juttu ajavaid inimesi oli jäänud märgatavalt vähemaks ning õhkkond muutunud sedavõrra frivoolsemaks. Kostis ohjeldamatuid naerupurtsatusi, eemal laua peal vihtus keegi naine orkestri poolt mängitava menuloo saatel tantsida ning kummutas suurest pokaalist veini. Ümberringi seisvad õhetavate nägudega mehed ergutasid teda käteplaksude ja lühikeste hõigetega.

«Vaata, kuhu me oleme jõudnud,» ütles Aldous trallitava seltskonna poole viidates. «Just selle pärast ma olengi nii kindel, et midagi on tarvis kiiresti ette võtta. Suitsetamine! Joomine! Lõtvus kõigis asjades! Praeguse tempo juures sureme me juba saja aasta pärast välja. Ükskõik, mis need statistikud siis ka ei väida. Terveid, tugevaid ja sigimisvõimelisi inimesi on vaja. Meil peab olema julgust: linnavalitsuse ja dotsentide konservatiivsus viib vaid hauda. Tegelikult said ka dotsendid ise sellest kunagi aru – ega nad muidu ei oleks hakanud Kronost ehitama… Selle poolt oli muidugi vastutustundetu nii kiiresti oma projektiga pihta hakata, aga suund, suund oli õige. Meie viime nüüd lõpule selle, mis tal pooleli jäi.»

Aldous nautis silmanähtavalt kõnepidamist ning asjaolu, et kogu laudkond pühendas talle jagamatut tähelepanu, tõstis mehe enesekindlust veelgi. Tal oli sisemist sära, mis sundis kuulama, ning ta ise teadis seda kõige paremini.

Tekkinud pausi aja küsis helesinises kleidis naine: «Aga need. Kas sa nendele ei räägi?»

«Omal ajal. Omal ajal… Kõigepealt on vaja Kronose käest kogu informatsioon kätte saada. Hoolimata sellest, et me oleme tegelikult samal poolel, on ta kuidagi tõrges. Kirjutab vahel täiesti segaseid kirju! Alles siis, kui kõik on teada, saame hakata tegutsema, kõrvaldame need metallist masinad ning edasi saabub juba õitseng. Ma tean, et Kronos kasutab kusagil oma järelejäänud homunkulusi uue linna ehitamiseks. See on vaja vaid üles leida ja inimestega asustada. Ja ma loodan ausalt, et Sangje saab meid selles oluliselt aidata.»

Eemal laual tantsiv naine oli ergutajate hüüetest hoogu juurde saanud – hõiskamise ja kiljumise saatel võttis ta ühe käega suurt pokaali tühjendades teisega endal aluspükse jalast. Punetavate nägudega mehed juubeldasid ja Aldous torutas põlglikult huuli. Nad tuletasid talle selgelt meelde, kuhu võib ka kõige säravam mõistus, kõige pühendunum inimene langeda, kui ta kaldub liialdustesse. Midagi nende näoilmetes oli nii sarnane Sergei Doriani pahedest ja kurbusest vaevatud näoga, kui too jutustas Aldousele oma elulugu, et tal hakkas neist peaaegu kahju. Sellest oli väga kaua aega möödas.

IV

Haigla rütm oli – nagu praegu, nii ka kakskümmend aastat tagasi – otsekui sureva inimese hingetõmbed: katkendlik, kohati kiire ja kähisev, lakates mõneks hetkeks sootuks, et seejärel äkki vilinal suur sõõm antiseptiliselt haisvat õhku sisse tõmmata. Ka siis oli täiskuu ajal alati rohkem tööd, haigeid toodi sisse lademetes, pead verised, purjus, narkojoobes. Naised hakkasid sünnitama ning mehed kaklema. Nii rääkis Sergei Dorian. Ka tema hingetõmbed olid sel hetkel samasugused. Korratud…

Aga peale hingetõmmete on veel süda. Nii nagu inimesel, nii ka haiglal. See töötab vaevatud ihu sees ühtlaselt, ühtlaselt nagu metronoom. Haiglas on töölised, lapsed, kooliõpilased, noorukid internaatidest, keda tuuakse vaktsineerimisele. See vool ei lõpe mitte kunagi. Päevade kaupa hõigatakse välja nimesid, keritakse üles varrukaid, vatitups puhastab veenid ning peenike nõel nõrutab inimese sisse elu vedelikku. See on lõppematu ringkäik, sest inimene, keda ei ole vaktsineeritud, on aasta pärast surnud. Vaktsineerimine on haigla süda ja see tuksub ustavalt, ei näita märkigi väsimisest. Noored meditsiiniüliõpilased saavad siin oma praktika. Kedagi on ju vaja selleks, et neid süste teha. Usaldada õdedele? Kust neid nii palju võtta? Kaadrit on niigi vähe.

«Ma tahaksin leida mooduse, et ei oleks enam seda tüütut iga-aastast vaktsineerimisjanti. Et oleks vaid üks kord viie aasta jooksul näiteks.»

«Kindlasti on võimalik leida ka mingisugune variant, et sündinud laps vaktsineeritakse ning ta on pärast eluaeg immuunne. Selle kohta on kirjandust.»

Sergei Dorian nipsutas koni aknast välja: «Kui need kuradi dotsendid annaksid selle koostise meie kätte, teeksime me asja nagu naks valmis…»

Sergei oli siis veel noor, ta tahtis teada ja otsida. Sellises ühiskonnas oli just arstiteaduskonnas kõige parem seda teha. See oli nagu elu enda saladustesse pühendamine – dotsendid õpetasid sulle inimest, näitasid, kuidas teda teha ja kuidas teda ravida. Aldous Helsingiga kohtus Sergei alles palju hiljem, alles siis, kui ta enam ei teadnud, kas see, mida ta oskab, on hea või halb ja kas ongi võimalik üldse niimoodi inimest teha, nagu dotsendid seda endale ette kujutasid. Võibolla oli ta selleks ajaks samale seisukohale jõudnud kui Aldouski, et masin ei oska inimest luua. Selleks on vaid inimene võimeline. Ainult elust saab elu, masinad on surm.

«Ärge lobisege siin! Üleval on sünnitus, minge vaatama. Võibolla õpite ka midagi!»

See oli valvearst, kes oli nähtavasti pahane, et ta ise minna ei saanud. Muidugi, sünd oli siinkandis tunduvalt haruldasem nähtus kui surm ja seetõttu püüdsid kõik arstid pigem surijaid vältida ning vaadata sündi. Alati, kui levis kumu, et ühel naisel on veed tulnud, tormasid loiult oma kohustusi täitnud valgetes kitlites internid ja isegi arstid – kõike muud hooletusse jättes – ülemisele korrusele ning parvlesid sünnitustoa läheduses. Selle ruumi ümber oli ehitatud peeglitagune panoptikum, järsult laskuvate kaarjate pinkide rida, mis koondus kõige madalamas punktis ümmarguseks sünnitustoaks. Panoptikumi toolidel võisid huvilised täpselt elu alguse imelist kulgu jälgida, kõik vihikutesse kirja panna ja meelde jätta, et lapsed peaksid tegelikult sündima. Mitte inkubaatoris kasvama.

Poolpeeglit läbiv valgus hajus auditooriumis kergelt pruunikaks ning muutis tegevuse teispool läikivat pinda miskipärast kaugeks ja ebareaalseks. Nad kummardusid lähemale, just nagu lootes paremini näha, olla juures. Tegelikult toimus kõik ju nüüdsama. See oli päriselt. Siin oli pinget, ootamatust, vahel ka õudu.

«Millised on prognoosid?»

«Rasedus on normaalselt kulgenud, põhimõtteliselt ei tohiks olla mingeid komplikatsioone. Dotsendid ütlevad, et kaksikud.»

«Vaata aga. Seda pole teab mis ajast enam juhtunud.»

«Saab ta ise hakkama?»

«Eks näis. Nad on ka keisriks valmis.»

«Ahah. Tõesti on peaaegu kõik siin.»

Naine kõndis sünnitustoas vaevaliselt edasi-tagasi, tohutu kõht venitamas sinise-punasekirjude täppidega heledat hõlsti. Ringutas siis käsi, kaks ämmaemandat seletasid talle midagi, ta hingas sügavalt, pigistas reformvoodi otsa. Oigas.

«Kaugel asi on?»

«Kontraktsioonid viieminutiliste vahedega.»

«Siis on veel aega. Kes kohvi toob?»

«Mine ise!»

«Olgu.»

Naine kükitas ning hakkas end laulvalt häälitsedes kõigutama. Ava, kust lapsed peavad välja tulema, on väike ja valus. See on kõige esimene initsiatsiooniriitus, kõige esimene üleminek ühest olekust teise. Väljudes täielikult avanenud üsast nagu Pöial-Liisi lillekarikast, satuvad vastsündinud soojast ja pimedast valgesse ja külma. Nabaväät lõigatakse läbi ning kummikinnastes käed kaaluvad sind. Kas oled äkki liiga kerge? Kas kõik reaktsioonid on paigas? Kas võib võtta vastu ühiskonda? Elutust mateeriast saab elu. Sünnile järgneb puberteet ja ka surmast ei pääse naljalt keegi. Normaalne kulgemine tagab positsiooni. Ja see on elus kõige olulisem.

«Kaheksa senti avanenud...»

«No nüüd läheb vähem kui tund. Ütle teistele ka.»

Robinal hakkas panoptikumi inimesi juurde tulema, kiiruga olid nad kustutanud konid ning pilku poolpeeglilt pööramata jõid tassides jahtunud kohvipära lõpuni.

«Pagan, ma ei näe siit mitte midagi. Nad on ta täiesti valesti paika sättinud.»

«Kohe…» ütles vastutav arst ning teatas mikrofoni: «Palun patsient nõuetekohaselt tooli paigutada.»

Ämmaemandad hakkasid sebima ning tirisid naise tema ilmselgest protestist hoolimata valge plastikuga kaetud sünnitustooli. See oli kruvitud põranda külge nii, et auditooriumisse peitunud huvilised saaksid toimuvast kõige parema ülevaate.

«Korras.»

Sergei Dorianile oli see esimene sünnitus. Ta oli küll siin haiglas juba peaaegu aasta töötanud, kuid selle aja jooksul ei olnud mitte ühtegi avalikku esitust toimunud. Oli kuulda, et kaks rasedust katkestati hirmus, et laps võib sündida deformeerunult. Mis laadis need muutused olid, ei kommenteerinud muidugi mitte keegi. Pärast seda, kui Kronos oli alustanud augmenteerimist, juhtus sageli, et ilmale tulid ühiskonda mittesobivad isendid. Ja dotsendid otsustasid kohe algusest peale, maksku mis maksab, kõike toimuvat üldsuse eest varjul hoida. Meditsiiniüliõpilased sinna hulka ei kuulunud. Nemad olid sellesse pühendatud nagu preestreid pühendatakse ususaladustesse. Aga nagu tavaliselt, jõuab varjatud ning salajane ikka nendeni, kellele see tegelikult pole määratud. Linna peal liikus kumu… Võibolla oli keegi üliõpilastest lobisenud, võibolla märkasid inimesed ise. Lõpuks pole ju keeruline märgata veidrate sündmuste kuhjumist? Selle kohta öeldakse tavaliselt, et aeg on rase. Kronos oli selle sigitanud, inimestes see kasvas ning arenes ning kohe, kohe varsti pidi see sündima. Saama avalikuks. See oli kõikjal õhus.

«Pea paistab. Juuksed…»

Panoptikumi läbis kahin, kostis sosistamist, lühikesi ärevaid lausekatkeid. Naise vaevatud näoilmest, tema tooli ebamugavatesse käetugedesse surutud küüntest, verel huultest, kõigest paistis pingutuse valu. Lihaseliste kiudude rebestuse ja katkemise

valu. Selle valu tulemusena oli täielikult avanenud emakakaelast näha lapse väikest ja veidi lopergust pead ning… juukseid. Mitte tavalisi beebijuukseid, vaid tihedaid, pikki, pruunikaid ja sirgeid karvu, mis verest ja vetest ligasena olid keerdunud, kleepunud näkku, kaelale, kehale, ümber jalgade. Ta ei olnud veel hingama hakanud.

«Kõigil lahkuda,» teatas sünnituse jälgimise eest vastutav arst järsult püsti tõustes ning ajas käed peletades laiali. «Kohe!»

Üliõpilased kergitasid end pahaselt toolidelt, püüdsid protesteerida ning hakkasid siis vastumeelselt – samaaegselt sirmi langemisega poolpeegli ette – ukse poole liikuma. Meelega viimaste hulka jäädes jõudis Sergei silmanurgast veel märgata, kuidas naise pingutuste tulemusena paistis esimesest lapsest juba pool keha, väike käsi viskles edasi tagasi, üks ämmaemandatest oli püüdmiseks valmis, teine ergutas sünnitajat. Kohe kõigatakse nabanöör läbi ning laps hakkab iseseisvalt hingama. Kui hakkab…

«Mis neist saab?» küsis ta väljas.

«Mis ikka, midagi oli ju valesti.»

«Laps paistis muidu terve olevat?»

«Need juuksed pole loomulikud. Tal on mingi augmentatsioon. Tõenäoliselt isoleeritakse.»

«Aga teine?»

«Vaevalt et sellega ka kõik korras on. Kuigi mine tea, kaksikuid on nii vähe.»

«Jah.»

See oligi kõige esimene augmentatsioon, mida Sergei Dorian nägi. Tema ajal ei olnud need veel päris tavaliseks muutunud. Keegi ei teadnud siis veel midagi täpsemat, dotsendid lootsid, et neil õnnestub asi lõpuks summutada. Naiivsed masinad, nagu nad olid. Nad püüdsid ikka veel Kronosega koostööd teha. Augmentatsioone aga tuli päev-päevalt üha rohkem ja rohkem ilmsiks – sageli sündides, mõnikord puberteedis, mis andis

tunnistust sellest, et Kronos oli juba aastaid salajas katsetanud. Tihtilugu lõppes see katsetamine surmaga ning dotsendid olid muutunud kurvaks ja paranoiliseks. Nad said aru, et midagi on valesti. Kronos ei suuda luua stabiilset elu. Ja tõesti, mõne aasta pärast hakkasid inimesed karjakaupa surema, nende augmentatsioonid mädanesid, piinasid neid, väsitasid ja lõpuks tapsid. Sergei nägi seda kõike lähedalt pealt, aga ei suutnud mitte midagi teha. Keegi ei suutnud.

V

Uue aasta esimesel ööl liikusid tänaval vaid mõned üksikud kiirustavad kogud, kuid peaaegu kõik aknad olid valged ning nende taga võis aimata peomeeleolus tantsivaid ja käratsevaid inimesi. Sadas kerget lörtsi ning see moodustas asfalteeritud teele õhukese libeda kihi, mis ei olnud ei lumi ega ka vesi, vaid midagi tabamatut seal vahepeal. Nagu aastavahetuse hetk – mitte enam ja mitte veel. Sangje Kjabi sammud plartsusid selle nimetu olluse sees ning tema jäljed kadusid kohe, kui jalg jõudis maast tõusta.

«Tõepoolest vastik ilm,» sisistas ta läbi hammaste.

Linn oli piisavalt suur selleks, et jala ühest servast teise kõndimine tüütas ja teed katval lägal tasakaalu säilitamine väsitas. Samas aga piisavalt väike, et kõik siiski ilma kaelamurdva pingutuseta võimalikuks osutus. Veel inimpõlv tagasi oli vahest sada tuhat või enamgi inimest siin ringi liikunud ning omi asju ajanud. Siis aga alustas Kronos augmenteerimist ning vähem kui kümne aastaga oli peaaegu pool elanikkonnast surnud. Loomulikult oli see šokk, katastroof – eelkõige muidugi Kronosele endale, kes

kõige sellega oli vaid head soovinud. Aga mis on hea ja õige? Isegi need mõisted olid vahepealsete aastatega hägusaks muutunud, sest mitte keegi ei suutnud enam kindlaks teha, mis oli alguses olemas. Kas alguses oli tohuvabohu? Kas Jumal lõi inimese oma näo järele? Ning *kes* oli Jumal? Keegi ei suutnud nendele küsimustele vastata. Kõige vähem dotsendid, kes oleksid pidanud hoolitsema inimeste eest.

Sangje tundis, kuidas tema sileda tallaga peokingad üha märjemaks muutuvad, ning lisas sammu. Sokid olid juba vettinud ning varvastel hakkas külm.

«Ja siis veel Aldous,» mõtles Sangje.

Kui see mees tõepoolest tahtis hakata lennukeid ehitama, siis pidi vähemalt midagigi sellest vallast teada olema.

«Võimatu!»

Niikaua kui ta mäletas – ja tema erialaks oli mäletada või lugeda teiste mälestusi –, ei olnud ükski inimene ühtegi masinat ise valmis ehitanud. Ühtegi töötavat asja. Dotsendid panid kokku materjalid, dotsendid kasvatasid süüa – isegi lapsi kasvatasid dotsendid. Jah, ka lastesaamine, see lihtsaim ja keerulisim inimeste kohustustest ei õnnestunud korralikult. Naised ei viljastunud, mehed ei suutnud viljastada. Loomulik sünnitus oli haruldane. Siin oli midagi sellist, millele ta ei osanud veel vastata. Aga juba üsna varsti saab ta teada. Sest ta kavatseb tõesti Aldousega ühendust võtta.

«Kui see nali Annaga nüüd midagi ära ei rikkunud…»

Mantlihõlmu koomale tõmmates kiirustas ta ebakindlal sammul mööda sirgeid teid, mööda nöörsirges rivis ehitatud kandilistest majadest, poesiltidest, kus lubati värskeid rohutirtse, putkadest, kus lubati värskeid ajalehti, ja vabrikutest, mille korstendest tõusis lakkamatult suitsu. See oli linn, millel polnud nime, sest ainukesel linnal maailmas ei ole seda vaja. See oli linn, mis oli olemas enne inimesi – kui esimene inimene siia saabus, olid

tänavad juba sillutatud, majadele olid kruvitud sildid ja numbrid, poed olid täis kaupa, raamatukogu täis raamatuid ja tööpingid ootasid töölisi. Kronost siis veel ei olnud.

*

Pööritus kõhus. Sangje Kjab istus väga tagasihoidlikult sisustatud korteris madalal voodil ning vaatas mõtteis mujal viibiva inimese absoluutselt tühja ning hirmutava pilguga enda ette. Helehalli taevast varjasid helehallid kardinad ja läbi nende paistis tuppa kahvatukollane, vaid üksikute pilveräbalatega looritatud päike. See oli harukordne ning meeldiv sündmus sellel talvel – enamasti kattis taevas rippuvat kera nimetu ning vormitu tumehall mass, mis lasi endast välja vahel lund, aga peamiselt siiski lörtsi. Nüüd aga valgustasid viltused kiired tuba ja joonistasid varjude vahele sündantsoojendavaid laike. Sangje mõtted ja pilk rändasid laikude vahel ning mööda mustrilisi sisalikke linoleumil. Need lihtsate joontega esitatud geomeetrilised loomad said eksisteerida vaid koos teistega, sest neil ei olnud omaenese piirjooni: kus üks lõppes, hakkas teine juba peale ning see ring keerles lõpmatuseni. Iga üksik reptiil oli defineeritud mitte iseendaga, vaid kõrvalasetsevate reptiilide poolt – Escheri muster, mis esindas perfektselt sotsiaalset vangistust, mida pidid põdema nii joonistatud sisalikud kui ka oluliselt rohkem elavad inimesed. Sisalikud, õigupoolest, olid siiamaani vaid kunstnike fantaasia.

Sangje libistas näpuga mööda imaginaarset roomajat: «See olen siis mina.»

Täpselt niisamuti siblis tema koos teistega oma teed ning täpselt niisamuti ei oleks teda olemas, kui poleks teisi. Tema töökaaslasi, perekonda, riiki. Sellele oli vastik mõelda.

«Ahh…»

Nagu ta eelmisel õhtul booli juues arvaski, ei olnud hommik sugugi õhtust targem. Selle vanasõna mõtlesid tõenäoliselt välja need, kes ei korraldanud kunagi ametlikke pidustusi ega organiseerinud pikaleveninud vastuvõtte kaunistatud saalides, ei kutsunud kallilt riietatud külalisi ega veetnud õdusaid õhtupoolikuid, mis lõppesid šampanjaloikude ja juhuslike seksuaalsuhetega.

«Hommik!» vandus ta endamisi, kobades pikki punaseid, juba korbatanud triipe seljal ja tagumikul, kuivanud vereniret, mis ulatus ööseks jalgajäänud sokkideni välja. Eileõhtune alkoholist tingitud tuimestus oli lakanud ning nüüd oli tunne, nagu oleks ta öö läbi klaasikildudel püherdanud.

«No kus pidid ikka küüned olema!»

Asjaolu, et teda üldse sellele ballile kutsuti, üllatas mõnevõrra. Sinna juurde veel ootamatu ja kummaline rahapakkumine. Kogu see õhtune jutt ei kindlustanud muidugi absoluutselt mitte midagi, aga ta oli saanud Aldouse visiitkaardi – võimalus, *võimalus* oli olemas ning viisakas oleks sellest kinni haarata. Üle küsida, uurida, võibolla isegi paluda. Sest ta on ju üks neist müütilistest sisalikest seal põrandal, kes ei suuda teisteta hakkama saada.

Sangje tõusis, pöördus, tahtis elektrilist veesoojendajat sisse lülitada, aga vaatas siis hoopis külmkappi: ei paistnud midagi isuäratavat. Ohates sirutas ta käe pintsakutaskusse ja kobas seal siledaid rahatähti – neid oli vähe, vaid nii palju, et sai mõned purgid konserve osta, ei enamat. Aga pole hullu, mõtles ta, võibolla olekski supp kõige parem kehakinnitus, mis ta iganes suudaks leida. Polnud ju sugugi kindel, kas organism pärast kõike seda, mis eile juhtus, oleks tahtnud ka midagi tahedamat vastu võtta.

«Raha,» mõtles Sangje WC-s potile istudes ja valust suud kõverdades.

Sellest saab kõik alguse. Kas tal õnnestub ehk rohkem teenida kui enne? Saaks oma projekti lõpetada ning võibolla isegi paremasse rajooni kolida, sest tema on ju naisest sündinud.

«Sündinud, mitte kasvatatud,» kordas ta vaikselt.

See kitsas, roheliseks värvitud seintega ubrikus öeldud lause kõlas nagu tsitaat usutunnistusest, mis on tuliste vaidluste käigus lahti harutatud, tühisemadki peensused selgeks tehtud ning siis lihtsasse lausesse kokku pandud. Usu aluslaused peavad kinnitama usklikke ning näitama neile õiget teed lunastuseni. Sünnitamise ja emaks olemise soodustamiseks oli linn otsustanud, et sündinud, mitte kasvatatud inimesed on suuremate õigustega. Edel – nii nimetati neid. Tema oli esimese põlve edel.

Sangje krimpsutas nägu, genitaalides tulitas midagi.

«No pagan…» vandus ta omaette.

Üldiselt peeti võrdlemisi haruldaseks, et selline naisest sündinu elab inkubaatorlastega ühes rajoonis. Valehäbist, aga võibolla ka aastate jooksul omandatud seltsimehelikkusest (just see on õige sõna, mõtles Sangje pükse kipitavate jalgade otsa sikutades) varjas ta oma päritolu, sest ei olnud vähimalgi määral selge, kuidas naabrid teadasaamise järel temasse suhtuksid. Asjaolu, et ta ülikoolis töötas, äratas juba niigi kahtlust – tavaliselt läksid kõik need, kes olid lasteaedadest tulnud, kuhugi vabrikusse tööle. Siin vähemalt tema päritolu luges midagi. Aga ta oli nendega koos üles kasvanud. Isegi lasteaias käinud. Ja hiljem internaadis.

«No mida kuradit see Anna tegi,» sisistas ta, kui särk vigastatud ihu puudutas.

Saanud selle ja pintsaku selga, vaatas ta end peeglist ning püüdis kindlaks teha, kas kusagil ei paista häbiväärseid jälgi möödunud õhtust. Esmapilgul tundus peeglis paistev isik isegi võrdlemisi normaalne – vibalik, kõhn, peaaegu lumivalge nahaga pidevast raamatukogus istumisest ja mikrofilmide lugemisest, tuhkhallid juuksed võibolla liiga sassis ja pikad. Riided varjasid kõik muu.

«Peaks natuke rohkem liigutama ja kindlasti vähem jooma,» ütles Sangje sellele kujule õpetliku häälega, silus käega üle pea ning astus kitsukesest korterist välja.

«Lähete poodi?»

«Jah.»

«Tooge mulle ajaleht. Palun.»

See oli naabrimutt, kes oli viimasel ajal nii põduraks jäänud, et käis vaevalt väljas. Selle kompenseerimiseks oli ta arendanud endas üliterava kuulmismeele ja sinna juurde veel mingisuguse nimetu tunnetuse, mis suutis eksimatult ära tabada momendi, kui Sangje poodi läks. Peaaegu alati palus ta endale üht-teist tuua. Mõned teadsid rääkida, et üle viiekümnestele – mis oli pensioniiga – vaktsineerimine enam ei aita ning keskkond hakkab tasapisi tervist sööma. Tavaliselt keegi nii kaua küll ei elanud.

Sangje vaatas närtsinud nägu ja veresoontest sinakaid, piitspeenikesi sõrmi, mis ulatasid talle ühese plastikraha. «Olgu peale,» ütles ta.

Läbi korruste keerduvast trepist alla minnes vilistas ta tasakesi eelmisest õhtust kummitama jäänud viisijuppi, mille saatel nad olid Annaga tantsinud ning, nagu talle meenus, ka saalist lahkunud. See oli rahutukstegev mälestus ja ta jäi kahtleval ilmel vait. Sisemuses keerles miskipärast ärev tunne, nagu peaks täna midagi juhtuma – kas head või halba, seda ta ei osanud veel otsustada.

Kõik möödunu ja kahtlane aga hajus kohe, kui ta peauksest välja päikesepaistesse astus. Tänaval jalutasid inimesed, kes nähtavalt nautisid talvevärsket õhku ning kiirustamata sooritasid oma toiminguid. Oli vaba päev – harv puhkepäev lakkamatult töö ümber keerlevas maailmas. Öine sula oli kaotanud tänavatelt lumekirme ja hommikune külm maa tahendanud. Kamp tumedatesse palitutesse rõivastunud poisikesi tormas mööda ning üks neist hüüdis midagi. Ta ei saanud aru, aga poisid naersid ning

jooksid irvitades nurga taha. Neil olid pead paljad ja hõlmad eest lahti, nagu nad ootaksid juba kevadet. Aga selleni – ta teadis – oli veel mitu kuud aega.

*

Poest tagasi jõudnud, tahtis Sangje just hakata trepist üles minema, kui teda peatas oma konkust väljavupsanud majahaldur: «Teile helistati. Üks naine oli.»

«Ahah… Mis ta siis rääkis?» teeskles ta huvipuudust, olles tegelikult üsna kindel, kes ja milleks.

«Suurt midagi, andis vaid oma numbri. Et te peate kindlasti tagasi helistama.» Mehike muigas ja tegi talle kavalalt silma. «Kuidas siis eile õhul läks. Tulite üsna hilja?»

«Ei olnud midagi erilist,» valetas Sangje.

«Noo ei, seal olid ju suured ninad puha. Ega minusuguseid sinna keegi ei lase.»

«Mis ta nüüd siis ära ei ole. Niisama. Joogid olid kõik tasuta.»

«Assa! Siuksest tahaks küll osa võtta! Oli kõva pidu, jah?»

«Oli küll,» lausus Sangje endamisi.

Mis ta peaks ütlema, et välja vabandada sellisel peol käimist? Mis ta saakski enam teha, sest kindlasti teadis juba terve naabruskond tema äkilisest sotsiaalsest hüppest ning kahtlemata tekitas see juurde nii vaenlasi kui ka sõpru, kes lootsid tema käest midagi saada. Aga varem või hiljem pidi see lugu nii ehk naa välja tulema. Parem siis juba nii.

«Töökaaslased kutsusid. Ega ma ka päris niisama sinna pääsenud.»

«Ma annan kohe numbri,» jätkas majahaldur teenistusvalmilt. «Peol saite kokku, jah?»

«Tööasjus,» jäi Sangje endale kindlaks. «Ainult tööasjus.»

Ja ega see väga vale ju polnudki.

Lasknud mõned veerandised mündid telefoniaparaadi pilusse, vaatas ta ootavalt majahaldurile otsa ning see mõistis, pöördus ümber ja kadus oma konkusse tagasi.

«Niikuinii kuulab pealt,» teadis Sangje. Aga nii vähemalt ei olnud teine talle päris kuklasse hingamas.

«Hallo? Sangje Kjab siinpool.»

«– – –»

«Ei, ma olin poes. Tõin ajalehe.» Ta viibutas nähtamatule vestluspartnerile kotti konservidega.

«– – –»

«Ei. Ei ole.»

«– – –»

«Jah, seal võib kokku saada küll… Sobib.»

«– – –»

Vaikse klõpsuga läks toru tagasi hargile, münt kolises masina metalses sisemuses ning Sangje naeratas endamisi. Anna oli tahtnud kokku saada. See iseenesest oli märk, et eileõhtune vahejuhtum ei olnud mingisuguseid olulisi pahandusi kaasa toonud. Vabad seksuaalsuhted olid tavalised, jah, seda küll, aga alati võis juhtuda, et keegi leiab kusagil midagi ebaviisakat või jämedat. Seda oli ennegi juhtunud. Kõik pidi jääma ettenähtud piiridesse, mis iganes need siis ka polnud.

Kiirustades jooksis ta trepist üles («Arh,» nohises ta endamisi, kui kriimustused haiget tegid), viskas konservid külmkappi, koputas naabri uksele ning jäi ootama teise sahisevaid samme.

«Näete, tõin ajalehe.»

«Aitäh, poja.»

«Ma tahaks paar raha laenata,» jätkas Sangje.

«Nonoh, ikka saab.»

Pensionäridele maksti üldiselt päris hästi – tõenäoliselt sel põhjusel, et neid oli nii vähe. Ja oma naabriga olid Sangjel juba

pikaajalised võlausaldaja-võlgniku suhted. Head suhted – ta maksis enamasti õigeaegselt tagasi.

Mantlisiil jalgu takerdumas, ruttas ta välja ning heitis pilgu kõnniteeserval posti otsas olevale kellale. See näitas paar minutit üks läbi. Puhkepäevadel käis buss vaid iga kahe tunni tagant ning seda ootama jääda ei olnud mitte mingisugust mõtet.

Äkki jäi ta peaaegu võpatades seisma: «Milleks selline kiirustamine ja rõõmutuhin?»

Ta ei tundnud Annat peaaegu üldse ning koosveedetud aeg töö juures ei olnud neid enne mitte kunagi päriselt kokku viinud. Anna oli oma ruumis ning luges ja kritiseeris moodsat kirjandust, suhtles ärimeeste ja kirjanikega, enamik pealtnäha täispuhutud tüübid. See väike osa, kes alguses halba muljet ei jätnud, paljastas oma tõelise olemuse paari lause järel. Veider seltskond. Sangje oli oma kabinetis ning tõlkis vanu tekste. Ta ei olnud Annat isegi *niimoodi* vaadanud.

«Rahulikult nüüd.»

Tempot meelega aeglaseks sundides jalutas ta mööda heledaid tänavaid ja peatus sageli vaateakende jälgimiseks, luges stendidelt ajalehte. Uudised ei huvitanud eriti: seal olid peamiselt suured uusaastatervitused, leheküljesuurused fotod linnavalitsuse liikmetest, naeratavad näod. Vanu traditsioone austades oli ajaleht – linna ainuke – trükkinud ära ka täies ehtes kuusepuu pildi. Selle olid dotsendid juba enne inimesi leidnud ning otsustanud, et Vana Maa tava peab ilmtingimata jätkama. Plastikust kuusekesed olid tähtsamate firmade fuajeedes, ehitud täpselt samamoodi kui selle pildi peal. Enamasti olid nad küll lapikud, kahemõõtmelised. Ainuke korralik, detailselt, viimse kui okkani pildi järgi tehtud kuusk oli ülikooli peahoone ees.

Sangje naeratas: ta teadis ühena vähestest, et kuusepuu polnud ainuke aastavahetuspuu. Mõnikord oli hoopis palme ehitud ning siis veel teatud kummalise kujuga lehtedest pärgi

punutud. Kahjuks ei olnud nendest pärgadest ühtegi korralikku pilti säilinud, kuigi Sangje arvas, et hea tahtmise juures saaks ta kirjelduste ja fragmentide järgi päris täpse koopia joonistada. Aga see polnud tegelikult tema uurimisala.

Selja taga rohelise posti otsas seisev kell näitas, et paar minutit puudus poole kahest, ning Sangje märkas rahuloluga, et jääb tõenäoliselt veidi hiljaks. Mitte küll palju, aga piisavalt selleks, et näidata Annale oma ükskõiksust. *Miks* ta seda näitama pidi, see ei olnud talle endalegi veel päris selge. Naisele mõeldes oli sees ebamäärane ärevus. Hirm ja lootus.

Kohviku ees ta seisatas, luges selle kohal väänduvalt neoonkirjalt «Voltaire» ja astus, hetkeks hinge kinni pidades, otsustavalt sisse. Kahepoolsed klaasuksed avanesid valdavalt pruuni tooni ruumi, mis oli sisustatud kaardus seljatugedega toolide ja väikeste ümmarguste laudadega. Gaasilambid andsid meeldivat sooja, üksikud külalised istusid ja rüüpasid valgetest tassidest teed või kohvi, ajalehed rippusid koos palitutega nagis ja vaikne jutusumin segunes sigarettidest tõusvate suitsukeeristega. Seintele olid kleebitud kuulsate näitlejate pildid. Ultramoodne sisekujundus ja väga kallis koht.

Sangje polnud mitte kunagi siia sattunud. Ja Annat ei olnud veel kohal.

«Pagan,» needis ta ning astus leti juurde. «Vett paluks. Tavalist.»

«Sidruniga?»

«Ei-ei. Tavalist vett.» Sidruni eest maksmiseks polnud tal kohe kindlasti raha, sellist luksust lubasid endale vaid vähesed.

Klaasi huultele tõstes nägi ta nagu läbi suurenduse, kuidas uksest astus sisse tihedalt ümber keha liibuva jakiga naine, kelle näojooned paistsid läbi vedeliku laialivalguva hämuna. Kiiresti asetas Sangje klaasi tagasi letile. Vett loksus maha.

«Tere.»

«Tere.»

Mõlemad vaikisid: mees natuke nõutult, aga naine – justkui otsusekindlalt.

«Sellest Aldouse asjast… Kui tõsine ta võis olla,» alustas Sangje teemast, mis võibolla läks vähem korda, aga mille pärast nad tegelikult üldse siin olid. Poleks ju olnud teda, siis poleks ka booli olnud, poleks tantsimist ja…

«Väga. Ma tean, et ta otsis kedagi sinusugust. Ma rääkisin, mida sa teed ja isegi seda, et sa oled sündinud. Ta oli väga huvitatud.»

«Tjah. Millal ma peaksin temaga sinu arvates…» Sangje pani tähele, et nad on ikka veel sina peal. «Millal ma peaksin temaga rääkima? Ja kust sa üldse tead, et ma sündinud olen?»

«Eh…» naine naeratas ebalevalt. «Ülikoolis on ju kõikide kohta põhjalikud dokumendid. Sealt lugesin. Ja Aldous tuleb üsna varsti. Ta peaks juba tegelikult siin olema.»

«Kohe siia?» ei suutnud Sangje üllatust tagasi hoida.

«Jah,» jätkas Anna. «Ma tahan sulle veel enne öelda… See, mis eile juhtus… Ma loodan, et sa sellesse väga tõsiselt ei suhtu.»

«Ei. Ma ei tea, mis see oli ja miks. Kangesti tahaks öelda, et asi oli boolis.»

«Muidugi oli! Selles pole üldse küsimust. Aga sa olid eile nii ärakohkunud moega, et ma kohe ei osanud käituda. Ja siis veel põgenesid ka sealt. Aldous oli kohe päris mures.»

Sangje tundis piinlikkust: «Mhhm. Eks ma olin ju joonud ka.»

Anna naeratas: «Tellime mõned virsikud?»

Enne kui teine jõudis vastata, hakkas naine lõbusalt naerma: «Nali! On tõesti näha, et sa pole eriti seltskonnas liikunud. See on praegu üks popimaid drooge. Muideks, Aldouse idee… Eks ta ise räägib.»

Tegelikult polnud asi päris nii. Aldous oli seda õppinud Sergei Dorianilt. Sergeil oli olnud ühena vähestest olemas teatud ettekujutus dotsentide ja selle kaudu ka Kronose teadmistest. Ning muidugi pikaajaline huvi narkootiliste ainete vastu. Paraku ei

suutnud tema heroiinist vaevatud ja väsinud aju nende teadmistega väga palju peale hakata, ning kui Aldous temaga paar aastat tagasi kohtus, võis imeks panna, et ta üldse midagi mäletas.

VI

Sergei Dorian oli näinud juba viit sünnitust, kuid see esimene ei andnud talle mitte kuidagi rahu. Painas. Mis oli lapsest saanud? Mis oli emast saanud? Kes oli isa?

«Ma sooviksin üleviimist.»

«Jah? Kuhu?»

«Vanglasse.»

«Milleks?»

«Ma olen viimasel ajal spetsialiseerunud augmentatsioonide peale, ning lõputööks vajalikku materjali saan ma vaid sealt. Mul on olemas juhendaja soovitus.»

«Hmm… Vaatame.»

Peaarst (muide, Akira otsene eelkäija ja õpetaja) uuris põhjalikult Sergei soovitust ning koputas pliiatsiga tasakesi vastu lauda. Ta teadis, et Sergei oli näinud ühe tõenäolise augmenteeritu sünnitust ning vahel juhtus, et see mõjutas inimesi emotsionaalselt. Ei lasknud neil enam oma tööd teha. Nad pidid sellesse täie tõsidusega suhtuma. Mis oleks siis saanud, kui kõik lapsed oleksid ühiskonda vastu võetud? Neil oleks juba terve armee lendajaid, mitmekäelisi, nokkadega inimesi. Aga seda ei saanud ju ometi lubada. Dotsendid olid Kronose projekti pärast maniakaalselt kahtlustavad. Oli ju neile endile kunagi antud käsk tegelda inimkonna taastootmisega. Inimkonna. Sõnagi ei olnud juttu sellest, et

nad peaksid ka kõik kentaurid, mantikoorid, harpüiad, elevandid ja kaamelid uuesti looma. Neil polnud selle jaoks ju korralikku geneetilist materjaligi. Seepärast olidki dotsendid kunagi hakanud Kronost ehitama, et see mõtleks välja, kuidas luua olemasolevate materjalide, piltide ja kirjanduse põhjal elu. Tulemused ei olnud kiita ning dotsendid olid isekeskis tülli läinud. Paljud kahetsesid tehtut, teised tahtsid Kronost täiustada, et ta hakkaks lõpuks korralikult tööle. Aga tema muidugi järgis ainult oma loogikat. Või polnud tal seda kunagi olnudki, keegi ei teadnud… Ja nüüd tahtis see üliõpilane augmentatsioonidega tegelema hakata.

«Peab dotsentidega rääkima,» teatas peaarst Sergeile. «Enne ei saa ma mingisugust vastust anda.»

«Loomulikult.»

Polnud suuremat lootust, et dotsendid nõus on. Tavaliselt võeti vanglasse juba kogenud arste, kellel oli seljataga pikk ja põhjalik treening. Nõrgema närvikavaga inimestele seal kohta polnud. Nad ei tohtinud oma tööst rääkida. Nagu sõdurid ja vangivalvuridki. Vaid omavahel said nad südant puistata, lootes võibolla kergendust leida dialoogist, sest inimene, kes jääb oma mõtetega üksi, läheb hulluks. Enamasti nad aga vaikisid vastastikku, naersid tehtult, suitsetasid, mängisid puhketubades kaarte ja püüdsid muust mõelda. Ainult mitte sellest. Aga öösel… öösiti käisid neil unenägudes ikkagi külas inimesed, kellel nad olid augmentatsioonid eemaldanud või kelle steriliseerinud, tapnud. Nad püüdsid seletada, põhjendada, visklesid unes ja sonisid. Asjata. Nii mõnelgi sündinul lõid augmentatsioonid välja alles puberteedieas ning nii mõnigi kord ei näinud dotsendid täpselt naise üsas toimuvat. Seetõttu olid nende kirurgilise käe alt läbi käinud nii vastsündinud lapsed ja noorukid kui ka rasedad naised. Kõik see, mida ühiskonnas hinnati ja pühaks peeti. Ja nemad tapsid, sest väga paljud ei elanud üle algeliste vahenditega sooritatud operatsioone. Aga see oli paratamatus. Kõigile oli juba selge, et

kui minna kaasa Kronose projektiga, siis on tulemuseks segadus ja häving. See hull masin oli seda ise tõestanud.

«Ma teatan teile homme vastuse.»

Sergei noogutas ja lahkus kabinetist. Kui ta on juba arstiks õppinud, siis ei huvita teda teisejärguliste probleemidega tegelemine! Kõige olulisem on mitmekesisus. Dotsendid võivad ju kiivalt oma puhtas inimeses kinni olla, aga nii bioloogid kui ka kirjandusteadlased suutsid veenvalt näidata, et tegelikult oli kunagi liikide variatsioon palju suurem kui ainult putukad ja inimesed. Ta ei saanud muidugi heaks kiita Kronose salalikku tegevust, aga mõistis väga hästi tema motiive. Kronos oli tahtnud, et kõik oleks nagu Vanal Maal. Nagu nende piltide peal, mida raamatukogust oli võimalik tellida. Roheline ja kollane ning sõbralike loomadega.

***

Vanglakompleks oli täiesti omaette maailm. Sinna sisse viis vaid üks kitsas tee, loogeldes läbis see heeliksitena keerdus okastraadipuhmaid, veoautode poolt jäetud sügavad roopad viisid sepistatud raudväravani, millele oli laitmatute, selgete ja sirgete tähtedega kirjutatud: «Töö teeb vabaks.»

See oli sisutu fraas, mis oli ammutatud kirjandusest. Sama hästi oleks seal võinud olla: «Jätke kõik lootus, kes te sisenete» või koguni: «Tulge tagasi, inimese lapsed». Need olid lihtsalt sõnad, mis markeerisid üleminekut ühest olekust teise. See pidi selgeks tegema, et kes sa enne olid, ei oma mitte mingisugust tähtsust, ning kõik, mis on oluline ja mis saab kunagi oluliseks, on siin. Oli vaid sõnadesse peidetud õrn tagasipöördumise lubadus. Usu küsimus tegelikult. Siin tervitas Sisyphose töö, Dante allilm, kiri surnuaia väravalt. Nad kõik ütlesid üht. Üht ja sedasama kõigile. Ka Sergeile.

Presentriidega kaetud autos aeglaselt väravatest sisse loksudes mõtles Sergei, et miks ikkagi olid dotsendid nõustunud tema siiatoomisega. Kas nad usaldasid teda? Või tema juhendajat? Võibolla tahtsid nad võimalust anda.

«Kohal!»

Auto pidurdas ning ajas end tagumise osaga vastu betoonist valatud eendit. Sealt said nad kõik kuiva jalaga edasi, vahetasid riided, ajasid selga valged kitlid ning asusid oma kindlaksmääratud toimingute juurde. Nagu pilkeks oli ka siin Sergei põhitegevuseks vaktsineerimine. Tema normiks oli kümme süsti päevas ning ta täitis seda nagu kõik teisedki. Vilunult, möödaminnes, huvitult. Esimesest, kõike järgnevat defineerivast sünnitusest saadik ei olnud ta suutnud enam oma töösse tõsiselt suhtuda. Sisemuses keerles mingisugune ebamäärane tunne, et see, mida ta teeb, on vale ja kasutu. Hoopis teistele asjadele peaks rõhku panema. Mõtlema teistmoodi. Aga ta ei suutnud. Nagu kogu siinsel kaadril, nii keerles ka tema unenägudes kummitus. See oli kummitus pikkade juustega lapsest, kes ema käest ära võetakse ning saadetakse kuhugi alla, ligasesse ja pimedasse tunnelisse surema. Seda tunnelit valgustab vaid hetkeks ülalt avanev luuk, valgeks poleeritud skeletid läigatavad elektrivalguse käes ning plartsatusega lendab väike keha vette. Ta võpatas ja ärkas.

«Need öised valved on ikka täielik piin. Ma ei suuda mitte kunagi ärkvel püsida.»

«Selle jaoks on muideks rohtusid, kas tead.»

«Mida sul on?»

«Näh, võta.»

Sergei hõõrus niiske käterätikuga nägu ning vahtis väikest tabletti laual. Tal oli tõesti midagi vaja, et siin ärkvel püsida. Kakskümmend neli tundi kestev vahetus muutus pikapeale luupainajaks. Oleks siis veel nii olnud, et keerad kuhugi kõrvalisse nurka pikali. Ei. Alati oli kellelgi midagi viga, toodi sisse

mõni uus vang, kelle pidi üle vaatama, valvurid astusid läbi, et suitsu teha ning natuke lobiseda. Magada ei saanud.

«Võta, võta. Hoiab su ärkvel.»

Sergei laskis kohviplekilisse kruusi vett ning neelas väikese valge rattakese ühe sõõmuga alla.

«Hoi. Tulge kohe,» teatas keegi ukse vahelt. «Üks vang on siin jamaga hakkama saanud.»

Just nagu kergendunult tõusid nad mõlemad püsti ja läksid vastuvõturuumi. Seal seisis mees, näol vinene ja jabur naeratus, ning hoidis kätt kehast eemal. Ilmega, nagu see ei kuulukski talle, nagu oleks keegi teine tulnud ning talle vingerpussi mängimiseks võõra ja vale käe külge sokutanud. Selle labast, peaaegu täpselt keskelt, oli läbi löödud isetehtud nuga. Viilitud välja rauasae lehest, tüütu vaevaga vastu betooni teravaks ihutud ning kaltsudest pide ümber.

«Noo, mis juhtus?»

«Vedasime kihla…»

Sergei sättis tuimestuse valmis ning vaatas küsivalt teisele otsa: «Sina tõmbad?»

«Olgu peale.»

*

Sergei Dorian oli juba täieliku tüdimuseni Teise osakonna vange tohterdanud, kuulanud nende veidraid hädasid ning sageli lappinud nende läbinüsitud veene. Seda tegid nad vist niisama, tööst pääsemiseks või parema toidu saamiseks. Tundus, et pole neil suuremat häda midagi. Ta teadis ja nägi, et nad sehkendasid viletsa oopiumiga, said vahel harva üledoose ning pussitasid selle pärast kedagi. Teised arstid rääkisid, et see on paratamatus, ning pigistasid silma kinni. Silma pigistasid kinni ka valvurid. Kõik pigistasid. Ja vahel pigistasid nad oopiumist veidi puhtamat

morfiumi endale soontesse. Tulemus oli vaid veidi kirkam. Ega nende positsioon vangide omast nii palju parem ka polnud.

«Milles asi?» küsis Sergei sissetulnud mehelt.

See pilgutas kavalalt silma ja ulatas pruuni ümbriku: «Said, mis tahtsid. Suunamine Esimesse. Mine kohe Cromwelli jutule.»

Sergei ei osanud teisiti reageerida kui naeratusega. See muutus järjest laiemaks, tal oli raske enam-vähem viisakat ilmet hoida. Lõpuks varjas ta juba totraks muutunud irve käega.

«Lõpuks,» sosistas ta endamisi.

Esimeses osakonnas hoiti selgete või veel väljaravimata augmentatsioonidega vange. Need augmenteeritud tegid oma vabastavat tööd nagu kõik teisedki, vaid selle vahega, et neid ei lastud mitte kunagi päikese kätte, alati olid maa-aluste tunnelite luugid kinni ning nad olid pideva arstliku kontrolli all. Lühidalt – keelutsoon. Vahel juhtus, et juba väljaravitud augmentatsioon tuli tagasi, väljaopereeritud tiivad kasvasid uuesti lennuvõimeliseks, amputeeritud jalaköndid hakkasid armistuma, kõvenesid ning jälle olid seal otsas sõrad. Tuli pidevalt valvata.

Sergei tahtis nende kõigi hulgast vaid üht leida. Üht kolmeaastast pikkade pruunide juustega tüdrukut. Teisest lapsest ei teadnud ta midagi, see teine oli vaid võimalus, aga esimene oli pilt, selge pilt ja mälestus. Pikajuukseline laps. Oli tõenäoline, et ta oli ikka veel oma emaga koos, aga Sergeil ei olnud sellest naisest mitte midagi muud meeles kui vaid valukrimpsus nägu ning pikad pruunid juuksed. Peaaegu sama pikad, kui lapsel olid olnud. Ta otsis pikki pruune juukseid.

«Noh, täna on su esimene vahetus all.» Cromwell ulatas Sergeile sõbralikult käe. «Ma ei tohiks küll sulle sellist nõu anda… aga ma tean väga hästi, mis seal ees ootab. Ära loo endale illusioone. Ma olin ise ka kunagi sinusugune. Soovitan soojalt, et päris kainelt sinna minna ei tasu. Võib vedada, et ei juhtu midagi, aga võib ka väga jõhkraks kätte minna. Võta need.»

Sergei vaatas väikest purki amfetamiiniga ning naeratas. Tal oli endal juba ammu samasugune. Kõige selle jaburuse juures, selle rutiini, jabura rutiini juures oli pea võimatu teistmoodi hakkama saada. Polnud ju erilist vahet, kas sa lürbid kümme tassi kohvi või võtad ühe väikese tableti. Kõik oli hästi.

«Ja võta need ka, kui väga hulluks läheb.» Cromwell koukis veel ühe purgi rinnataskust välja.

«Mis see on?»

«Sarnane. Mu enda segatud. Võta, võta… Seal all on niikuinii kõigil. Vahel ma ei tea, miks me seda üldse teeme. Sa tahad teoreetilisele tööle minna?»

«Pärast piisava hulga andmete kogumist, jah.»

«Kogu siis kiirelt, või muidu pole sust enam pärast asja. Sul on annet.»

Nad astusid koos väravate juurde ning valvurid lasid Sergei – tema pabereid enne hoolikalt uurinud – läbi. Cromwell lehvitas ja pöördus minekule.

Teisel pool ootas energilise ilmega väikest kasvu mees, kes tal kohe käest kinni rabas ning ilma end tutvustamata kaasa vedas.

«Sina oled Sergei Dorian? Jah, ma tean. Lähme, lähme. Ma näitan kohe kõike. Selle vahetuse teeme koos.»

Sergei ei suutnud mitte midagi sellest, mida talle näidati, meelde jätta. Olid koridorid, metalltrepid, kaldteed laskusid ja tõusid, vahel olid näiliselt juhuslike kohtade peal valvurite putkad, valvurid vaatasid möödujaid kahtlustavalt. Mehike rapsas selle peale käega ning seletas, et nende ülesanne on kahtlustada. Ei maksa tähele panna. Ja nii edasi kuni haiglakorpuseni.

«Näed, sina istud siia ja vaatad täpselt kõike seda, mida mina teen, siis teed ise. Põhimõte on kõik sama, ma seletan sulle kõik puha täpselt ära. Eks?»

Sergei istus ning noogutas segaduses: «Jah.»

Ruum oli väike, peaaegu täpne koopia juba harjumuspäraseks saanud regulaarosakonna vastuvõtutoast. Üks uks arstidele, teine patsientidele ja valvuritele, kes tulevad alati niisama asjatama ja sinu tööd segama. Mis teha. Vangla.

«Näed, siin on 3C paberid. Esimene on 3C1415,» seletas mehike kiirustades.

«3C1415!» kraaksatas ta äkki ebaloomulikult valjusti ja jätkas siis usalduslikult: «Esimese hüüad sisse, teised teavad juba ise tulla. Tulevad päris korralikult. Valvurid oskavad neid distsiplineerida, ära karda.»

«Jah,» oli Sergei nõus. «Jah, hea küll...»

Kogu tema vangilaagris veedetud aeg hakkas nagu otsast peale. Ringi, ringi. Vaid see oli erinev, et nüüd olid kõik patsiendid samasugused nagu mees, kellel oli nuga käelabast läbi löödud. Kõigil oli oma vai ihus. Kellel nähtavam, kellel vähem silmahakkav. Nad tulid uksest sisse, koorisid end riidest lahti ning seisid kergelt külmetavatena kabinetis, ihu pikaajalisest maa all viibimisest lubivalge. Vahel näis, et miski imeb siinolijate marrasnahast ära pigmendikihi, sest need, kes oleksid võinud näo järgi olla pruunid, kollakad, roosakad, olid nüüd kõik valged. Valged nagu betoonplaatide vahel elutsevad mitmejalgsed putukad. Mõned siin – tõsi – olidki mitmejalgsed. Aga vist siiski inimesed.

«Ma käin korraks ära,» ütles Sergei väga rahuliku häälega.

«No, ära kauaks jää...»

Sergei noogutas, astus puhketuppa, sobras närviliselt taskutes ning võttis lõpuks mõlemast purgist ühe tableti. Mõelnud hetke, võttis mõlemast veel ühe, et asi saaks kindel. Ohates astus ta kraanikausi juurde, jõi peoga vett, neelatas, tegi rätikunurga märjaks ning surus selle vastu nägu.

«Olgu peale... Üks, kaks, kolm. Kõik on rahulik. Ma tean, mida ma siia otsima tulin.» Sergei puhus õhu aeglaselt kopsudest välja ja jäi endale otsa vaatama. «Mõtle vähem,» ütles ta.

Pani siis silmad kinni ja noogutas peaga. «Jah… Tegutsema.»

Ta läks tagasi oma veidra õpetaja juurde, kes parajasti vaatas ühe naise sandistatud kõrvu ning vangutas kurvalt pead: «Ei-ei-ei, halvasti paranevad.»

Naisel oli pikk kitsas nägu, kõrge laup ning ilme nagu ta tahaks kohe sellest maailmast põgeneda. Heledad juuksed olid satikate pärast lühikeseks lõigatud.

Sergei vaatas teda ning küsis enne järgmise patsiendi tulekut: «Kas siin mõni selline ka on, kelle juuksed, noh… kasvavad liiga kiiresti?»

«Mmm… Ah jah. Üks laps on küll. Aga meie siin lastega ei tegele.»

«Mis osakonnas lapsed on?»

«1A,» vastas mees samal hetkel, kui uks järjekordselt avanes. See kõlas nagu üks sõna. Üksa.

Sergei naeratas.

VII

Aldous Helsing oli tusane. Kogu see jahmerdamine, tüütu tulemuste tagaajamine ei viinud mitte kuhugi. Kronosele ei saanud absoluutselt loota, tema salatsemine ja intrigeerimine muutsid kogu olukorra ainult segasemaks.

«Hulluks võib minna!»

Vahepeal jäi endalegi mulje, et nii tema, Kronos, dotsendid kui ka kogu maailm nende ümber on mõistuse kaotanud. Miks ta üldse pingutas? Inimeste apaatsuse müürist ei olnud võimalik läbi tungida, dekatentlikule tuimusele ei olnud võimalik midagi

seletada – kui palju oli ta seda proovinud. Vaid mõned üksikud näisid olevat pisut helgemad. Dotsendid… jah, need olid muidugi omaette küsimus. Kogu selles sasipuntras oleksid nemad vähemalt *pidanud* olema kõige normaalsemad.

«Kah mul normaalsuse etalonid!» hüüatas Aldous kibestunult.

Dotsendid olid ehitatud kunagi ammu, enne hävingut, inimeste poolt – inimeste kaitseks ja hüvanguks. Aastatuhandeid olid nad passinud maa sees ning vaid aeg-ajalt sisse lülitunud kontrollimaks temperatuuri, radiatsiooni, bioloogilist saastet. Jumal ise teab, mis nende ajudes sel ajal toimus ning mis juhtus, et nad näisid nüüd nagu nupust nikastunud vanamemmed. Lasteaiakasvatajad-ehitajad. Keevitajad-günekoloogid! Ühel hetkel oligi siis maa seest väljunud kamp veidrikke ja hakanud linna ehitama.

«Võibolla isegi linnu,» mõtiskles Aldous juba ei tea mitmendat korda.

Sest miks peaks olemas olema vaid üks linn? Enam kui loogiline oleks ehitada sadu kolooniaid, sadu asundusi koos inimeste ja dotsentidega. Võibolla suudaks siis isegi taastada Vana Maa? Keeruliseks muutis olukorra see, et informatsioon, mida dotsendid oleksid pidanud nii kiivalt ja hästi valvama, oli uuesti kirja panduna ja mikrofilmidele ilmutatuna fragmentaarne, segane ja mõnikord lausa arusaamatu. Mis siis üldse oli juhtunud? Dotsendid olid selle asemel et arengut soodustada muutunud arengut pidurdavaks faktoriks. Nad tuiasid ühe koha peal ning ajasid ikka ühte ja sedasama juttu. Nad olid teinud palju head – keegi ei saanud eitada –, kuid nüüd tuli nad hävitada.

«Paratamatu,» ohkas Aldous ning vaatas aknast välja.

Madalate majade siluetid sulasid järjest väiksemaks muutudes hämuks ning sealt edasi paistis lagedus. Vaid rohi, putukad ja põõsad – silmapiirini. Ta oli lasknud Pietrol ja Sokratesel läbi uurida sajakilomeetrise maa-ala linna ümber, aga mitte ühtegi märki asustusest ei suutnud nad avastada. Sokrates oli

spetsiaalselt selle jaoks auto tellinud ning vaid suure vaevaga õnnestus neil dotsente veenda ürituse vajalikkuses. Kütus oli kallis ning seda ei tahtnud dotsendid kunagi niisama välja anda.

Loomulikult ei huvitanud teda vähimalgi määral eesmärgid, millest ta linnavalitsusele ja dotsentidele aru andis. Häh! Arheoloogia ja ülikooli toetamise sildi all võis ükskõik mida ette võtta. Teda huvitas Kronose poolt konstrueeritav linn. Ükskõik milline teine linn! Polnud muidugi kindel, kas sellist asja üldse olemas oli – võibolla eksisteeris see vaid masinate segases mõistuses ja soovides, kuid proovima pidi. Sergei Dorian oli talle ometigi rääkinud tunnelist – see pidi kuhugi välja viima.

Närviliselt vurre siludes silmitses ta paksu kladesse tehtud märkmeid: seal olid nimed, kuupäevad, lühikesed laused, osa tema suurest projektist. Kõik oli nii, nagu planeeritud, aga eileõhtune optimism oli hajunud ning situatsiooni lootusetus ajas vihale.

«Kus ta kurat on?» küsis ta kurjal toonil sisetelefoni kohale kummardudes ja selle nuppu peaaegu puruks muljudes.

«Ei ole veel tulnud,» kostis vastuseks meeldiv naishääl.

«Kui tuleb, siis saada kohe siia!»

«Loomulikult.»

«Mis kell see kokkusaamine oli?»

«Kell kaks, Voltaire'is.»

Tal oli vaja kindlasti enne Sangjega kohtumist Akira käest analüüside tulemused teada saada. Praegusel hetkel ei olnud aimugi, kas ta võiks teda oma eesmärki pühendada, ja kui, siis mil määral. Hommikul oli ta oma emaga rääkinud – viiskümmend kaks aastat vana ja ikka veel hinges – ning see arvas, et ei maksa pimesi usaldada. Ei olnud ju teada, kes oli Sangje Kjabi isa, ning see on alati kahtlane. Õe olemasolu muidugi lubas, aga… Raamatut lapates uuris ta veel kord Sergei Doriani käest saadud infot: *Ema: Ahalya Kjab; isa teadm; õde augment – koprus EO – hiljem Kronos?; Sangje eraldatud, 2/5 lasteaed.* See oli kõik, mis

tal oli kätte saada õnnestunud. Polnud küll palju, aga piisavalt selleks, et huvi äratada.

Äkitselt vilistas kassett pneumaatilises postitorus ning lõi terava klõpsuga üles saabumist tähistava lipukese.

«Kurat küll,» vandus Aldous.

Postitoru oli ta lasknud paigaldada Kronosega parema ühendusepidamise huvides, aga enamasti polnud sellest mingit rõõmu. Masin kasutas seda peamiselt tema terroriseerimiseks ning nõudmiste esitamiseks. Õigupoolest oli arusaamatu, miks dotsendid olid toru ehitamisega üldse nõus olnud.

Nüüd põrnitseski ta tükk aega punast lipukest, mis oleks nagu hoiatanud: ära ava mind. See ärritas teda kohutavalt. Teda olid käsud alati ärritanud. Seiske kollase joone taga. Reklaamsiltidelt vastukarjuvad kirjad «joo mind». Suitsetamine keelatud. Kuigi ta ei suitsetanud, tundis ta silte nähes tahtmist neid trotsida ning kiuste suitsu ette panna. Ta teadis, et positsioon võimaldaks seda. Ta oli palju kannatanud selle nimel, et jõuda sinna, kus ta ei pidanud teiste käskudest-keeldudest hoolima. Ainult Kronos ja dotsendid olid veel jäänud.

Vihaselt mühatades avas Aldous õhukindla katte ja tonksas kasseti asendisse, kus võis lugeda pealkirja. Selleks oli «Aga kokkulepe?».

Närviliselt rebis ta tumeda vahaga ületilgutatud ja pitseeritud kasseti lahti ning asus lugema:

Kui ma sulle vilju kasvatasin, siis sa lubasid, et varustad mind kõige vajalikuga. Kuhu on need lubadused jäänud? Ma tõepoolest enam ei tea, kas saabki üldse teid usaldada. Jääb mulje, et reeturite hoolitsus on teid peast kangeks teinud ning kõrgemad huvid olete te täiesti ära unustanud.

Aldous muigas virilalt: «No on ikka stiil!»

Ta teadis küll, et pärast katastroofi olid Kronos ja enamik dotsente omavahel tülli läinud ning mingil hetkel olid viimased

koguni Kronost likvideerida püüdnud. Nähtavasti oli vaesekestel häbi sellise olendi ehitamise pärast. Kronos muidugi hakkas omakorda vimma kiskuma, ning oleks tema teha olnud, oleksid dotsendid juba hävitatud. Need paar vigast masinat, kes teda teenisid, ei olnud kunagi päris elu ja tervise juures olnud.

Kui meie kokkulepe enam ei kehti, siis nõnda kirjutagi. Ma pole nii abitu midagi, et ise hakkama ei saaks. Täida kohe oma lubadused!

Aldous viskas kirja just selleks otstarbeks muretsetud tuhatoosi ning kõrvetas senikaua väikese gaasipõletiga, kui nahkne leht mustaks tõmbus ning lagunema hakkas.

«On sinder!»

Vajutas siis kommutaatorinupule: «Kuidas meil spermaga lood on? Ole hea, uuri välja.»

«Kohe, jah,» kõlas teenistusvalmis vastus. Ja hetke pärast: «Saatmiseks kõlbulikku pole üldse. Laborist öeldi, et kõik lootused on Sangje peal.»

«Kust nad teavad, et sealt üldse midagi loota võib. Selgeltnägijad on või?»

«Nii nad ütlesid.»

«Tule siia.»

Hetke pärast avanes uks, sisse astus lühikese ruudulise seelikuga, tugevate jalgade ning laiade puusadega neiu ning naeratas viisakalt – muidugi ta tuleb, täidab käsu, sest vastasel juhul suunatakse ta lihtsalt teisele tööle. Vabrikus olid aga päevad mitu tundi pikemad, töö palju raskem ja räpasem.

«Kauss on kapis,» ütles mees.

Neiu naeratas veel kord, tõi kapist väikese portselankausi ning põlvitas keerulise mustriga vaibale. Aldous Helsing oli leebe ülemus, kes lubas vahel poole päeva pealt koju ja eriti ei kihutanud tagant. Ja palk oli igal juhul üle keskmise.

«Mul on isegi vedanud,» mõtles ta mehe püksirihma kallal askeldades.

Aldous vaatas samal ajal tusaselt aknast välja. Ta pidi vähemalt midagigi Kronosele saatma, et see ta rahule jätaks.

*

Poole tunni pärast astus Akira ebaleva näoga kabinetti ja jäi raskelt ohates ukse kõrvale seisma.

«Tule istu,» pakkus Aldous laisalt.

«Ma saatsin sperma töökotta. Sobis küll.»

«Nii et vähemalt sigimisvõimeline. Väga hea… Väga hea. Hiljaks jäid natuke, aga pole viga… Analüüsid?»

«Positiivsed. Ja päris huvitavad veel pealekauba. Ma olen sarnaseid näite juba tegelikult kohanud.»

«Ära sa märgi!» hüüatas Aldous kergendatult. Tema pessimism oli tegelikult juba mõnda aega tagasi jäägitult haihtunud. «Mul oli kohe hea tunne selle Kjabiga seoses. Kelle puhul siis?»

«Kas mäletad seda lendajat? Keegi Rinboche müüs ta sulle. Vaatasin järele.»

«Hmm… See oli see, keda oli tulistatud?»

«Täpselt see. Noh mõningad näitajad on Sangjel üsna sarnased. Paistab, et tal on potentsiaali.»

«Nii et lendaja ka veel. Väga hea. Väga hea…» Aldous naeratas võidukalt. «On väga tähtis ta oma poolele saada.»

«Jah, kuidas arvad,» teatas Akira peaaegu ükskõikselt. Teda ei huvitanud tegelikult see vestlus, teda ei huvitanud need katsed. Ta tahtis seda juba ammu öelda, aga Aldous… ei lasknud. Maksis ka muidugi hästi.

«Tegelikult… Tahtsin sulle rääkida… ühesõnaga, ma arvan, et enam pole minu abi vaja? Ei taha silma jääda. Kõik see töö küll,

aga ikka hakkavad kahtlustama, kui ma pidevalt puhkepäevadel laboris istun ja mingeid analüüse teen.»

«Ole nüüd,» raputas Aldous pead. «Puhkepäevad on just meie võimalus. Meil on vaja vähemalt esialgu dotsentide varustust kasutada. Sa ju tead, et minu tehnika ei võimalda keerulisemaid analüüse teha. Aga neid meil just praegu vaja ongi. Kronos tahab oma osa, homunkuluste kasvatamiseks on ka korralik eeltöö oluline. Ma usun, et poisid on läbimurdele päris lähedal.»

«Ikkagi. Ega sul ei lähe ju mind enam rohkem tarvis? Nad teavad juba niikuinii rohkem kui mina.»

Aldous vaatas vanale mehele mõtlikult otsa. «Esialgu olgu peale. Jätka vaid tööd vaktsiini kallal. See on ju puhas teadus… See on mulle – ja inimkonnale – tõesti väga oluline. Muuga on korras, ma arvan.»

Tehes näo, et sellega on teema end ammendanud, tõusis Aldous lõbusalt püsti. «Lähme kohtume siis päevakangelasega? Mina maksan.»

«Ma ei tea… Hetkeks võibolla,» oli Akira segaduses. Ta polnud ikka suutnud end vabaks rääkida. Alati võttis ta hoogu, valmistas mõttes ette kõne, kuidas ta enam ei taha seadust rikkuda ning tegelikult arvab, et dotsendid, mitte Aldous, on õigel teel. Seisis kodus peegli ees, harjutas miimikat ning julget näkkuvaatamist. Asjata. Iga kord, kui ta Aldouse ette sattus, kadus tema autoriteetne olek, ta oli pabinas ja kohmetu. Ning mees ise oli veel temast noorem, oleks võinud olla üks tema üliõpilastest. Masendav!

Aldous naeratas seepeale ning teatas laua sisse peidetud mikrofoni: «Tänaseks aitab. Võid koju minna.»

Vaatas siis otsivalt kabinetis ringi, haaras nagist mantli ning seda kergelt õlgadele visates avas viisakalt vanemale mehele teed andes ukse.

Sekretärineiu vaatas neile otsa ning kohmitses juba laua pealt asju kokku koristada.

*

Voltaire'i kohvik oli kohe üle tänava, Aldouse kontorihoone vastas. See oli üks nendest kohtadest, kus ta armastas pärast tööd istuda ja õhtust napsi teha. Ta ei joonud kunagi palju – kaks, kolm klaasi viskit. See oli maksimum.

Ta astus ruumi ja tervitas kõiki kättpidi. Sangje paistis pisut ebalev, Anna oli lõbus nagu tavaliselt. Seltskonnaga olid liitunud vahepeal veel kaks inimest, kelle oleku järgi võis otsustada, et nad on juba vanemad olijad.

«Akira Matsuhita,» tutvustas Aldous vana meest Sangjele. «Sõber ja kaastöötaja. Teisi, ma loodan, et sa juba tunned?»

Sangje noogutas nõusolevalt ja Aldous naeratas.

«Noh, olukord on vist selline, et ma võlgnen mõned selgitused? Teile mõlemale.» Ta vaatas Akirale paljutähenduslikult otsa ning seadis end mugavamalt istuma.

«Nagu te vist olete aru saanud, ei ole see projekt niisama pusimine, nagu seal ülikoolis tehakse. Mul on, teate, andmeid, mida kellelgi teisel pole, ja ainult mulle teadaolevatel põhjustel ei saa ma neid ka kellelegi teisele anda.»

Tema kõnemaneer ja liigutused viitasid sellele, et eileõhtune reipus oli naasnud. Tegemist ei olnud hoopiski enam selle mehega, kes vihaselt oli oma kabinetis mõtteid mõlgutanud ja omaette tusatsenud. Nüüd istus ja jõi toekast klaasist kuldpruuni jooki mees, kes oli oma aja, raha ja mõtete valitseja. Mees, kellel pole hirmu, et äkki teda ei mõisteta. Enesekindlus ja sarm kiirgasid peaaegu kohviku pimedate nurkadeni välja.

«Punkt üks: meil on vaja rohkem teada ümbritsevast – praegu oleme tuttavad vaid umbes sajakilomeetrise alaga linna ümber.

Lendamine on lahendus! Pane oma füüsikud tööle, Pietro! Lennuk teeb selle töö ära kiiremini, kui me eales suudaks ette kujutada. Meil on vaja ehitada see neetud lennumasin valmis või leida mõni muu moodus lendamiseks...»

Aldous naeratas poole suuga. Ta oli jõudnud otsusele, et praegu veel on võibolla vara Sangjet kõigisse üksikasjadesse pühendada. Tuleb tema tegevust mõnda aega jälgida ning vahest siis. Ei tasu tormakas olla, jääme puhtalt tavateaduse piiridesse.

«See viib meid järgmise punkti juurde.»

Ta näitas sõbramehelikult näpuga Sangje poole.

«Mida me õieti teame oma ajaloost? Segapuder. Meil on vaja usaldusväärsest baasi kogu eksistentsile. Mida me siis õieti taastada tahame! Kas keegi teab? Ei... Aga on vaja teada! Et sellega paremini hakkama saada, ehitan ma masina, mis suudab informatsiooni töödelda. Ei Kronost ega dotsente ei saa tegelikult usaldada. Meie oleme masinate peremehed, mitte vastupidi! On vaja selget ülevaadet minevikust! Kõik info on vaja sorteerida ja ajaliselt järjestada.»

Aldous jälgis Sangje näole tekkinud naeratust ning muigas mõttes. Selleks kõigeks ei olnud tal tegelikult Sangjet tarvis. Hoopiski mitte. Aga kuidagi peab ju nii hea potentsiaaliga tegelast meelitama. Kuidagi? Ikka rahaga... Muidugi.

«Punkt kolm: seame sisse üleüldise veredoonorluse. Ilma vereta ei tee me mitte midagi ära. See dotsentide poolt toodetav pahn pole mitte midagi väärt. Meil on kõigeks, mida teeme, verd tarvis. Palju verd. Nemad aga annavad vaid nõrka ja alaväärtuslikku massi, mis kedagi tegelikult ei toida. Ning muidugi, kõige tähtsam... vaktsineerimine. Need neetud dotsendid lihtsalt ei anna teada selle koostist! Suudate te ette kujutada? Meil on vaja välja töötada oma vaktsiin, sest ilma selleta... noooh ma ei pruugigi teile rääkida. Teate ju ise: *surnud oleme*! Sellega tegeleb meil Akira! Ära hakkagi vabandama. Sa oled parim, tead seda ju isegi.»

Vana mees tõmbus kössi ja noogutas väsinult.

Aldous vaatas Sangje poole ning seletas lahkelt: «Me teame juba põhikoostist, vaid detailide kallal on tarvis veidi nokitseda. Edasi… Punkt neli: Lõpetame ära dotsentide inkubaatoriprojekti. Selle aeg on ümber. Niiviisi toodame vaid stagnatsiooni ja surma. Te ju kõik näete, mis toimub? Eluiga allpool igasugust arvestust, vaimne lodevus, distsipliini puudumine. Dotsendid ei saa aru, et kui me tõesti tahame ellu jääda, siis peab meil ka areng olema. *Areng*! See saab toimuda vaid sündide ja loomuliku – või kui, siis vaid veidi õhutatud – geneetilise valiku teel. See, mida Kronos üritas, oli küll tänuväärne, aga kahjuks, jah, läbi mõtlemata. Me kasutame ära tema oskusteabe ning siis jätkame. Ma ise võtan selle ülesande enda peale. Sokrates… sinuga tahan ma pärast eraldi rääkida.»

«Kindlasti,» nõustus mees teadjalt noogutades.

Sangje ei öeldnud midagi, vaid vaatas lihtsalt lauaplaati enese ees. Nüüd ta siis oligi siin, kus aetakse asju, millest ta oli kuulnud vaid sosinal räägitavat.

«Vastupanuliikumine. Koostöö tegemine Kronosega. Veri!» heietas ta enda ette ja oletas, et *see* asi küll päris puhas ei ole. Midagi tuleb kindlasti veel ja tal ei olnud aimugi, mis see võiks olla.

«Kas kõik projektis osalejad on siin?» uuris Sangje lõpuks ettevaatlikult.

«Ei, ei. Ei ole mõtet rahvakogunemistega tähelepanu äratada,» naeratas Aldous.

«Muidugi mitte,» ütles Sokrates ning avas suu, et veel midagi tähendusrikast lisada. Ta ei jõudnud aga kahjuks oma kavatsust teostada, sest täpselt sel hetkel – ja Sangje, olles näoga väljapääsu poole, nägi seda väga hästi – paiskusid kohviku uksed pärani ning sealt tormasid sisse sinelitesse rõivastunud mehed, vintpüssid käes. Otsustavad näod, nagu reprodelt mahakopeeritud

poosid, säärsaapad vastu põrandat katvaid mosaiikplaate plaksumas, suundusid nad joonelt nende laua juurde, piirasid selle sisse ja jäid sõnatult ootama. Aldous kargas püsti ja sosistas midagi Annale, Akira läks näost veel valgemaks kui enne ja surus rusikad meelekohtadesse, Sokrates vaatas otsiva näoga ringi ning tema olekust paistis võitlusvalmidust ja trotsi. Pietro vajutas käed taskutesse ning tõmbus pingule. Sangje jäi, nagu Akiragi, istuma ning silmitses avanevat pilti kasvava ebalustunde ja uudishimuga. Sinelite eraldusmärkideta õlakud, meeste tugevad lõuapärad, tuhm pilk ja tegevuse kordineeritus viitasid kõik sellele, et nende ees seisavad erirühma sõdurid, väga valitud seltskond. See organisatsioon töötas otseselt dotsentide käsutuses ja linnavalitsusel oli sageli nendega probleeme – allumatus avalikule korrale, isepäine käitumine ja igasuguse hirmu puudumine karistuse ees muutsid nad tülikaks ja ohtlikuks.

Selle jäigastunud, justkui foto jaoks komponeeritud stseeni keskele ujus täielikus vaikuses aeglaselt dotsent, metallist kest peegeldamas kohviku laetulesid ning inimkätega väga sarnased jätked paberit hoides ette sirutatud.

«Olete arreteeritud sotsiaalse vaenu õhutamise – paragrahv 151 lõige 2b – ja kodanikuõiguste kuritarvitamise – paragrahv 168 – eest. Mul on olemas linnavalitsuse luba kõiki teid kinnipidamiskohta viia kuni edasise uurimiseni ja süü tuvastamiseni.»

«Ma olen ise linnavalitsuse liige,» pahvatas Aldous. «Mingit sellist luba ei ole seal kunagi välja antud!»

«Tutvuge,» teatas dotsent külmalt ning viibutas paberit mehe näo ees. «Eelnevaga seoses ei ole teil õigust kaitsjale ning langetatav otsus edasikaebamisele ei kuulu.»

«Reetmine,» sisistas Aldous ja vaatas otsivalt ringi.

Nagu märguande peale tegi Pietro hüppe, tõukas end mööda dotsendist, haaras ühel vintpüssi hoidval arreteerijal käest, virutas talle rusikaga kõrri ning tormas väljapääsu poole. Sinel röögatas,

kostsid kolm peaaegu üheaegset lasku, kiirustav kogu komistas, käed haarasid õhku, pea lõi klirinaga klaasist uksetahvli sisse korrapäratu avavuse. Paukudega võrreldes tundus klirin mahe ja meeldiv. Tulvas sisse jahedat talveõhku. Läbi tekkinud augu proovis Pietro end tänavale upitada, peod otsisid sakilistest servadest tuge, näis, et veel hetk, ning ta on juba väljas…

Kõrvad ikka veel püssiplaksudest huugamas, nägid aga teised, kuidas hetke möödudes hakkas pidet otsivate käte alt veri sirinal põrandale tilkuma, klaas murdus ning langes punaste sillerdavate tükkidena kildudeks. Jalad kramplesid korraks ning jõudu kaotades kukkus Pietro abitult rippuma sinna, kus enne oli olnud piimjas klaastahvel sildiga «Voltaire».

Kaks sinelit hüppasid juurde, rebisid mehe äkilise ropsuga põrandale – Pietro suust kostis vaid ähmast käginat – ning pöörasid näoga lae poole. Vihane eriväelane lähenes ning ühe käega enda valutavat kaela kinni hoides virutas lamajale jalaga kubemesse.

«Aitab!» hüüatas dotsent hüsteerilise häälega.

Sangje võdistas õlgu ning suutis ikka ja jälle imestada, et dotsendid olid loodud nii emotsionaalseteks. Kehamiimika ja näoilmete puudumise korvasid nad häälega. See võis olla hell ja hoolitsev – hellem ja hoolitsevam, kui ükski inimene suutis eales kuuldavale tuua – või karm ja range, ning nagu nüüd selgus, ka täiesti hüsteeriline. Kes iganes oli need masinad ehitanud, mõtles kindlasti sellele, et emotsioonid mängivad äärmiselt suurt osa inimese arengus, ning nõnda olidki dotsendid varustatud kõige vajalikuga. Probleem seisnes vaid selles, et emotsioonide määr oli paigast ära – nende masinate jaoks ei eksisteerinud midagi vahepealset. Nad ei olnud natuke hellad, natuke kurjad, natuke hüsteerilised, vaid kui juba, siis täiesti. Kas kõik või mitte midagi. Ja siinsed inimesed olid kogu oma eksistentsi nende masinlike emotsioonide raamides elanud – nii juhtuski, et dotsentide

kasvatuse ja valvamisega harjununa ei suutnud nad hoolimata sellest, et olid seda just nüüdsama plaanitsenud, masina hingestatud ja ahastavale häälele vastu seista ning sattusid paanikasse.

Anna varises põlvili maha ja hakkas nutma. Aldouse nägu tõmbles, nagu tahaks ta valjusti karjuda. Sokrates ahmis õhku ja tegi rutaka sammu Pietro vabiseva kogu poole. Akira istus ikka veel rusikaid meelekohtadele surudes ja põrnitses omaette. Võibolla ei olnud ta mitte midagi märganudki? Sangje... Sangje mõtles dotsentidest ning nende ehitajatest ning tundis isegi piinlikkust. Miks suhtub ta sellesse verisesse pilti nii rahulikult?

Kohvikus olnud teised külastajad järgnesid peamiselt Anna eeskujule ning põlvitasid või isegi lamasid täies pikkuses maas, mõned tihkusid nutta, mõned ei julgenud sedagi.

«Aitab küll,» halises dotsent.

«Niigi sureb palju inimesi, me ei tohi sellele kaasa aidata. Te olete liiga tormakad,» pöördus masin siis sinelites meeste poole, hääl karmiks ja süüdistavaks muutunud. «Oleksite võinud ta kinni püüda. Viige kohe haiglasse ja teised vangimajja. Kohe! Kiiresti nüüd!»

VIII

«Töö teeb vabaks!» teatas mustast rauast sepistatud värava kohal ilutsev kiri. Kaunite tähtedega kirjutatud, korralikult viimistletud, veatu kompositsioon. Elektrifitseeritud liinide vahel keerduvad kidalised traadid, metallvõrkude vahel sile, ühegi märgita liiv. Mitte midagi ei olnud sellest ajast muutunud, kui Sergei Dorian siit kakskümmend aastat tagasi esimest korda sisse sõitis.

Kaks vintpüssidega varustatud valvurit surusid rasked väravapooled laiali ning eskordi saatel viidi neid linna ainukese kinnipidamisasutuse territooriumile. Otse sissepääsu vastas ilutses madalal betoonist ehitisel silt: «Suitsetamine keelatud», mille silmamisel kõik nende valvurid, nagu märguande peale, krõbistasid taskus, tõmbasid välja üsna räsitud välimusega plotskid ning süütasid need põlema.

Sangje köhatas kohmetult. Aldous näris vihaselt vuntsi.

«Rivvi!» kõlas tüdinud häälel käsklus ning püssiots viibutas kuhugi platsi keskele.

Paratamatult tääkide suunavatele märguannetele alludes moodustasid nad kuulekalt midagi rivitaolist ning jäid uuriva ilmega ootama. Eriväelased olid pärast sigarettide süütamist ja rivi moodustamist nende vastu igasuguse nähtava huvi kaotanud. Ei ilmunud välja ka kedagi teist, kes oleks võtnud vaevaks jätkata sealt, kus sinelis meestel pooleli jäi – polnud näha ühtegi ametnikku, dotsenti, vangi. Ilmetu tühjus madalate barakkide taustal.

Lörtsise maapinna külmus tungis läbi Sangje kingataldade ja õhukeste sokkide – mantli oli ta maha unustanud, portfelli samuti. Tuul laperdas pintsakuhõlmadega ning ajas kananaha ihule.

«Ärge muretsege,» sosistas Aldous poolihääli. «Ma päästan meid siit välja.»

«Tõbras…» häälitses Akira vaevukuuldavalt.

«Ma tean enam-vähem, kuidas siin asjad käivad,» jätkas Aldous tungivalt. «Ma kartsin, et nad lasevad meid kohe maha.»

«Kogu plaan on rikutud,» sisistas Sokrates vihaselt. «Loogiliselt võttes pidi kõik ju salajas olema!»

«Rahu,» palus Anna.

«Vait!» täiendas tema soovitust laisalt väravapostile toetuv sinel ja sülitas demonstratiivselt. Liigutus, mis andis selgelt mõista, et teda kogu see värk igal juhul tüütab ning palju lihtsam lahendus kõigi jaoks oleks, kui ta need paar pauku püssist ära teeks.

Rivi kohmetus ja jäi vaikseks.

Ilm hakkas pikkamisi hämaraks tõmbuma ning peagi langesid taevast ka esimesed märja lume räitsakad. Keereldes maandusid need külmetavale seltskonnale: Sokratese mantlile, Aldouse punasele pintsakule, Sangje näole ja keelele, kui ta proovis vesiseid helbeid püüda, Anna sinakaks tõmbunud käsivartele, mis paistsid ilma varrukateta kleidi alt, Akira kaabule. Ükshaaval süttisid põlema piirdetara strateegilistesse kohtadesse paigutatud laternad ning tornides plõksatasid ja alustasid oma igaöist lakkamatut surinat peegelprožektorid.

Ainukesena piisavalt soojalt riietunud Sokrates vaatas lõdiseva Anna poole, naeratas hapult ja hakkas õhukese lumekihiga kaetud villast mantlit seljast ajama.

«Tasa seal,» käratas hääl ning Sokrates võpatas liikumatuks, mantel varrukaid pidi käte otsas rippumas.

Kauguses kostsid kaks lühikest hüüatust ning keegi – lõpuks – otsustas nähtavasti seda väikest külmetavat seltskonda tähele panna: võimas valguskiir suunati neile peaaegu otse näkku. Sangjel hakkasid silmad valutama ning kogu ümbruskond ujus kokku ühtlaseks kollakasvalgelt hõõguvaks varipildiks, kus tema kaaslaste kujud olid kui muhklikud, inetud, risti-rästi maasse surutud toikad, mille uskumatult pikad varjud lõppesid kusagil kauguses.

«Kui ma nimetan teie nime, siis te astute ette ning kõnnite baraki nurga juurde,» teatas äkki hääl teispool hõõguvat valgust. «Helsing, Aldous. Karen, Anna. Kjab, Sangje. Matsuhita, Akira. Gorgias, Sokrates.»

Nagu kunagi väga ammu internaadis füüsilise kasvatuse tunni ajal nõksatasid kõik nimepidi nimetatud ettepoole ning kõndisid siis külmast ja pikast seismisest kangete jalgadega määratud kohta.

«Eemaldage kõik kehakatted ja isiklikud esemed. Kiiresti!»

Riided langesid üksteise otsa hunnikusse, kingad, viis paari kingi, moodustasid korrapäratu kuhja – justkui oleksid uksest sissetormanud lapsed kiiruga väikesesse esikusse oma hilbud jätnud ning käratsedes tuppa tormanud. Siin aga ei käratsenud lapsed, ei käratsenud keegi, kui mitte arvestada lühikesi haukuvaid juhtnööre, mida nende saatjad külma käes auru õhkavatest suudest välja paiskasid. Valvekoerad, kes püüdsid hoida jõnglasi kontrolli all. Ja jõnglased suundusid, õlgu võdistades ning paljaste jalagadega lumme väikeseid auke sulatades, hanereas baraki metalluksest sisse.

«Kõik tuleb ära võtta!» käratas sõdur ja rebis järsu liigutusega puruks Annale jalga jäänud peened pitsilised püksid.

Naine kiljatas valust ning sai seepeale võmmu vastu selga, mis paiskas ta teistest mitu sammu ettepoole. Ta vaatas kartlikult ringi.

Ebatasane, kühmline, hooletult valatud põrandaga ruum oli värinaidtekitavalt lage. Otsekui parkimisplats südaöösel, nagu tehasehoone pärast tööpäeva lõppu. Oli peaaegu füüsiliselt tunda, et vahel on siin palju rohkem rahvast, ning aimdus sellest tekitas ebamääraselt võõristava tunde. Kõik oli ebaloomulik.

Kraan, voolik, kaubakaal ja kanalisatsioonikaev keset ruumi jäid selle tühjuse taustal väga selgesti silma. Ja muidugi ka kõige kaugemas nurgas seisvad, äraootava ilmega inimesed. Range näoga lühemat kasvu ametnik, neli valvurit, õliselt läikiva sineliga mees. Viimane hakkaski nende saabumisel ainsana vilkalt liigutama ning astus kraani juurde, kostsid naksatused ning maas vedelev must voolik hakkas äkki siuglema ning vett pritsima. Kindlalt seda jalaga kontrollides haaras mees vooliku ning suunas betoonpõranda keskele kogunenud külmast sinakasvalgele seltskonnale. Kostis halin, vaikset vandumist ning kellegi naerumügistamist. See tuli voolikukontrollija suust. Sangje püüdis oma kehaga, korbatanud küünejälgedega seljaga Annat varjata, ise

midagi mõtlemata, pladiseva ja torkiva vee ees kössi tõmbudes. Naine võttis tal ümbert kinni, kuid Sangje tundis ainult külma.

«Järelikult pean mina olema tema meelest soe,» lipsas mõte peast läbi.

Ta lõdises ja seisis, vaadates betoonpõrandat Anna selja taga. Vesi moodustas seal korrapäratuid loike, otsis teed kanalisatsioonikaevu juurde, kõhkles hetke metallist serva juures ning langes siis pladinal kuhugi alla. Naine surus end tema vastu – kahvatuvalged, tugevad, jäised rinnad puudutasid Sangje ribisid ja ta võpatas, sõrmed libisesid üle küünte poolt jäetud haavade ning Anna sosistas, suuga peaaegu mehe kõrva puudutades: «Vabanda.»

Hetkeks suundus veejuga pisut kõrvale ning end eemal hoides, vaid käte jõuga virutas üks valvuritest Sangjele vintpüssi kabaga vastu kaela.

Sangje oiatas ja kükitas maha – jõudmata, tahtmata midagi vastata. Külmus ja tuimus hakkasid vaikselt kõigist teistest tungidest võitu saama.

«Praegu toimub kohustuslik desinfektsioon. Teie endi huvides, muide.» Tagaseinas seisnud musta kunstnahka riietatud mees astus aeglaselt lähemale ja viipas lõpuks käega: «Aitab küll.»

Takseeris siis kummalistesse poosidesse kägardunud, paljaid ja veest tilkuvaid inimesi ruumi keskel ja ütles naeratades: «Tere tulemast. Nagu te kõik teate, on teile antud võimalus oma kuritegusid ühiskonna ees tööga heastada. Siin ongi see koht, teie kodu edaspidiseks. Ega kellelgi mingeid haiguseid, *augmentatsioone* pole? Ah?»

Vaikus.

«Meie arst vaatab teid kohe niikuinii üle, ärge selle pärast üleliia muretsege. Hah!»

Sangje toetas käed põrandale ja vaatas mehe naeratavasse näkku. Kas see üldse teadis, mille eest neid kinni võeti? Kas keegi teadis? Tema enda roll kogu loos oli ju niivõrd väike, tühine, et

ei saanud kuidagi olla väärt sellist karistust. Ei olnud väärt! Ta muidugi ei teadnud, mida teised teinud olid. Mingeid plaane sepitsenud, võibolla, jah, seda küll. Aga mida reaalselt teinud? Dotsendid muidugi võisid üle reageerida ja otsuseid teha ka niisama, kaudse informatsiooni põhjal. Labiilikud… mõttetu oleks seletada. Aga et neilt võeti igasugune edasikaebamisvõimalus, tähendas seda, et ei saanud ka *inimestega* argumenteerida. Ei saanud enam midagi tõestada. Sest kõik oli justkui selge.

«Liigutage nüüd!»

Ükshaaval aeti elektrilõikuriga neil kõigil pead paljaks, nad astusid külmale kaaluplaadile, lõdisesid. Sangje sikutas niiske keha peale talle visatud põikitriibulise kostüümi, vaatas, kuidas teised kangete liikmetega neid riidetükke endale selga ajasid, püüdsid karedast materjalist sooja saada. Automaatselt moodustasid nad konarliku rivi.

«Oma numbrid saate siis, kui teid osakondadesse määratakse. Hakake astuma!»

Käeviibutusega suunati nad ruumi vastasseinas olevast kitsast uksest vangilaagri territooriumile. Nad olid läbinud eeskoja, võtnud ära saapad ja mantlid ning nüüd oli pererahvas valmis vastuvõtuks. Näitama kallitele külalistele oma kodu. Esik oli igast servast barakkidega piiratud, suhteliselt väike väljak. Tibas ikka veel kerget lund ning tuulepuhangud lükkasid keerlevaid helbeid edasi-tagasi, nagu ei suudaks otsustada, mida nende pisikeste külmunud veepiiskadega peale hakata. Mõned neist maandusid värskete vangide paljaksaetud ja surnukahvatutel pealagedel, jättes endast järele lörtsise kühmukese. Anna põsed olid laialivalgunud silmavärvist räämas ja mustad, lihased tudisesid kontrollimatult. Akira hingeldas peaaegu nuuksudes, nahal külmuvad veepiisad tegid haiget, ta püüdis neid minema pühkida. Asjatult.

Sangje tõstis pilgu ning püüdis aru saada, kuhu nad on sattunud: esmapilgul paistsid vaid üksikud, laternate kollakates,

helvestest virvendavates sõõrides vedelevad objektid, mis olid nagu tükid piltmõistatusest: kaared, astmed servad… Mitte ühtegi inimest. Siis ta mõistis.

Keset hoovi paiknev kaldtee viis alla maa sisemusse, seal olid betoonist valatud tunnelid ja suured saalid. See maailm, kuhu nende kehasid uhtunud külm vesi oli langenud. Alla.

«Minge!»

Nende kõigi ühine kodu.

Täävkidega suunati nad madalasse hoonesse, uks sulgus ning sammud kaugenesid vaikusesse. Nad ei olnud veel maa all. Aga Sangje tajus juba paanikat rinnus kerkimas – sissepääs maaalustesse koobastesse, tunnelitesse, grottidesse oli siinsamas nende kõrval. Ta peaaegu tundis selle hallitavat ja ahnet hingust, draakoni hingust, kes tahab kõik elava alla neelata. Meeli valdas äkitselt kindel veendumus, et kui nad juba sellesse tunnelisse, betoneeritud kõrisse aetakse, siis ei pääse nad enam mitte kunagi ning kõhnuvad ja mädanevad seal all, kuni jääb järele vaid paar peotäit tuhka suurtes põletusahjudes. Sepalõõtsadega aetakse nende jäänused heledalt hõõguma ning draakoni ninasõõrmest lendlevad nende hinged keereldes välja.

«Meil on vaja kohe välja sõna saata,» sosistas Aldous, kui nende saatjad olid lahkunud. «Pärast võib see keeruliseks osutuda. Mul on üht-teist tarvis, et väljapääsemist korraldada. Ma loodan, et nad meid kõiki kohe Esimesse osakonda ei saada. Kui me siin kaua oleme… siis on kõik läbi. Ma tean, kuidas siin asjad käivad. Ärge kartke.»

Ja ta vaatas murelikult kõigepealt Sangjele ning siis Annale otsa.

Ka teised põrnitsesid ärevalt ringi ja silmitsesid kahtleval ilmel seintele kinnitatud plakateid alasti inimestest, inimesesarnastest olenditest, peaaegu loomadest. Ristlõiked, hüüumärkidega tähistatud liigsed jäsemed, sõrmed, kabjad, sarved ja sabad.

Saleda kehaga tüdruk, kaunid sinised silmad ja näos terav vihase ilmega nokk.

«Noh?»

«Sinu süü, et me siin oleme. Mõtle nüüd ise välja,» ühmatas Akira vastuseks.

«Tahad siit välja või ei taha?!» küsis Aldous kurjalt.

«Mu elu on niikuinii rikutud. *Sina* tegid seda,» karjus vana mees äkki kähedal häälel. «Ma tahtsin minema. Sa *lubasid*!» Ta värises vihast ja meeleheitest.

«Praegu pole sellel enam tähtsust. Meil on siit välja vaja saada!»

«Tal on õigus, Akira,» segas Anna vahele.

«Sina ka! Ma tunnistan kõik üles, ma räägin kõik, vast siis…»

«Keegi ei taha siin sinu, sita, tunnistusi kuulda,» käratas Sokrates. «Perse mine oma halinaga.»

Pöördus siis Aldouse poole: «Mis sa mõtled?»

«Sangje.»

Sangje kohmetus: «Mina?»

«Sina, jah. Sa vist ise ei tea, aga su õde oli augmenteeritud. Ja ma arvan, et sina pärisid tiivad, noh, teatud andmed näitavad. Pikk ja keeruline lugu. Pärast räägin. Sellepärast sa tegelikult üldse siin oledki.»

«Tiivad? Õde?»

Sangje vahtis kõigepealt Aldousele otsa ja siis, justkui tuge otsides, plakateid seintel, otsis pilguga ristlõiget tiibadega inimesest ja imestas kogu situatsiooni ebatõepärasuse üle. See kõik nagu toimunuks kellegi teisega, kusagil mujal.

«Sul endal ei ole nähtavaid tunnuseid, aga… See on üks võimalus. Kui me kohe sõna ei saada, siis oleme siin mitu kuud ning kes teab, mis siis võib juhtuda.»

Akira pobises uskumatu ilmega: «Hullud olete. Siin *katsetada*. Hullud.»

Aldous rehmas tema poole käega ning seletas kiiresti ja närviliselt edasi: «Tiivad töötavad tahtega. Sa pead mõtlema avamisele ja siis nad avanevad. Sa võisid selle pärida ise midagi teadmata. Siit saab ära vaid lennates. Proovi!»

Sangje silmitses keskendunult plakatit pooleks saetud sokujalgadega mehest, lasi Aldousel rääkida, seletada ja kätega vehelda ning mõtles, et miks teab Aldous tema minevikust rohkem kui ta ise. Tema lapsepõlvest. Õest. Kes ta on? Ons tema pilt siin kusagil üleval? Ja kes ma ise olen? Kogu teadmine endast, teadmine maailmast, kuhu ta oli sündinud ning kuhu sisse harjunult kasvanud, muutus. Alus. Minevik. Ta oli kogu aeg otsinud maailma, kõigi inimeste minevikku. Enda minevik ei olnud teda kunagi niivõrd huvitanud. Aga kas oleks pidanud? Vist küll. Nüüd pannakse ka tema pilt mingil hetkel siia üles. Niikuinii. Kõigile nendele hoiatuseks ja meeldetuletuseks, keda sellesse ruumi veel kunagi eskorditakse.

«Ma ei tea sellest kõigest mitte midagi.»

«Proovi!»

Kui ta siis lõpuks, peaaegu automaatselt, nagu oleks miski väline jõud teda sundinud, proovis mõelda tiibade avamisele, vaatasid lahatud, eemaldatud nahaga, korralikult sooritatud sisselõigetega poolinimesed teda seintelt süüdistavalt. «Sina siis ka,» oleksid nagu öelnud need prepareeritud olendid. «Sina ju näed, mis meiega juhtus…»

Sangjega ei juhtunud midagi.

«Proovi!»

«Ei juhtunud midagi.»

«Näita siia!» Aldous kargas lähemale ning kompas midagi abaluude vahelt.

«Anna!»

Naine vaatas, raputas pead, ohkas.

«Lõika, kurat võtaks! Aega on isegi vähe!»

Teravaotsalised küüned kasvasid sõrmeotstesse peidetud taskutest välja. Helkjad, tugevad, kaardus nagu konksud ja räpased nagu torumehe kämblad. Nähtavasti ei olnud voolikust pritsitud desinfitseeriv lahus suutnud nendeni tungida, küll aga muda ja tolm kõikjalt sealt, kust neid oli täna läbi veetud. Veoautokastidest, poriloikudest, vedelaks sulanud lumest.

Sangje jõllitas Anna käsi: «Paistab väga ebahügieeniline…»

Tema ajus aga karjatas kile ja murduv hääl: «Augmenteeritud!»

Seesama naine oli ju lebanud tema all sohva peal, ta oli pigistanud neid õlgu, tõuganud end selle kahvatu ihu sees edasi-tagasi, vaadanud silma, suudelnud. Needsamad käed olid tal ümbert kinni hoidnud, needsamad küüned kraapinud selga. Masinate poolt augmenteeritud keha. Kuhu ta oli end mässinud? Seda kõike oli liiga palju.

«Pole hullu midagi,» lohutas Sokrates ja kummardus õhinal lähemale. «Lõika!»

Sangje hüppas kõrvale: «Kuradile! Mind te siin küll ei lõika!»

«Ära muretse,» selgitas Aldous rahustava häälega. «Teeme vaid väikese kriipsu, et naha alla näha. Sul lihtsalt pole praegust avaust. Kohta, kust tiivad saaksid välja tulla.»

See kõlas sonimisena. «Me lõikame sulle tiibade jaoks koha,» mõtles Sangje. «Lollakad…»

«See on meie kõigi ainuke võimalus,» sisendas Aldous edasi. «Näed, Anna pühib küüned puhtaks.»

«Väike kriips?»

«Jah, üsna väike. Meil on väga vähe aega.»

Sangje ei suutnud end veenda, aga justkui mesmeriseeritult, nagu nukk, keda kontrollib keegi teine, keeras ta lõpuks selja ja ohkas. Kõik rääkis selle vastu – mõistus, tunne, situatsioon, kõik. Ta tundis end idioodina. Plakatite peal olevad kujud noogutasid talle, olid sellega täiesti päri.

«Nüüd!»

Anna sosistas vaevukuuldavalt «vabanda» ja lõikas. Nagu udust tuksatas Sangjes uuesti osa sellest, mis oli olnud. Suudlused, valu. Valu.

«Ai!»

Mööda selga hakkas voolama midagi sooja, mis selles ruumis, palja ülakehaga raudnaril kõhutades, tekitas vaid vastikuid külmavärinaid. Ja valu, kipitav terav valu, tulise raua kõrvetus.

Ta rabeles, kargas püsti: «Aarh…»

Veri nirises mööda jalga.

Keegi ei teinud tema kaebest välja, silmitsesid vaid uurivalt selga, isegi Akira küünitas vaatama.

«Mis seal siis on? Ah?»

Vaikus.

«Akira, vaata sina,» lausus Aldous ebaleva häälega.

«Mhhm… Tja,» pobises see. «Tühjus.»

Vaikus.

Vana mees prantsatas istuma ning toetas pea alistunult kätele: «Kõik on läbi. Asjata tegite. Ma ütlesin, et see on hullus. Seal pole mitte midagi näha… Pole vähimatki lootust.»

«Aga analüüsid ju näitasid?» pobises Aldous hämmastunult.

Sangjest jooksis verd nagu katkisest mahlapakist. Külmavärinad ja pööritus.

«Persse, ma olin täiesti kindel,» vandus Sokrates. «Ma ütlesin kohe, et ta on kasutu.»

Aldous vaatas talle imestusega otsa: «Sina ole vait.»

«See on ju ilmne,» porises mees tusaselt.

Kõik vaikisid masendunult, julgemata ja oskamata midagi öelda. Õrn lootus, ainuke, mis neile oli veel jäänud, nõrgus mööda narile toetuva mehe püksisäärt maha ja imbus aeglaselt kõvakstrambitud muldpõrandasse.

Sangje tundis end äkki otsekui unest ärkavat: «Siduge see siis kinni! Kähku! Kohe!»

Anna võpatas, rebis ribadeks mehe seljast kooritud ning siis mahavisatud särgi – särgi, mille kohta kõik arvasid, et seda enam vaja ei lähe – ja andis Akira kätte: «Sina seo.»

Vana mees vaatas talle pikalt otsa, mühatas pahaselt ja hakkas end aeglaselt püsti ajama. Samal hetkel, kui ta jõudis haava serva kokku tõmmata ja esimese triibulise riideräbala sinna peale asetada, kääksatas uks ja sisse astus järelevalveametnik koos valvurite ja pikka kasvu, valgesse rõivastunud mehega. Otsekohe klõksatasid püssilukud ja pärad toetati kiiresti vastu õlga.

«Mis siin toimub?»

Sokrates köhatas.

«Mis siin toimub? Vastake!»

Paus.

«Näete, mis te teinud olete,» alustas äkki Aldous. «Inimesel selg lõhki. See on teie süü.»

Sissetulnud vahetasid omavahel pika pilgu.

«Ega see teid ei päästa, ärge arvake,» sõnas ametnik, hääles vaid õrnalt aimata ebakindlust. «Viige ta laatsaretti.»

IX

Ahalya Kjab ei käinud mitte kunagi arsti juures. Tal ei lastud ka oma lapsega koos minna. Ta pidi õmblustöökojas kitleid õmblema. Ta oli terve. Ta nuttis peaaegu lakkamatult.

Alguses oli olnud lootust. Arstid tulid ja vaatasid väikest tüdrukut, mõõtsid teda, kontrollisid. Kõik oli korras. Ta sõi hea isuga, võttis kaalus juurde ning juuksed kasvasid iga päevaga. Need olid välimuse järgi kõige tavalisemad juuksed, ei alanud

näost ega seljalt, ei olnud sulelised. Siledad, õhulised, sirged ja pikad. Liiga pikad siiski.

Kolleegium võttis kõik olemasolevad andmed kokku. Tegemist ei ole millegi ebaloomulikuga. Kõikidel inimestel on juuksed. Aga need siin kasvasid liiga kiiresti. Mida teha! Mida teha? Nagu tavaliselt sellistel puhkudel, otsustati mitte midagi otsustada. Eks näis, mis saab. Dotsendid paistsid ka nõus olevat. Pärast Kronose ehitamist olid nad kuidagi tagasitõmbunud ja sõnaahtrad, jätsid paljudel juhtudel viimase sõna hoopis inimestele ning täitsid vaid omi ülesandeid. Nagu häbeneksid enda olemasolu, nagu oleks neil millegi pärast kahju. Nad said aru, et midagi on valesti läinud. Aga kus täpselt?

«Kus?» sosistas Ahalya. «Miks?»

Ta ei saa mitte midagi teha. Nad andsid talle valida, kas olla haige lapse juures või minna tagasi ühiskonda… koos selle teisega. Sellega, kes oli pool tundi pärast tütart tema üsast väljunud, olnud õige kaaluga, õigete juustega. Ämmaemandad olid naeratanud ning lapse hellalt puhtaks pesnud. See teine tundus talle nüüd peaaegu võõras, võõras ja vaenulik. Selle olemasolu, selle normaalsus oli seadnud ta valiku ette, et ta peab ühe neist kahest maha jätma. Kummal neist võiks rohkem ema tarvis olla? Keeruline? Ei ole.

Ta istub oma lapsega nüüd siin, arstid mõõdavad ja tema lõikab oma tütre juukseid. Ahalya püüdis ette kujutada peaaegu lõputut aastate rida, mõõtmisi, lõikamisi, tütre kasvu. Pisarad hakkasid silmadest aeglaselt voolama. Ahalya ei pühkinud neid ära, oli sellega juba nii harjunud ja põrnitses läbi vesise hägu kalendrit seinal – mõne päeva pärast pidi Remedios saama nelja aastaseks. Neli aastat on juba läinud. Laps ise ei teadnud sellest muidugi midagi. Käis koos teistega lasteaias ning mängis omi eriskummalisi mänge. Kes suudaks taibata seda, mis toimub nelja-aastase inimese peas? Miks nad mängivad selliseid mänge,

kuidas tunnevad rõõmu? Mis toimub Remediose peas, et tal juuksed niimoodi kasvavad? Arstid olid andnud range korralduse igal hommikul tema juukseid lõigata ning see tagas talle õhtuks peaaegu täiesti normaalse väljanägemise. Siis olid tal juuksed umbes õlgadeni.

Ahalya tõusis püsti, pani käärid klõpsakuga lauale ja hakkas kambris närviliselt edasi-tagasi käima: «Mis saab? Mis saab?»

Tüdruk istus samal ajal kannatlikult toolil ning vaatas rahulike ja veidi imestavate silmadega ema poole. Ta oli nii harjunud sellega, et tal juukseid lõigati. Samamoodi oli ta harjunud sellega, et ema nuttis, vormiriides valvurid valvasid, arstid mõõtsid ja pobisesid midagi omaette. Ta pidi iga päev võõrastega kokku puutuma, iga päev sageli veidrate ja täiskasvanute silmis tihti kohutavategi lastega koos mängima. Ta oli kõigega harjunud.

Ukselink klõbises ning ettevaatliku koputamise järel astus sisse valges kitlis mees: «Jõudu!»

Ahalya ei vastanud midagi, keeras vaid pea ära ja pühkis käeseljaga kiiresti üle näo.

Arst silmitses hetke ruumi, silmad udused ning suured, nagu püüaks ta pilguga haarata kõike ümbritsevat, ning astus siis kärmelt tüdruku juurde. Kükitas rabedalt ja vaatas talle pikalt otsa.

«D-R...»

«Jah?» küsis mees.

«D-O-R-I-A-N,» veeris tüdruk aeglaselt edasi.

Mees viskas pilgu rinnasildile ja naeratas laialt, aga samas kuidagi ebalevalt: «Tubli tüdruk, oskab juba lugeda»

«Igal juhul mitte tänu teile.»

«Vabandust?» alustas arst, kuid nähes naise äranutetud nägu, jätkas kohkunult: «Kas midagi on juhtunud? Palun, võtke taskurätt.»

«Aitäh.»

«Minu nimi on Sergei Dorian,» ütles mees. «Ma olen siin uus arst.»

«Ahah,» kohmas naine, võttis taskuräti vastu ja mõtles, et mida see mees ometi tahab. Miks ta siin on?

«Kas teil on ikka kõik korras?» uuris Sergei edasi.

«Pole midagi. Teie ärge nüüd küll muretsege.»

Sergei vaatas naist pika pilguga, kõigutas end korra ebalevalt kandadel ning jätkas siis, nagu oleks milleski otsusele jõudnud: «Mul on väga hea meel, et Remediosel nii hästi läheb.»

«Ta on ju siin vangis. Kuidas tal saab hästi minna?»

«Oleks see minu teha… Aga otsustab siiski kolleegium. Minu arvates on ta küll terve.»

«Muidugi ta on terve. Teie. Teie… hoiate teda siin.»

«Ma nägin, kuidas ta sündis. Mina teda siin ei hoia…»

«Mismoodi?» üllatus Ahalya.

Mees kükitas ja vaatas lapsele otsa. Silitas tema õrnu, peaaegu udusuliseid ja siidjaid juukseid ning tõusis siis püsti. «Ainult Remediose pärast ma olengi siin. Ma tahan teda siit välja aidata.»

«Nad ei lase.»

«Ma proovin.»

«Miks?» Naise hääl oli külm ning tundetu. Ta oli õppinud niimoodi nutma, et ei olnud vaja pisaraid pühkida, ja oli õppinud niimoodi suhtuma, et ei olnud lootust. Tal ei saanud enam mitte kunagi lootust tekkida.

«Ma arvan, et see, mis nad teevad, on vale. Dotsendid on hullud. Ma tean, kuidas siit välja saab…»

«Ja mis edasi? Meid võetaks kohe kinni. Ja kui ei võetakski, siis vaktsiini me ikka ei saaks.»

«Ma muretsen vaktsiini.»

«Ma ei usu seda. Teie ju teate seda kõige paremini.»

«Ma tulen ise kaasa.»

«Te olete hulluks läinud.»

Sergei vaatas naist ning mõtles aina, kuidas selgitada talle oma peas toimuvat. Ta oli nii pikalt seda momenti ette valmistanud. Mõttes vestlust korrutanud, üksikuid lauseid harjutanud. Need laused oli talle nii omaseks saanud, et kui ta nüüd rääkimiseks suu oli lahti teinud, siis näis, et rääkijaks ei olegi tema. Nagu oleks keegi tema ajju hüpnoosiga uuristanud sõnadejada, mis nüüd, vastava märguande peale, maha mängiti. Ta oli samamoodi hull nagu dotsendid ja Kronos. Ta oli meeleheitel. Tal oli vaja see laps päästa. Päästa laps, et päästa ennast. Et vabaneda halbadest unenägudest. Et vabaneda kummitusest. Eksinud hingest, kes käib öösiti anumas ja halamas. Käib su voodis ja su unenägudes, palub, et sa teeksid midagi, mis päästaks hinge vaevadest. Sergei tajus seda kummitust nüüd peaaegu ilmsi. See oli tal nüüd peaaegu kogu aeg kõrval. See oli laps, kes kandis enda peal tema maailma patud. Ta pidi päästma lapse, et päästa iseennast. Ta otsis lunastust. Aga kuidas seda naisele seletada? Tule minuga ja mina annan sulle hingamise? Uue elu? Hullus. Hullus…

«Palun mõelge selle peale.»

«Te mõtlete seda kõike tõsiselt?»

«Jah, loomulikult.»

«Et te võiksite tõsiselt meid siit välja aidata?»

«Jah.»

«Ma võibolla kaalun seda… Kas te mu teisest lapsest. Teate te midagi?»

«Ei… Ma ei teadnud… üldse, kas ta sündis,» ütles Sergei ebalevalt ning imestas, miks ta ise selle peale ei tulnud. See oli ju nii lihtne, nii oluline. Aga nähtavasti olid ta mõtted seotud vaid omaenda mälestustega ja ta ei osanud arvata, et teistel selle sünnituse osalistel – tema esimese ja selle naise esimese sünnituse osalistel – olid need nii erinevad. Naine oli esimeseks sünnituseks paigutatud klaasi taha ning tema oli oma esimesel sünnitusel sealsamas. Klaasi taga. Klaasi tagant oli ta näinud sündi ja

loonud sellest endale pildi, oma mälestused, uskunud seda, mida ta nägi. Aga naine oli ju veel ühe korra sünnitanud. Võibolla juba paar minutit pärast seda, kui teda koos teiste üliõpilastega oli ruumist välja aetud. Sünnitas ja tema ei teadnud sellest midagi. Ei mõelnud sellest midagi.

«Sündis küll, öeldi, et terve. Ta on nähtavasti kusagil lastekodus. Uurige. Ma... Nad sundisid mu ta maha jätma.»

«Uurin,» nõustus Sergei varmalt, just nagu püüdes heaks teha oma mõtlematust. Oli ju veel üks laps, kelle peale ta polnud kordagi mõelnud. Tõesti, miks? Sellel lapsel siin oli olemas ema, aga ei olnud vabadust. Sellel teisel ei olnud aga midagi. Kas ta üldse teadis, et tal kunagi ema oli? Või olid dotsendid talle emaks ja isaks?

«Muidu ma ei tule.»

«Kindlasti.»

Sergei proovis julgustavalt naeratada ning taganes peaaegu et paaniliselt nägu krimpsutades kambrist välja. Põgenes.

«No see oli küll tobe...»

Mida ta oli mõelnud! Et tuleb lihtsalt uksest sisse ning kuulutab naisele pääsemist! Kelleks ta end pidas! Miks kukuvad kõik sellised asjad nii halvasti välja? Vihaselt omaette porisedes kõndis ta oma kabineti poole ning jõudis otsusele, et tegutsema peab kohe. Ei saa hetkegi viivitada!

*

Teened nõuavad vastuteeneid, ilma ei saa midagi. Sergei teadis seda ning seda teadsid nähtavasti väga hästi ka kõik need, kes Esimeses osakonnas töötasid. Et saada, tuleb anda. Aga kellel on anda?

Sergei noogutas otsustavalt.

Juba kohe algusest oli selge, et meditsiiniline personal on teatavas mõttes selle paiga valitseja – nad ravisid ja aitasid kõiki. See tähendas muidugi, et peale ihuhädade raviti ka hingehädasid. Mis hingehädad võiksid olla valvuritel ja vangidel? Üksindus, eraldatus maailmast, äng. Kitsastest ruumidest sisikonda imbuv klaustrofoobiline paine. Tuimade seinte, vangide ja valvurite vahtimisest tekib alguses rahutus, siis viha, meeleheide. Tahaks põgeneda masenduse eest, luua endale koht, kuhu ümbritsevad inimesed, sind vahtivad näod, ei saa järele tulla. Teatavas mõttes on see šamanism, püüd lülitada välja tsivilisatsiooni, kaasinimeste, ajaloo poolt peale surutud erinevate stampide, rutiinide, eelistuste ja vaevade kihid ning jõuda sinna, kus asetseb kõige algus. Geomeetriliste kujundite, värvide ja vikerkaarte, haldjariigi tasand, see tasand, kus elab looteasendisse kerra tõmbunud laps ema kõhus. Aga tagasitee üsasse on väga keeruline. Ainult unistus. Ainult unes.

Ettevaatlikult tõmbas Sergei läbipaistvat vedelikku süstlasse ning sorkas selle endale vilunud liigutusega veeni. Vajutus. Kauge kumin ihus ja meeltes. Kõik oli õige.

Ta läks.

Valvurid vaatasid tema möödumist kahtlustavalt, ta naeratas neile vastu ja ütles, et kutsuti välja. Nad ei vastanud midagi. Kui kellelgi oli juba luba Esimesse osakonda tulla, siis siin sees enam erilisi piiranguid ei olnud. Siiski, vaid ühes kohas.

«Seis.»

«Mul oleks vaja vahetuse ülemaga rääkida.»

«Berlioziga? Mis asjus?»

«Meditsiinilistes küsimustes.»

Pealiigutus suunas ta edasi.

Ruum, kuhu Sergei sisse astus, oli täpselt ringikujulise põhiplaaniga, seintel hoiatavad plakatid ning keskel signaalkollaseks võõbatud torudega ümbritsetud luuk. Ukse kõrval nagis

rippusid mõned kaitseülikonnad ning nende all kõrged nööridega kummisaapad.

«Milles asi?»

«Hmm… Alustame siis nii,» ütles Sergei ja asetas ettevaatlikult väikese kilekoti lauale. «Ütleb see teile midagi?»

Ohvitser tuli lähemale, avas koti ja kontrollis selle sisu peaaegu meditsiinitöötajale omase vilumusega. Pikaajalise harjutamise tulemus. Sergei teadis seda ning sellepärast tuligi. Siin oli lootust.

«Mis see on?»

«Heroiin.»

«Pole kuulnudki.»

«Parem kui morfiin.»

«Seda pole eriti palju…»

«Lugu on selline… see on palju parem kui kõik teised. Proovige. Ma tahaksin dotsentide kesklaborisse pääseda.»

«Annab aja jooksul korraldada.»

«Kohe.»

«Keeruline.»

«Proovige ja arutame siis edasi.»

«Ega see ei tapa?»

«Ei, see on täiesti ohutu.»

Berlioz astus ukse juurde, lükkas riivi ette ja asus varrukat üles käärima. Tal olid treenitud käsivarred, lihaselised, sooned looklesid sinakalt otse naha all, nii kerged leida – narkomaani unistus.

«Tehnika on veidi erinev,» teatas Sergei ja asetas sametmusta süstlakarbi lauale. Võttis skalpelli ja tõstis selle otsaga plastkotist veidi pulbrit välja. «Kindlasti ei tohiks üks annus esialgu palju suurem olla,» selgitas ta. «Tegemist on tõepoolest väga tugevatoimelise ainega.»

Berlioz noogutas.

Sergei naeratas julgustavalt ning lahustas pulbri pisikese piirituslambi peal olevas kausikes.

«Peab korralikult ära lahustama,» sõnas ta, kui segu hakkas mullitama. Veel keeva vedeliku imes ta siis läbi vatitampooni süstlasse ning tõmbas žguti harjunud liigutusega valvuri õlavarrele, see pigistas paar korda kätt rusikasse, sooned paisusid lillakateks jõgedeks. Kõik toimus kiiresti, nagu sadu kordi harjutatud. Liigutused olid kaalutletud, kiired, kuid mitte kiirustavad, tegevuse kooskõlastatust võis peaaegu aukartustäratavaks pidada.

«Jõudsite jälgida?»

«Mhhh...» sosistas ohvitser, kui vedelik veeni nõrises.

«Kuidas on?» uuris Sergei ja keeras süstlanõela otsast.

«...»

«Kuidas selle laboriga nüüd siis jääb?»

«Võta võtmed,» ühmatas Berlioz ning vajus aeglaselt põrandale pikali.

«Aitäh,» sõnas Sergei muiates, läks ruumi teise otsa, keeras luku lahti ja astus väikesesse koridori, kõndis seal kummargil paar meetrit ning kükitas siis madala terminali taha. Vaid väga vähestel oli siia juurdepääs. See tähendas tegelikult dotsentide ajuga, kogu nende mäluga otseühendust ning loa saamine selle kasutamiseks oli ebatavaline. See masin oli siin nendest aegadest, kui dotsendid ja inimesed koos – dotsendid teadlikult, inimesed teadmatult – Kronost ehitasid. Dotsendid olid konstrueerinud üldise struktuuri, aga selle jaoks, mis teeb elust elu, oli neil tarvis elu ennast, inimesi. Kirves ei oska tõrusid kasvatada ega kellakägu tuvimune muneda. Lasteaedades ja internaatides koolitatud inimesed pandi nende masinate taha istuma, et nad kujundaksid, arvutaksid, looksid. Puhuksid hinge sisse nendele osadele, millega dotsendid ise hakkama ei saanud. Inimesed olid loonud vaid killukesi, kindla eesmärgita. Elu aga saabki alguse väikestest asjadest.

Sergei vaatas mõtlikult mattmusta ekraani enda ees.

Kui ta õigesti küsib, siis antakse ka vastused. Siin pidi kõik kirjas olema. Aga teiste mõistuses sorimine on hädaohtlik tegevus. Sa võid näha asju, mida sa teada ei taha, võid õppida seda, mida sa poleks mitte kunagi oodanud. Mispärast ei räägita kellelegi oma salajastest mõtetest? Mispärast istuvad mees ja naine voodis teineteise vastas ja nende vahel on valgusaastad? Sest nad ei ole masinad. Dotsendid olid masinad. Tuli kiirustada.

«Võimalike keskkonnamõjude elimineerimise mudelid,» ütles Sergei selge häälega.

Masin näitas talle.

«Sekundaarsete augmentatsioonide ülekandumine järgmistele põlvkondadele – Ahalya Kjabi näitel.»

Masin näitas talle ja tema luges. Luges ja püüdis meelde jätta, julgemata pilku ekraanilt pöörata kartuses, et hetkel, kui ta valvsuse ja tähelepanu kaotab, hajub pilt ta silmade eest nagu õnnelik unenägu.

«Aitab küll,» teatas valvur äkki tema õla tagant. «Kohe saabub kontrollpaar…»

«Ma pole veel lõpetanud.»

«Nad käivad iga tunni tagant. Lase jalga.»

«Aga…»

«Aitab juba.»

«Mul oleks tegelikult veel asja. Ma maksan.»

«Hmm… Olgu. Õhtul. Aga praegu lase jalga.»

«Aitäh,» ütles Sergei ning taganes kummardudes, selg ees, ruumist välja. Miskipärast olid nende rollid vahetunud. Narkomaanist valvur oli nüüd valitseja ja Sergei paluja. Mitte vastupidi, nagu alguses tundus. Aga sel polnud tegelikult mingisugust tähtsust – Sergeil oli nüüd olemas midagi sellist, mille ihalus oli painanud peaaegu kõiki meditsiiniüliõpilasi. Tal olid olemas teadmised vaktsiinist.

X

Sangje oli üllatunud kõigepealt sellest, et teda tõepoolest viidi laatsaretti, ning seejärel imestas, et haav ta seljal õmmeldi isegi kinni ja kaeti marlisidemetega. Süstiti läbipaistvat vedelikku. Võeti vereproovid. Lausa hämmastas aga see, et pärast ei viidud teda edasi kuhugi maa alla – nagu ta oli sisimas kartnud –, vaid jäeti ööseks suurde ruumi koos teiste patsientidega. Jäeti, nagu oleks ta mängukann, millega jahmerdamisest ollakse tüdinenud. See pudeneb ootamatult käest suvalisse kohta, jääb vedelema ning korjatakse võibolla kunagi hiljem üles, kui tekib soov jälle seda mängu mängida. Pole hirmu, et ta kaoks või temaga midagi juhtuks, sest kõik on kindlatesse piiridesse paigutatud, mänguasjad ei lähe siin niisama lihtsalt kaotsi.

Ta vaatas enda lähedal lebavaid lelusid, vanglaametnike ja arstide mängukanne, kõhnu, sidemetes, veidraid. Nad kõik juba magasid ja mõned niutsusid läbi une. Erinevatest nurkadest kõlavate häälte järgi otsustades peaaegu poolsada meest ja naist.

Kõike oli tema jaoks natuke liiga palju olnud. Liiga palju ringiväntsutamist, erinevaid olukordi, inimesi. Ta ei oleks kuidagi suutnud öelda, millal see kõik algas. Nädal, kuu tagasi? Praeguses situatsioonis oleks see kõik võinud vabalt niimoodi olla.

Pea käis ringi ja selg tulitas.

Ettevaatlikult ajas ta end istuli ning kergitas lähima naabri karedast materjalist tekki. Seal all oli noor poiss, nägu aukuvajunud, silmaalused sinised ja kondid pinguletõmmatud naha all radiaatoriribidena välja paistmas. Pea ebaloomulikult kuklasse aetud, nagu püüaks silmitseda midagi reformvoodi peatsis, käed tugevasti rinnale surutud, ei liigutanud ta ka pärast teki kõrvaletõmbamist ja Sangje uuriva pilgu alla sattumist üldse. Tardunud. Ta meenutas inimest, kes on külmunud kusagil kangialuses ilma tuttavate, sõprade või isegi politsei tähelepanuta surnuks – tundus

olevat pühaduseteotus hakata kedagi sellist puudutusega või sõnaga häirima. Kortsus voodiriided nagu surilina ümber.

Sangje pani teki hoolitsevalt tagasi ja vajus tasase käginaga oma voodisse. Pimedus, vaikne mõmin ja aeg-ajalt kostvad magajate oiged ajasid külmavärinad ihule. Näis, et ta on siin ainuke, kes julgeb või suudab üleval olla – kõik teised olid pikast kurnamisest ja ebainimlikust väntsutamisest vajunud une päästvasse mittetajumisse ja puhkasid seal, kuhu vanglaametnikud ei saanud neile järele tulla. Ka tema soovis kohutaval kombel ära. Minema. Haav seljal valutas.

«No on ikka idioodid,» arutas Sangje endamisi. «Kas siis sellepärast nad mind üles otsisidki?»

Ta ei suutnud siiamaani päris hästi aru saada, millesse ta end seganud oli. Kui suur võiks olla selle ulatus ja miks seda üldse tehti. Ning ta ise? Tahtejõuetult oli ta kaasas tolknenud, lõpuks siia sattunud. Mis edasi?

Sangje sulges silmad ja põgenes sinna, kuhu olid läinud kõik teisedki. Unne.

*

Hommikul lahvatasid surinaga põlema lakke kinnitatud suured metallist lambid ja madal ruum ujus teravas, kõikenägevas valguses. Nagu sisselülitatud automaadid ajasid voodis vedelevad inimesed end istuli ning jäid hirmuseguse ootusega sissepääsu poole põrnitsema. Sangjet hämmastas, et väga paljud neist olid peaaegu lapsed: mõned veel päris väikesed, enamik teismelised, täikasvanud mehi oli kummaliselt vähe. Ei paistnud aga mitte ühtegi naist ja Sangje küünitas imestunult uurima.

Tema naaber nihutas end voodil, köhis korraks ja ohkas lapseliku häälega.

Sangje võpatas. Muidugi! Need, keda ta eile oiete ja sosinate järgi naisteks pidas, olid tegelikult häälemurde-eelsed poisid, kõhnad, kurnatud. Ta põrnitses seda pilti – inimesi, noorukeid, kes öösel olid meenutanud pigem surnuid kui elavaid – ja tundis, et kõht on kohutavat tühi. Õõnes ja korisev – see lausa valutas ja ei lasknud tal mitte millelegi mõelda. Plaasterdatud selg andis selle kõrval vaid ähmaselt tunda.

«Perse.»

Nagu vastuseks tema kirumisele lõgises uks ning paugatusega saabus ruumi vänderdavate kummiratastega käru, mille keskel troonis suur pudrupott ja hulk alumiiniumist kausse. See hakkas triibulisse vangiülikonda riietatud mehe mitte sugugi vilka tegevuse saatel edasi liikuma ning igaüks sai kätte oma portsjoni. Sangje võttis kausi, mees kraapis pika kulbiga potist mingisugust kleepuvat ollust ning nätsatas selle siis jõulise hoobiga tema pihkude vahele. Pudru sees paistsid hakkmasinaga tükkideks purustatud jahumardika vastsed.

«Kört,» nentis Sangje ja hakkas isukalt sööma. See maitses jumalikult, oli võibolla ainult natuke üle soolatud.

Käru pööras ümber ja hakkas teist ringi pidi tagasi tulema. Vangid püüdsid kiiruga oma portsu alla kugistada, enne kui kausid nende käes ära korjati, pühkisid käeseljaga suud ning olid siis sama apaatsed ja hirmunud ilmega nagu ennegi. Mõned poolikuks jäänud kördikamakad maandusid plartsatustega tagasi pudrupatta ning kausid kõlisesid. Kõik oli täpselt nii nagu internaadis. Sangje püüdis mõelda, kus ta on ja miks. Miks nii palju lapsi? Kas need on siin koolidest väljalangenud, kasvatusele mittealluvad õpilased? Milles seisneb nende süü?

Kostis järjekordne lõgin ning uksest astus sisse rühm valgeis rõivais mehi. Kordus peaaegu sama protseduur, mis ennist toidukäruga – iga voodi juures peatuti, võrreldi väikestele tahvli-

tele kirjutatud tekste, öeldi mingi sõnum ja liiguti edasi. Paljud voodiomanikud tõusid seepeale püsti ja läksid uksest välja.

«Toodi eile?»

«Viimati vaktsineeritud juunis?»

«Juba paranemas?»

«Kahtlustusi pole?»

«Proovid negatiivsed?»

«Tee oo!»

Sangje jäi huviga mehe siledaks raseeritud nägu ja tõsiseid silmi põrnitsema. Mis siis nüüd?

Valge kittel kortsutas pahaselt kulmu ja rehmas märkmetahvliga, nagu püüaks visata seda üle vasaku õla. See oli universaalselt mõistetav žest ja Sangje kuuletus varmalt, tõusis ning sammus väljapääsu poole. Midagi polnud ju kaotada.

Voodite vahel kõndides silmitses ta vaikselt istuvaid kogusid – mahajääjaid. Keegi neist ei naeratanud, mõned vaatasid võibolla kadedate pilkudega tema poole. Väga raske oli midagi nendelt nägudelt välja lugeda. Läbi triibuliste vangisokkide oli tunda põranda jahedust ning Sangjel tuli tohutu tahtmine kõndida ülejäänud tee kikivarvul. Ta oleks peaaegu avalikult muianud, mõeldes sellele, millise mulje, kontrasti ta siin masendunud seltskonnas looks. See tundus ebareaalne ning natuke hüsteeriline.

«No olgu pealegi,» pomises ta omaette ja sikutas raske, plekiga ülelöödud ukse lahti.

Seal taga kükitasid poisikesed tuimade nägudega nurgas, ei vestelnud ega isegi uurinud sisenejat. Paar meest seisid täpselt samasuguse ilmega, õlad toetusid väsinult vastu täiesti lagedaid seinu.

«Mis nüüd saab?» küsis ta oma lähimalt naabrilt.

«Mis mõttes?»

«Noh, mis edasi?»

«Sa olid puhas, jah?»

«Öeldi küll, et proovid on negatiivsed.»

«Hästi siis. Tõenäoliselt lastakse meid õue.»

«Välja?»

«Õue. Teise osakonda.»

«Kust sa seda võtad?»

«No need, kes on positiivse proovi saanud, lähevad kõigepealt maa alla. Esimesse osakonda. Siis nad puhastatakse. Ülejäänud aga Teise osakonda, kuni viimanegi kahtlus kadunud,» seletas mees õpetliku häälega. Ta paistis vanem olija.

«Viimanegi kahtlus?»

«Noh, vahel võib juhtuda, et need asjad kasvavad tagasi. Üldiselt on siis sitt lugu.»

Sangje noogutas, ise ikka veel tegelikult taipamata. «Mis sul siis oli?» küsis ta siis.

Mees osutas sinna, kus ta kõrvad olid kunagi olnud, ning vaikis tähendusrikkalt. Seal paistis kägardunud ja moonutatud liha, nagu oleks naha all midagi vahutama hakanud ning siis sellesse asendisse tardunud. Valkjas, muhklik, ebardlik. Sangje ei hakanud uurima, kuidas ta nendega midagi kuulda saab.

«Sul kasvasid tagasi või?»

«Ah,» ühmas mees tüdinult ja rehmas käega.

Oli selge, et dotsendid olid käivitanud Kronosele vastuprogrammi. Saades aru oma veast – kas nad said üldse millestki aru? –, otsustasid nad nähtavasti jätkata radikaalselt Kronose loomisele eelnenud programmi. Kaitsta inimeste geneetilist puhtust igal võimalikul juhul. Aga tegu oli juba tehtud ja vigu parandada ei ole niisama lihtne. Sangje ei olnud enam sugugi kindel, mis lõpuks õige on. Ta oli eluaeg uskunud, et kunagi oli liikide mitmekesisus tunduvalt suurem olnud. See paistis välja igast tekstilõigust, igast lausest, mis neil oli õnnestunud terviklikult kätte saada ja ära tõlkida. Dotsendid pidid ju seda ometigi teadma, nad ei oleks mitte mingil muul tingimusel hakanud Kronost ehitama!

Sangje ohkas ja vaatas veel kord vilksamisi oma naabri poole.

Nad pidid taastama Vana Maa! Tahtsid seda üle kõige. Ja siis olid inimesed Kronose tegude tõttu surema hakanud. Sangje proovis mõelda sellele paanikale, mis oli tekkinud – tänavatel laibad, mädanenud jäsemed ja kehad. Nagu oleks keegi saatnud maale katku, mis on karistuseks inimkonnale kõigi pattude eest. Ja dotsendid on Issanda inglid, kes peavad uuele, pühale jäägile näitama teed lunastuse ja õndsuse juurde. Just sellest oli Kritias oma tekstis kirjutanud. Aga Kritias oli rääkinud ka tuvist! Linnust. Mitteinimesest. Lind oli neile teed näidanud…

Ta ei suutnud sellest kuidagi aru saada ja võttis masinlikult sisse täpselt samasuguse apaatse ja tahtejõuetu poosi nagu kõik teisedki siin koridoris. See oli nähtavasti üks asjadest, mida õpib kõige kiiremini – lootusetus, tuimus käitumises. Mõistus ja tunded tulevad sellele alles veidi hiljem järele…

Lõpuks, kui Sangje hakkas juba närviliseks muutuma, astus ruumi kunstnahast jakiga mees ja jäi neid kõiki hindavalt vaatama: «Nooh, sõdurid! Lähme siis.»

Ta paistis kohatult reibas.

Poisikesed tõusid ja kobardusid nagu lasteaiakasvataja selja taha, mehed seadsid end kohmakalt nende järele. Uks avanes ning nad suunati luugi juurde, kust kõigile anti oma vanginumbri ütlemisel paar saapaid. Kulunud, võibolla juba mitme jalapaari poolt sissekäidud ja sellised, mis hakkavad kindlasti kohe hõõruma.

«Millest nad neid saapaid teevad,» arutas Sangje endamisi. «Autokummidest või?»

Nad kõndisid piki kitsukest, okastraatidega piiratud teed, maa sisemusse viivatest koobastest mööda, läbi kahe värava ning jõudsid lõpuks lagedale väljale. Ühest küljest piirasid seda barakid, teisest traatvõrgud ja okastraadipuhmad. Päike paistis ning ilm tundus peaaegu soe, taevas oli hele ja avar, vaid mõned üksikud kiulised pilved venitasid end aeglaselt üle lõpmatu sina. See pilt

oli rõõmus pärast ahastavat laatsaretti, õnnelik pärast teadmatust ning puhas pärast räpasust. Lapsed liigutasid end esimest korda nii, nagu nad tegelikult peaksid seda kogu aeg tegema. Keegi kummardus, võttis maast valget, öösel sadanud ja mitte veel poriseks muutunud lund, sõi naeratades. Keegi tegi paar jooksusammu. Sangje sirutas end ja selg tuikas vaid kergelt, saapad hõõrusid palju vähem, kui ta oli alguses kartnud. Miskipärast oli ka tema õnnelik.

XI

«Ahalya Kjab, ülevaatusele.»

«Mina?»

«Sina jah. Ei kuulnud või?»

«Kas midagi on juhtunud?»

«Hakka minema!»

Ahalya tõusis aeglaselt, vastu tahtmist ning kasvava ärevusega südames ja suundus vastuvõtutubade poole. Tal polnud aimugi, miks teda peaks välja kutsutama. Seda polnud mitte kunagi juhtunud. Peas keerlesid ähmased mõtted, et äkki on Remediosega midagi halvasti, äkki on lõpuks jõutud otsusele, et tema on selles kõiges süüdi. Äkki nad on leidnud mingi augmentatsiooni ning siis kaotab tütar oma ema. Väike Remedios jääb siia täiesti üksi, arstide ja valvurite meelevalda. Ahalyal hakkasid pisarad mööda nägu voolama.

Kop, kop.

«Sisse!»

«Teie?»

«Lood on siis nii, et hakkame kohe minema.»

«Ma pidin ju veel mõtlema. Ja kus mu tütar on?»

«Lähme kohe sealt läbi, jääb tee peale… Kõik on valmis.» Sergei Dorian avas närviliselt kohvri ja kontrollis selle sisu. «Valvuritega on räägitud. Kõik on valmis.»

«Ma ei tea… te leidsite vaktsiini?»

«Mille?»

«Vaktsiini?»

«Jah-jah. Kõik on korras.»

«Mingit ohtu ei ole?»

«Jah, teeme kiiresti.»

«Aga mu poeg? Kas saite midagi teada?»

«Ah! Muidugi! Lasteaias 2/5. Sangje Kjabi nime all.»

«On temaga kõik korras? Ja miks nad talle sellise nime panid? Ma oleksin tahtnud midagi muud. Ma ei tea…»

«Lähme. Lähme, aega ei ole.»

«Ma ei tea…»

Sergei koukis kitlitaskust väikese tableti ning neelas alla. Ta oli peaaegu nelikümmend tundi järjest üleval olnud, teinud oma vahetuse, kolanud mööda osakonda, rääkinud valvuritega. Närvide rahustuseks teinud kaks süsti. Oli väga kiire. Peas keerlesid veidrad kujundid, mõtted olid muutunud katkendlikuks, kui ta neid kohe välja ei öelnud, siis kadusid need niisama kiiresti, kui olid tema hägusesse ajju ilmunud. Selle kõige kõrval nägi ta peaaegu ilmsi Remediost oma kõrval, ees, silmade taga, nagu unustatud unenägu – painajalikult – pikad juuksed keerdunud ligases vees, konksus, nuttev ja üksida.

«Aita mind,» sosistas see kummitus.

«Jah, jah,» kohmas Sergei ning kihutas piki koridore edasi, Ahalya vaevalt temaga sammu pidamas, astus lastehoovi kahe poolega klaasuksest sisse ja jäi otsivalt ringi vahtima.

«Emme!» hüüatas pruuni siilipeaga tüdruk ning jooksis nende poole.

«Jah, jah,» pobises Sergei, vaatas, kuidas Ahalya lapse sülle võttis ning pöördus minekule.

«Kuhu me läheme?»

«Kiiresti, kiiresti,» sosistas Sergei. «Ma võtan tüdruku enda kätte, saame rutem.»

Remedios vaatas teda suurte silmadega, sõdis kätega vastu, aga oli nõus siiski lõpuks minema hakkama.

«Kuhu me läheme?» kordas Ahalya.

«Alla. Seal on tunnel, kus nad Kronost kasvatasid.»

«Hulluks olete läinud?»

«Mingit teist teed ei ole.»

«Ma ei tule. Ja laps andke siia!»

«See on ainuke võimalus.»

«Ma ei saa lubada, et midagi juhtub. Parem oleme siin.»

«See pole enam võimalik.»

«Teie jaoks võibolla jah mitte. Aga meie pole midagi teinud.»

«Lähme, lähme.»

«Andke laps siia!»

«Ei anna!»

Sergei tormas edasi, laps hakkas nutma, ühelt poolt kiskus teda ema ning teiselt poolt punetavate silmadega valges kitlis mees. Mees lisas sammu, tormas koridore pidi edasi, jooksis kõminal treppidest alla, Ahalya tema kannul, ikka veel aru saamata, mis toimub, miks on kõik muutunud äkki ebaloogiliseks ja jaburaks. Sergei kahvatust näost aga oleks saanud juba välja lugeda, et tema seosed maailmaga pole enam päris endised – ta nägi kõike nagu läbi mitmekordse kile, kuulis kõike läbi uste, tundis läbi teki. Tema kinnismõtetest olid saanud reaalsed hallutsinatsioonid, võimendatud reaalsete rohtude poolt – irreaalses maailmas. Ta oli hullunud.

Sergei komistas äkki trepil, kukkus ja laps jäi tema peale kaksiratsa istuma. Ahalya jooksis lapse juurde, haaras ta sülle, hakkas teda lohutama ning taganes aeglaselt.

«Ahalya, see on ainuke võimalus. Te mädanete siin.»

«Hull. Me mädaneme seal all!»

«Näe, uks on siin, lähme. Palun! Me oleme väga lähedal.»

«Ei.»

Just nagu märguande peale läks nimetatud uks aeglaselt lahti ning keegi väike ja jässakas valvur vaatas veidi ehmunud ilmel välja: «Mis siin toimub?»

«Mul on Berlioziga räägitud,» alustas Sergei.

«Ei taha!» karjus naine ja hakkas kiiremini taganema.

«Seis!» karjatas valvur ja lõgistas püssilukuga.

Ahalya jäi hirmunult seisma, vaatas ikka veel maas lebavat valges kitlis meest ning karjus: «Tõbras! Ilge värdjas! Idioot!»

«Lähme, palun.»

«Vait!» proovis ka valvur sõna sekka öelda.

Sergei kobistas kohvris ning võttis sealt kilekoti: «Näe, see on sulle. Väärt kraam. Puhas.»

Valvur viskas sellele kõõrdpilgu: «Nalja teed või?»

«Ausalt. Puhas kraam. Otse laborist!»

«Tead mida!» Valvur võttis püssikabaga löögiks hoogu.

Sergei vingerdas edasi, haaras mehel jalust ning tõmbas ta pikali: «Võta, võta. Aga lase meid alla. Saad kas või maha müüa, kui endal tarvis ei lähe.»

Tõenäoliselt karjumise, klobistamise ja lapse nutu peale astus uksest välja vastutav ohvitser, vaatas hämmeldunult avanevat vaatepilti ning võttis kabuurist revolvri. Vangla kõige salajasemas piirkonnas oli toimumas tõesti midagi äärmiselt eriskummalist. Siin oli valvuril rinnust kinni hoidev arst, karjuva lapsega naine, ilmselge ja häbitu altkäemaksu pakkumine. Väga ebameeldiv.

«Kõigil paigal olla!»

Sergei tõusis püsti, astus ohvitserile sammu lähemale ning teatas usalduslikult: «Nii nagu me kokku rääkisime... Kõik on siin.»

Berlioz vaatas arsti, kratsis pead ja ohkas. Talle ei meeldinud niisugune rahmeldamine.

«Milles asi?»

«Näed, saad selle koti. Sama kraam. Ja lased meid alla. Tead küll, eks?»

«Mida!?»

«Alla, jah.»

«Lolliks läinud,» ütles Berlioz üllatunult ning vaatas Sergei kahvatusse näkku. Segane vist. Aga võibolla on võimalik see asi enda kasuks keerata, nii et ei oleks mingit jama? Kõik ju teadsid, et arstid võivad sulle üht-teist müüa. Selle eest sai omakorda vangidelt peaaegu ükskõik mida osta. Peletada üksindust, vältida igavust. See kraam oli igal juhul parem kui morfiin. Teravam. Väikeste üleastumiste peale pigistati ikka silm kinni. Kõik teadsid seda. Muidugi, ta võib ju sellelt arstilt rohkem välja pressida. Võib ju nii teha, et arst jääb talle eluaeg kraami tooma... Ja lõpuks võib ju ka põgenemisel maha lasta. Kõike tuleb ette.

Berlioz sülitas mõtlikult: «Olgu... Aga sa ise jääd siia. Muidu saavad kõik tina.»

«Aga laps? Ja naine?»

«Las kaovad.»

«Nõus.»

«Ei,» karjatas niaine. «Mitte mingil juhul!»

«Kaod siit alla,» sisistas Berlioz.

Tunnistajaid ei ole tarvis. Kõik, kurat, lobisevad liiga palju... Ta võib öelda, et ei tea midagi sellest, kuhu naine ja laps kadusid. Ning pealegi tekib küsimus nende kadumisest alles hiljem ja siis saab süü juba arsti kaela ajada. Niikuinii keegi ei usu teda.

Dotsendid veel eriti. Kui nad juba kedagi kahtlustavad, siis põhjalikult. Väga põhjalikult.

«Minge nüüd,» viibutas mees naisele revolvriga suunda. «Jooksuga.»

«Ma ei taha. Värdjas! Mida sa oled teinud! Tõbras,» karjus Ahalya ilma suunata, endale ja seintele, silmad läikimas pisaratest.

Sergei vaatas naise vesiseid silmi ja mõtles, et tõesti ei kukkunud kõige paremini välja. Aga ta vähemalt saab nad ära päästa. Nad jõuavad alla ning seal saab elada juba väljaspool hädaohtu.

«Vaktsiin, võta vakstiin!» Ta jooksis naisele järele. «Näe võta. See on originaal, mu oma varudest. Aja jooksul, tead küll… Sellest jätkub mitmeks aastaks. Ma tulen teile hiljem järele.»

«Värdjas! Sa oled hull. Hull.»

«Kaduge nüüd.»

Valvurid tõukasid neid mööda väikest koridori edasi, avasid plekiga ülelöödud ukse, millele oli joonistatud pealuu ja selle alla punaste tähtedega kirjutatud: «Sissepääs rangelt keelatud. Elukardetav», kõndisid ruumi keskele, vinnasid raske luugi lahti ning lapse kööksuva nutu saatel lasid alla liigendilise trepi.

«Seal all on vesine, aga kusagil peaks kummipaat olema,» seletas Berlioz.

«Ma ei ole kindel, et me peaksime seda tegema,» alustas lühikest kasvu valvur närviliselt oma ülemusele otsa vaadates.

«Ole vait. Kiire on.»

«Tõesti, sellest tuleb jama… Paat ja… tead küll.»

«Sa tahad ise sinna alla minna?»

«Misasja? Sa ähvardad või? Ma annan kõigest kohe teada,» ütles jässakas mees äkki solvunult vihastudes ning pöördus käbedalt seinal rippuva musta sisetelefoni poole.

«Kurat!» karjatas Berlioz, võttis hoogu ja virutas väikesele mehele revolvri käepidemega vastu kõrva.

Mehe pea nõksatas tagasi, ta isegi ei oiatanud, kui liigendnoana kokku varises ning imelikult kükkasendis põrandale kukkus. Berlioz virutas jalaga maaslamajale kõhtu, tõukas kannaga edasi. Korra. Veel. Könksus kogu nihkus kollaste piirete poole, takerdus hetkeks torude vahele, kuid varises siis hetk hiljem alla ning sekundi pärast kostis vesine plartsatus.

«Tahate, et teiega samamoodi läheb või? Kaduge alla!»

Ahalya nuttis lapsega peaaegu sünkroonselt. Värisedes, hirmunult ja täiesti abitult. See tekitas niigi ülepingestatud õhku veel närvilisema võbina, oli tunda, et miski on kohe katkemas. Kõik oli halvasti.

«Ärge kartke, kõik saab korda,» seletas Sergei.

«See on hullumeelsus. Ma ei tea, miks ma suga kaasa tulin. Sa oled nõdrameelne. Hull. Hull.»

Sergei proovis naeratada, see kukkus välja tehtult ja abitult, lõi siis närviliselt pilgu maha ja kummardus luugist alla vaatama: naine haaras esimestest redelipulkadest, ronis, laps nuttis, valguskiir peegeldus all loksuval veel, valgustas kägaras valvurit. Kõik paistis tuttav, nagu oleks ta siin varem olnud, kõike seda juba korra – või sadu kordi – näinud.

«Perse!!!»

Sergei karjatas äkilises mõistmises – see siin oli ju tema isiklik õudusunenägu, tema igaöine painaja. Ta oli nii põhjalikult elanud oma painajas, et tegi alateadlikult kõik selleks, et see ka täide läheks. Ta oli siin nagu unenäos. Unenäos nagu elus. Samas kohas, sama valgus, samasugune hirm ja abitus. Mis oli valesti läinud? Miks see juhtus? Nii palju kordi oli ta täpselt sama juba näinud, õuduse peale võpatades ärganud, et ei osanudki nüüd enam midagi muud teha kui seda elada, seda täide viia, nagu oleks ta kõike plaaninud. Või kes plaanib. Kes viib unenäod täide?

Ta pöördus valvuri poole: «Las ma lähen ka. Palun. Sul on endal lihtsam pärast seletada.»

«Vait.»

«Ma…»

«Vait.»

Sergei proovis hüpata.

Berlioz haaras tal kitlist kinni ning tiris tagasi: «Sina sitt ei lähe siit kuhugi. Oled kenasti minu juures, annan su üle. Kompu. Sina oled mulle preemiaks. Kenaks preemiaks.»

Sergei rabeles, vaatas lakke, pea käis ringi: «Miks?»

Ta oli liiga väsinud, ta ei jõudnud.

XII

«Ma pole mitte midagi teinud!»

Valges kitlis mees mühatas põlglikult ja võibolla natuke kurvalt ning jätkas oma toimetusi.

«Tõesõna!»

«Saage aru, te olete ohtlik inimkonnale. Me kontrollime teid ja teeme kõik mis võimalik, et te saaksite jälle täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks. See kõik on teie enda pärast.»

Anna Karen laskis pilgul langeda: «Ma pole mitte midagi teinud…»

«Nende pärilike muutustega te aga *võite* teha. Meie andmetel olete te sigimisvõimeline.»

Naine naeratas kurvalt ning ei vastanud midagi. Mida ta olekski saanud teha? Tal polnud enam tavalisi kodanikuõigusi, ta oli eraldatud tuttavatest. Ta oli Esimeses osakonnas.

«Kui sõrmed on paranenud, siis peame teid muidugi steriliseerima.»

«Miks mitte juba kohe?» imestas Anna mõttes.

Mees astus lähemale ning keeras ettevaatlikult lahti naise käte ümber mässitud marliribad. Mida lähemal oli side nahale, seda pruunikamaks ja just nagu räpasemaks see muutus, kuni lõpuks tulid nähtavale hüübinud verega kaetud, korbatanud sõrmeotsad. Seal all võis aimata pikki, ikka veel veritsevaid sisselõikeid ning helkivate, sirgete ja tugevate küünte asemel vaid ümarat liha.

«Hmm,» kommenteeris arst.

«Mis seal on?»

«Väga halvasti paranevad. Mädavool on suurenenud ning ma kardan, et infektsioon on haavadesse sisse läinud.»

«Kuidas nii?»

Mees jättis küsimusele vastamata ning tegutses mõtlikul ilmel edasi. Anna vaatas teda ja tundis, et ei ole mingisugust mõtet hakata lähemalt uurima ning teisele peale käima. Oli kuidagi alandav olla niimoodi, amputeeritult ja vigasena siin kabinetis ning kuulda kommentaare oma puude kohta. Sest tema jaoks oli see nüüd puue – terve elu oli ta elanud teadmisega küüntest, hoolitsenud nende eest, puhastanud, lõiganud ning viilinud neid. Need tulid tema tahte peale sõrmedest välja, särasid valguse käes ja läksid siis vaikselt oma kohale tagasi. Ta mäletas nii hästi, kuidas esimest korda – siis, kui miskipärast oli tema jalge vahelt hakanud verd immitsema («Mis see on!? Mis see on!?» polnud ta tükk aega taibanud) – oli näppudes miski kibelenud ning tema ehmatuseks olid sealt väljunud pikad, kaarjad ning ilusad küüned. Ta oli hakanud sõrmeotstes peituvaid terasid ning seda igakuist naiselikkuse tunnust omavahel nii tihedalt seostama, et tundis nüüd, nagu ta polekski enam *ise*. Nagu oleks talt võetud tema naiseks olemine. Häbistatult.

Arst muidugi ei teadnud seda. Tema tahtis vaid head ja ei hoolinud sellest, kas inimesed ise ka oskasid tema pingutusi hinnata.

«Valmis… Homme vaatame uuesti üle,» teatas mees sõbralikult.

Anna tõusis, astus koridori, heitis põgusa pilgu seal kössitavatele sidemeis naistele ja tüdrukutele ning jäi väsinud moega istuma. Neid eskorditi kõiki koos siia ja tagasi ning tema oli nimekirjas umbes keskel – oodata tuli veel kaua.

*

Töö oli väga lihtne, rutiinne ning igav. Kuna ta sõrmede pärast – mis mitte kuidagi ei tahtnud korralikult paraneda – ei saanud ikka veel midagi keerulisemat teha, siis paigutati ta kvaliteedikontrolli. Kõrgharidusega inimene ja puha! Pikas reas jooksid tema ees õmblusmasinate alt väljunud, sageli lohakalt ja hoolimatult kokkuõmmeldud valged aluspüksid, maikad, käterätid, taskurätid – kõik, mida ülevaatajad suutsid välja mõelda. Kõik, mida oli võimalik lihtsalt ja odavalt valmistada. Tema ülesandeks oli otsida lahtisi niidiotsi, liiga kõveraid õmblusi, rebenenud riiet. Suurtesse plastikust, siltidega varustatud kastidesse läksid riidetükid kenasti kokkuvolditult, igaüks oma sordi järgi. Hunnikusse üksteise otsa lendasid vigased produktid, suvalises järjekorras ja hoolimatult. Jumal teab, kui kaua oli ta neid juba voltinud ja loopinud. Kolm kuud? Neli?

Arst oli vist alles mõned nädalad tagasi sidemed ära võtnud ja öelnud, et rohkemat tema võimuses enam ei ole. Et kui paranevad ära, siis paranevad…

Ega ikka ei paranenud küll ning tööpäeva lõpuks hakkasid haavad alati põrgulikult tulitama. Ja tema muudkui sorteeris, voltis ja loopis vildakaid riidetükke hunnikusse.

Annal oli pidevalt tunne, et kogu see vangla ongi üks suur vigaste toodete hunnik. Dotsendid olid kvaliteedikontroll ning rutiinselt ja tüdinult saatsid nad temasuguseid puudega trussikuid üksteise otsa hunnikusse, et neid siis hiljem ümber töödelda. Ei

saa enam korralikku maikat? No hüva, teeme siis midagi muud. Lõikame küljest, harutame lahti ja valmis. Mis siin ikka pikalt.

«Minust ei saaks vist isegi taskurätti,» pobises ta endamisi.

Kostis tärin ja vile ning liin jäi seisma. Tüdinult viskas ta viimased puseriti õmblustega riidetükid suurde hunnikusse: tema päev sai läbi.

«Tšau,» hõikas ta hanereas saabuvatele naistele ja hakkas koos oma vahetusega – samamoodi hanereas – väravate poole minema.

Pikk järjekord läks aeglaselt. Nad pidid ära andma oma tööriided, nende isik tuvastati, vormirõivais naised kontrollisid, et nad midagi keelatut kaasa ei võtaks.

«Mida paganat me üldse saaksime välja viia?» mõtles ta siit läbi tammudes alati.

Nad teatasid oma numbri, valvurid kobasid hooletult vangide külgi, lobisesid omavahel.

«Tule kaasa,» teatas äkki heledate juustega naisvalvur.

Anna vaatas naisele otsa ja tundis, kuidas kõhus miski külmaks tõmbus...

Selle paari kuu jooksul, mil ta siin päevavalguseta koobastes oli elanud, polnud mitte ükski valvur tema vastu niisugust ootamatut huvi tundnud. Neid kõnetati alati kui massi, rühma, vahetust, naisi, likvideeriti nimed, viidi kõikjale koos. Arsti juurde, tööle, kõikjale. Huvi sinu – kui inimese – vastu tähendas alati halba. Sa olid rikkunud reegleid, keegi valvur himustas sinu keha, sa olid liiga haige, et edasi töötada... Tagasi ei tuldud rõõmsalt – kui üldse tuldi.

Rohelise vormisärgiga naine keeras ta nagu nuku enese ette: «Hakka astuma.»

Anna heitis kiire pilgu ümberringi, tegi käega abitu liigutuse ja alistus. Ta oli vangis veedetud kuude jooksul õppinud küsimusteta kuuletuma. Moodne iseseisvus ja haritus ei olnud siinkandis just kõrges hinnas.

Nad läksid läbi sopiliste koridoride, üle metallist, kõlisevate treppide, avasid kriuksuvaid uksi ning jõudsid lõpuks igapäevase välimusega, anonüümset esikut meenutavasse kambrisse. Valvur lahkus sõnalausumata. Anna oli üksi.

Tal oli väga halb eelaimus.

Siin ei olnud pinke ega nagisid, oli vaid rohelise sünteetilise vaibaga kaetud tühi ruum ning kaks ust. Ühest oli ta just sisse tulnud ning teine oli täpselt vastasseinas. Vaibal olid mõned tumedad plekid. Vaikus.

Ta pöördus ning sikutas lingist. Kinni.

«Kurat.»

Vaatas siis otsivalt ruumis ringi, proovis leida midagi, mis annaks silmale pidet, midagi sellist, mis lubaks otsustada, et kõik on hästi. Laes rippus lihtsa kupli all ümmargune pirn ning andis hämarat, salalikku valgust. Värv seinal oli paarist kohast kergelt murenenud, näis, nagu oleks millegi raskega sinna virutatud. Praod jooksid ämblikuvõrkudena, moodustades salakirja, mida ta ei osanud lugeda. Aga see nägi välja nagu kiri, mille nõiad, kuradikummardajad, sortsid on omavaheliseks suhtluseks välja mõelnud. Ükskõik, mida selliste tähtedega ka kirjutada, alati on nende välimus ärvardav, vägivaldne, perversne. Need kirjad ongi vaid selleks loodud.

«Mul pole midagi karta,» sisendas ta endale. «Ma olen tubli olnud. Pole põhjust paanitseda. Tobedus!»

Vastasoleva ukse tagant kostis allasurutud köhatus.

Anna tardus liikumatuks. «Oi kurat.»

Keegi oli tahtnud, et just tema seisaks siin esikus ja ootaks. Aga mida?

Tegelikult ta juba teadis.

«Tule siis sisse, mis sa passid,» ütles hääl.

Äkki ülevaatusele? Arsti juurde? Viiakse teise osakonda? Pääseb välja?

Kauem oodata oleks mõttetus. Ta astus edasi ja surus linki. Vaikselt vajus uks lahti ning veri tuksatas, adrenaliin voolas soontes, lihased tõmbusid pingule. Halli tekiga kaetud reformvoodil vedeles alussärgis mees, umbes neljakümnene, suitsetas ja naeratas talle laialt. Ei mingit ametlikkust, ei valgeid kitleid, komisjone, kinninööbitud vormiriideid. Reformvoodi ja alussärk.

«Tere, virsik.»

Anna jäi vaikides lävepakule seisma – tal ei tekkinud enam mingit kahtlust, mis nüüd ees ootab.

Iseenesest polnud siin ju midagi ennekuulmatut – nende paari kuu jooksul oli ta korduvalt sellele mõelnud. Ta teadis, et naisi viidi vahel valvurite juurde. Kõik olenes viisist, kuidas sa reageerisid. Leppisid? Neid lugusid oli palju. Hakkasid vastu? Polnud ühtegi kuulnud. Siis ei tuldud vist tagasi. See oli reaalsus, millega pidi arvestama. Nii keeruline oli mõelda, mida ise sellises olukorras teha. Kuidas olla? Mitu kuud öösiti, pimeduses, magajate oiete, ohete, niutsumise saatel naril lesida ning peas kõige võimatumaid mõtteid keerutada. Enne magamajäämist uneleda, jalad harkis, ning meenutada, kuidas kunagi kellegagi koos on oldud. Senikaua, kuni üle keha valgus magus värin ja haavadest veidi kohmakad sõrmed jalgevahes märjaks muutusid. Mis seal salata, sellistel hetkedel tundusid valvuritel «külas» käinud naiste lood isegi erutavad.

«Aga nii,» mõtles Anna. «Nii pole õige.»

Tal oli hirm, maika vahelt paistev karvane rind tundus jäle, ta oli üleni krampis.

«Palun, võta šampanjat,» pakkus mees.

«Misjaoks see?» püüdis ta oma häält kindlamaks teha.

«Lõdvestu,» tuli muigelsui vastus.

«Kui sa kavatsed mind siin vägistada, siis pole mingit vahet,» sähvas Anna äkki vihaselt.

«Ise otsusta. Ma püüan vaid viisakas olla.»

«Kas see on viisakus?» karjus naine, näidates oma sandistatud käsi. «See või? See, et mind tiritakse nagu odavat hoora?»

Anna oli püüdnud end rahulikuks sundida – kõik viitas sellele, et närvitsemine teeb asja vaid halvemaks. Ta mõistus oleks tahtnud selle olukorraga leppida. Aga paraku ei suutnud end kontrollida, see oli nagu okserefleks, mis allub tahtele alles pika-ajalise harjutamise tulemusena. Aga ta ei olnud eriti harjutanud.

Mees kargas püsti ja virutas kaalutletud hoobi naisele vastu nägu: «Valisid siis teise variandi. Noh, mis seal ikka.»

Jõuga rebis ta Annal riided seljast, käristas puruks triibulised tunked, sakutas lühikestest juustest.

«Noh, nüüd oled kohe palju ilusam,» nentis ta lõpuks, vaadates enda ees seisvat alasti naist. «Ja ma pole mingi tavaline valvur. Ohvitser!» lisas ta nimetissõrmega lae poole osutades.

Anna suunurgast immitses verd, mis värvis tema huuled punaseks, tilkus lõuale ning sealt paljastele rindadele.

«Sitakott,» kriiskas ta ning vereplögaste hammaste vahelt lendas paar piiska mehe valgele maikale. Ta oleks tahtnud seda meest karta, aga ei suutnud. Ta ainult vihkas.

«Oo, mul saab tore olema,» irvitas vägistaja ning hakkas vöörihma kallal kohmitsema.

Täpselt siis, kui pikad vormipüksid olid langenud ja mees asus jalgu roheliste kalifeede kitsastest säärtest vabastama, tegi Anna kaks kiiret sammu ning virutas täiest jõust põlvega. Ootamatult tabatuna kaotas ohvitser tasakaalu, jalad takerdusid ning õhus abitult kätega poolkaart viibutades prantsatas ta istuli. Muljutud näol oli vihane grimass.

«Ah nii!»

«Nii jah,» kähvas naine, haaras laualt pokaali ja lõi sellega umbropsu istukil kogule pähe. Kuldselt sätendades paiskus šampanja mööda tuba laiali, piserdades lage, voodit ja lõpuks põrandal rabeleva mehe valget maikat ja – mitte väga puhta

välimusega – aluspükse. Klaasist murdus välja suur tükk ning jättis Anna kätte pika peenikese varre otsas helkiva kühvlitaolise killu. Ta nähvas sellega veel kord üle mehe näo. Tulemuseks oli pikk kriimustus üle kulmu, põse, suu.

«Libu!» röögatas mees, vintskles mõned meetrid eemale ning hakkas hüsteerilisel moel pükse üles kiskuma. Kinninööbitud sääreosa aga takistas seda meeleheitlikku tegevust ning tema kisklevad ja rabelevad liigutused olid peaaegu koomilised.

Anna vaatas vaid vilksamisi teise pingutusi ning hakkas otsima midagi rasket, midagi, millega saaks selle asja lõpetada. Juba internaadis oli ta õppinud, et kui kakluseks läheb, siis tuleb see viia lõpuni – samal hetkel, kui sa oma eelise käest ära annad, oled ise pikali, sind kepitakse või taotakse tüdrukute peldikus peaga vastu potti. Nii see käib.

«Kusagil peab ju see neetud pudel olema!»

Oligi. Voodijala juures, pooleldi vedelikuga täidetud, paksust klaasist. Anna haaras tinapaberisse mässitud kaela pihku, pöördus hooga ning sai terava obaduse ribidesse. Mees oli jalad vabaks saanud, püsti karanud ning treenitud liigutusega löönud.

«Kuradi libu!»

Kukkumise pealt taipas naine, et enam pole mingit võimalust. Ohvitser, õpetatud tapma või vähemasti metoodiliselt peksma, sõjaväelane, kelle instinktid on treenitud kõigepealt vägivallaks ning seejärel…

«Vägistamiseks,» teadis Anna.

Mees hüppas talle otsa, haaras ühe käega naise kõrist ning teisega askeldas enda jalgevahel: «Just nii, jah, kullake.»

Naine karjus jõuetus vihas, sülitas, selg pingutus kaarde.

«Kui sa siin rabeled, tapan ära! Ega see esimene kord pole. Häh!»

Haare kõri ümber tugevnes, naise pärani silmad tõmbusid vesiseks, suust kostis abitut kähinat. Vaba käega peksis ta

mehele näkku, vastu kiilanevat pead, see vaid irvitas ning surus tugevamini.

Läbi pisarate ja lämbumise pingutas Anna kogu jõudu. Valus oli. Mees nohises ning siputas jalgadega, proovides pükse jalast ära saada. Nähtavasti ei olnud ta selliseks olukorraks valmistunud. Anna värises, silme ees keerlesid täpid ning siis, vastikusest ja vihast poolminestununa tundis ta äkki, kuidas sõrmeotstes miski kiheles. Ta ei suutnud uskuda. Hetkeks kadus meeltest kõik peale selle tänulikult torkiva tunde. Jah. Tema naiselikkus oli tagasi antud. Kõigest hoolimata. Või just tänu kõigele. Ta on jälle *ise.*

Korbatanud haavad häirisid vaid vähe, kui mingi ime kombel tagasikasvanud küüned sealt vahelt välja libisesid. Peaaegu üldse ei olnud aga tunda, kuidas need vajusid sisse mehe pehmesse ja kaitsetusse kaela, konksudena rebisid liha. Purunenud soontest lahvatas verd nagu pangest, põrand ujus ning Anna nihutas end selles ligeduses kramplevast ning korisedes häälitsevast mehest kaugemale. Ta oli nähtavasti hingetoru puruks rebinud ning veri mullitas vägistaja tõmblevatel huultel, tilkus sealt maikale ja ikka veel erekteerunud sugutile.

«Said nüüd! Kuradi türa. Vitt,» karjus Anna, võttis mahakukkunud šampanjapudeli ning virutas täiest jõust.

Kostis tuhm mütsatus ning mees vabises. Naise verine käsi tõusis ning sellele järgnes uus mats. Veel kord. Veel kord. Pudel libises peost, veeres klobinal üle põranda ning peatus tasase kilksatusega seina vastas.

Vaikus.

Oli kuulda vaid kähinal hingamist ühest valusast kurgust. Verine ja läbitümitatud, pükstesse takerdunud mees oli nüüd juba täiesti hingetu, liikumatu. Surnud. Mehe pea oli purustatud, nagu oleks sellest trammiga üle sõidetud.

Vaikus.

Anna vaatas seda pilti kangestunult, ärevusest ja adrenaliinist hingeldades. Süda pumpas verd valusate tõugetena, sees keeras. Mis edasi? Mis saab?

«Mõtle!»

Peas tiirles vaid tühjus, lausekatked, küsimused. Sees keeras.

«Mitte nüüd. Mitte veel!» sisendas ta endale. «Hinga! Sisse-välja.»

Ta on siin. Üksida. Keegi ei näinud. Üksinda. Keegi ei näinud.

«Võtmed.»

Ta pidi välja pääsema. Kohe!

Õnneks olid mehe sääre ümber takerdunud kalifeepüksid võrdlemisi kuivaks jäänud ning kehast eemal. Anna polnud sugugi kindel, kas tal oleks julgust jätkunud taskutes ka sel juhul sorida, kui need oleksid korralikult jalas olnud. Ajada käsi võõra kubeme juurde ja tunda veel sooja ihu. Ihu, mille tema oli tapnud. Jäle.

«Käes,» sosistas ta traadiga kokkuköidetud kimpu välja sikutades ning ukse juurde joostes.

«Pagan,» needis ta, kui mõistis, et oli ikka veel täiesti alasti.

Samas puudus igasugune tahtmine naasta sinna ruumi ning veel kord näha pööritamaajavat pilti. Mitte mingil juhul. Anna hingas, ikka veel üle kere värisedes, sügavalt sisse-välja, keeras kohmakate ja veriste kätega ukse lahti ja jooksis. Paljad jalad jätsid linoleumile kummalise kujuga erepunaseid jälgi, ta libises ja oleks peaaegu täies pikkuses kukkunud. Uks. Lingist tuge saades rebis ta selle lahti ning jooksis otsa samale valvurile, kellega koos ta siia oli saabunud.

«Aaa,» ehmatas Anna ning virutas võtmekimbuga.

Hämmeldunud, lotakates vormiriietes naine taganes ning ühegi kehakatteta kogu sööstis tast mööda, üle väikese raudsilla, trepist alla ning pimedusse.

«Häire!» kiljatas valvur ebasõjaväelise tiiskandiga ning vilistas väikese tinavilega pööraselt.

Anna jooksis. Tal polnud vähimatki aimu kuhu, milleks ja miks. Ta tahtis ära, põgeneda, eemale. Oli enam kui selge, et varem või hiljem saadakse ta kätte, sest siit koobastest pääses välja vaid läbi mitme raudvärava. Läbi turvakontrolli. Kõik ehitatud selleks, et see ei oleks võimalik.

Edasi. Trepp. Koridorid ristuvad. Vasakule? Jah!

Laetuled valgustasid veriste päkkade, punasetriibulise – nagu sõjamaalingutega kaetud – kehaga, lõhkise huule, lühikeste kleepuvate, igas suunas turritavate juustega naise pööranguid, pidurdust, starti. Ta oli nagu olend muinasjutust – kaunilt ahvatleva kehaga, verine, metsik. Poolinimene. Haldjas. Deemon.

Kitsas koridor lõppes plekiga ülelöödud uksega, millele oli joonistatud pealuu ja selle alla punaste tähtedega: «Sissepääs rangelt keelatud. Elukardetav». Anna surus ja tõmbas. Kinni. Närviliselt klõbistades proovis ta võtmeid. Ei… Ei. Ei! EI! Jah!

Hääletult avanes uks pimedusse, ta kobas käsikaudu edasi, leidis midagi piirdetoru sarnast ja üritas alla kummardudes otsida jalaga astmeid. Tühjus.

«Neetud!»

Keegi rammis raske ukse hooga lahti ja paiskas Anna peale nelinurkse valgusruudu, mille tagant tormasid robinal sisse valvurid. Kostis hõikeid, ärvardusi. Laetuli pandi põlema ning väike ruum joonistus teravalt detailideni välja – kastid, diagrammid seintel, kummalised, kaitseülikonna moodi tunked nagis rippumas, kõrged säärsaapad nende all lösutamas, ruumi keskel, signaalkollaseks võõbatud piirdetorudest kinni hoidev, verine, alasti, hirmunud moega naine.

Anna vaatas torude vahelt alla ja nägi seal laelampide tuhmi peegeldust hõbedaselt helkival pinnal.

Ta vaatas eredasti valgustatud valvureid, kiljatas, lasi käed lahti ja kukkus.

XIII

Aldous tõusis voodis istukile, silmitses barakis täielikus vaikuses magavaid mehi ning ohkas. Kõik oli rahulik, tavaline. Raskest tööst kurnatuna ei soninud ega sipelnud mitte keegi, näis, nagu oleks lavatsitele laotatud hunnik sinakaid surnuid. Ettevaatlikult libistas ta end voodist välja, võttis madalad lääpatallatud poolsaapad kätte ning hiilis paljajalu mööda vahekäiku välisukse juurde. Hetkeks plekktahvli ees peatudes kuulatas ta pingsalt, muigas siis põlglikult ning avas aeglaselt ukse – kostis vaid kerget naginat. Kiiresti lipsas ta välja ning pani saapad alles siis jalga. Lörtsine jahedus tungis kergesti läbi triibulise vangirüü ning sundis meest õlgu väristama. Ta tundis end ebamugavalt ning kogu ettevõtmine riivas väärikust, aga teist teed ei olnud.

«Seis!» hüüdis käskiv hääl, kui ta oli jõudnud vaid paar meetrit plekkuksest kaugemale.

«Juba seisan,» vastas Aldous selgelt.

«Ümberpöörd ning tagasi!»

«Ma tahan rääkida.»

«Ma sinu sitaga räägin!»

Valvur astus lähemale ning tääki umbes vangi kõhupiirkonnale suunates jäi talle küsivalt otsa vaatama. Tal oli öises valvekorras igav ja sellest närusest vangist ei olnud midagi karta.

«No räägi siis!»

«Mulle öeldi, et teie poole võib pöörduda,» alustas Aldous taotluslikult ebaleva tooniga. «Oleks vaja üht-teist osta. Ma maksan.»

«Maksad? Häh. Millega?»

«Heroiiniga.»

Sinelis mees virutas püssikabaga kiirelt vastu vangi pead. Sisseharjunud liigutus, mis tavaliselt ei tähendanudki rohkem kui meeldetuletust, kes on kes. Et need raisad ülbeks ei läheks, nagu valvurid seda omavahel põhjendasid.

Aldous komistas põlvele ning krimpsutas valust nägu.

«Kelleks sa mind pead, naljamees!»

«Ma kuulsin,» seletas Aldous viha alla surudes.

Mõte oli lihtne – seal, kus peetakse kinni vange, tegeletakse ka narkootikumidega, ning asjasse ei ole segatud mitte ainult vangid, vaid ka vangivalvurid. Sellist asja lihtsalt ei ole võimalik ära hoida. Edasi jäi üle vaid selgeks teha, kes müüsid, mille eest ja kellele.

«Valetavad, tõprad. Maha löön,» sisistas valvur.

«Sergei Dorian.»

«Mida?»

«Tema soovitas.»

See oli muidugi vale – Sergei Dorian ei saanud enam kellelegi mitte midagi soovitada. Ta oli surnud. Surnud üledoosi tagajärjel paar aastat tagasi. Aldous mäletas väga hästi mehe ühegi karvata kolpa, vakstuna pingul nahka, kurdudega kaetud nägu. Pikast heroiinisõltuvusest peaaegu mõistuse kaotanud, magu oli lõpetanud seedimise, käed ja silmad ei kuulanud enam sõna, hambad viimseni suust langenud. Vaid oma õpilaste abil püsis ta hinges: hommikul süst ja purk beebitoitu, lõunal süst, purk beebitoitu, lõpmatu ringkäik. Aga ta oli ainuke, kes oskas vaktsiini valmistada. Ta oli ikka veel kuulus.

Sergei oli kõike seda õppinud muidugi vangilaagris. Vähesed teadsid, mille eest ta istus ja mis temaga seal tehti – Aldous teadis, ja teadis ka seda, et endisest arstist oli pärast vabanemist saanud sõltlane, hull ja autoriteetne rets. On hämmastav, aga nii mõnedki asotsiaalid, vargad ja kerjused olid kunagi olnud tegelikult puhtad, osavad ja targad – rahamaiad ametnikud, ambitsioonikad teadlased, keelatud katsetega tegelenud arstid. Potentsiaaliga inimesed. Nüüdseks olid nad, paraku, paadunud narkomaanid ning seetõttu muutunud täiesti ebausaldusväärseteks. Enamasti valmistasid nad varastatud algmaterjalist mitmesuguseid mõnuaineid ning süstisid end pimedates keldrites, mustade

ning tilkuvate kanalisatsioonitorude vahel. Neil olid värisevad käed ning sadadest süstlatorgetest paksu musta ja veritseva korbaga kaetud veenid.

Otsingute, luuramiste ja arhiivides tuhlamiste käigus sai Aldous aga kuulda, et keegi neist keldris elutsevatest keemikutest suudab oma selgematel päevadel ka eluks vajalikku vaktsiini valmistada. Kahjuks küll mitte päris nullist, vaid kusagilt apteegist varastatud kraamist. Aga seegi oli ime! Ta sai teada, et Sergei Dorian oli kunagi ammu, kümme või enamgi aastat tagasi varastanud dotsentidelt retsepti ja istunud siis oma aja, varjates seda teadmist. Ametlikult pandi talle süüks valvuri tapmist ning vaktsiini varastamist. Dotsendid ei osanud kahtlustadagi, et ta ise teadis, kuidas seda seda. Võibolla vaid see hoidiski Sergeid veel hinges.

Nüüd aga elas tema oskuse najal kogu asotsiaalne, töötu ja kuritegelik kiht. Oli ju üldteada tõde, et kui sind aastas vähemalt korra ei vaktsineerita, siis oled surnud mees. Dotsendid uskusid, et on niiviisi lahendanud tööhõive probleemi. Sa pidid töötama, selleks et elada. Sõna otseses mõttes. Vaktsineerimisprotseduur oli seetõttu saavutanud peaaegu religioossed mõõtmed – tehaste töölised kogunesid sadade kaupa haigla juurde, ootasid kannatlikult järjekorras, käeveenid puhastati vatitupsuga, nad pöörasid pea harduses kõrvale, nõel sorgati sisse ning nõrutati neisse elu vedelikku. See oli nagu pattude andeksandmine: sa teadsid, et vähemalt aastaks on sulle kingitud armuaega, veel ühe aasta võid teha oma töid ja toimetusi, sest sinu nimi on kirjutatud elu raamatusse. Aga kui sa järgmisel aastal kohale ei jõua, siis dotsendid ohkavad ning tõmbavad su nime maha. Sa ei ole nähtavasti täitnud oma kohustusi kiriku ees, pole maksnud maksu ning pole käitunud, nagu üks vaga ja usin usklik käituma peab. Õnnetu on inimene, kelle nimi kustutatakse elu raamatust!

Ja õigus ka. Sa võisid olla küll töötamata, varastada toitu ja raha, vältida valu ning kord aastas kellegi pesemata ning vigase narkomaani käest armulauda osta… Aga see oli vilets aseaine. See polnud elu.

Aldous sai sellest väga hästi aru, ja kui Sergei Dorian oli talle kõik vaktsiini valmistamisse puutuva – ning lisaks veel ka oma eluloo – täpselt ära seletanud, lahkus ta viisakalt kübarat kergitades, jättes mehele tänutäheks pool kilo strühniiniga segatud heroiini. Ta ei teadnud aga seda, et Sergei uuris pakki, maitses sisu, ohkas kergendunult ning süstis soojaks aetud vedeliku mõnuga enda veresoontesse – ta oli juba aastaid tundnud, et tema aeg on ümber. Ta ei suutnud oma teadmistega midagi peale hakata, ei leidnud väljapääsu. Alguses oli veel lootus, et äkki ta vabaneb, äkki saab ta minna ning otsida üles Ahalya ja Remediose. Ta oli vaadanud, kuidas Sangje kasvab, vaadanud nii, nagu vaatavad sind tänaval räpased vanamehed, korraks, vilksamisi, just nagu huvitult. Ta teadis kõike, aga ei suutnud midagi. Ta pidi süstima. Olgu siis. Võibolla suudab Aldous tema asemel. Keegi teine tema ümber ei suutnud, ta ise ei suutnud. Ta tahtis puhata. Ta teadis täpselt, mida on vaja selleks teha.

***

«Tõpranäod. Ma topin nad kõik ise sinna auku,» ütles mustas dressis mees rõhutatult aeglaselt ning võttis pika peenikese orgiga vaagnalt kollase virsikulõigu. Puuvilja puruks hammustamisel paistis ta näost vaoshoitud raevu.

«Mismoodi siis?»

Vastuseks oli vaikus ja unelev ilme, ootus, et virsikusse kasvatatud aine jõuaks peenikeste veresoonte kaudu ajju imenduda ning teha oma töö. Lihased lõtvusid ning mees pani varda ettevaatli-

kult tagasi vaagnale. Tema liigutustest paistis end iga viimse kui rakuni kontrolliva inimese kaalutletud hoolikust.

«Mismoodi?»

Aldous tõstis laual vedelenud, sinisele lehele trükitud sedeli kahe sõrme vahel üles ning lehvitas seda Sokratese silmade ees: «Annaga on siis kõik.»

Sergei Doriani aegadest saadik olid valvurid ning lõpuks ka dotsendid jõudnud järeldusele, et lootusetud juhtumid on targem alla Kronose juurde saata. Looja peaks ise vastutama oma ebatäiusliku loodu eest. Või siis antud juhul liialt täiustatud.

«Mismoodi?!»

«Ohverdati! Nagu nad ikka ohverdavad,» käratas Aldous korraks ülirahuliku inimese rollist välja langedes. «Nähtavasti ei allunud ta ravile ning dotsendid otsustasid ta Kronose juurde saata. Seal oli mingi jama – raportis kirjutatakse muidugi vaid «protseduurireeglite eiramine». Igatahes sai üks ohvitser surma ning paar niinimetatud tuvi pääses üles.»

«Ja Anna?»

«Loe ise.»

Sokrates rabas lehe enda kätte: «Mida, kas ta ei jõudnudki kohale... Põgenes, põgenes... Tunnelisse! Kurat.»

«Paistab jah, et jõudis ikkagi pärale. Kahju. Nii et temaga ei saa me enam arvestada. Võiks veel Kronosele kirjutada... Aga ma ei usu, et sellel mingit tulemust on.»

«No ma ei tea... Tundub, et oleks mõistlik.»

«Muidugi ma kirjutan!» kähvas Aldous.

«Sitt lugu,» kohmetus Sokrates.

«Pahasti jah. Mulle üldiselt ei meeldi inimesi niisama kaotada,» nõustus mees mustas. «Saad aru, me ei tohi unustada, milleks me selle asja üldse ette võtsime. Eesmärk peab olema kogu aeg silme ees, sest muidu võime kergesti eksida sinna, kuhu enamik

kõntsast on vajunud. Anna oli läbiproovitud ning lojaalne. Teda oleks tulnud hoida… Aga meil on lootust.»

«Jah?»

«Ma tean, kus need tuvid on. Paigutasid hoidla kahte. Üks meie meestest on seal valvuriks. Me võime selle asja veel enda kasuks keerata.»

«Mis sa mõtled? Diversioon?» küsis Sokrates teotahteliselt.

Aldous silus mõtlikult vuntse ning ohkas raskelt. Ta paistis veidi pettunud nii labasest plaanist: «Jah. Kuidagi on vaja dotsentide tähelepanu kõrvale juhtida ning siis tegutseda. Meil on viimane aeg siit välja saada.»

«Ma hakkan kohe pihta. Mul on paar inimest olemas, kes võiksid abiks olla. Neile peab muidugi linnutoitu tooma.»

Aldous noogutas mõtlikult peaga ning õngitses endale veel ühe virsikulõigu, vaatas seda pikalt ja naeratas viimaks säravalt, nagu oleks milleski otsusele jõudnud. Mehe hambad olid valged, vurrud korralikult piiratud, nägu rõõsa, küünealused puhtad, vangide tavaline triibuline kostüüm kadunud – lühidalt, oli näha, et ta oli suutnud mõne kuuga end vanglahierarhias kõrgele kohale upitada. Tema linnas asuvates laborites toodetav puhas heroiin tegi siin imesid. Nii valvurite kui ka vangide seas. Sellega oli õnneks läinud enda poole meelitada suur osa asotsiaalidest ja kurjategijatest, peamiselt need, kes olid ühe korraliku süsti nimel valmis tegema mida iganes. Ta oli loonud võrgustiku, mis elas vägivallast, ähvardustest ja surmast, ja oli selle vastu teada saanud Kronose täpse asukoha, leidnud üles tunneli, teinud kindlaks, et dotsendid on sõlminud omaenda lepingud Kronosega. Kõik oli palju keerulisem, kui ta alguses oli ette kujutanud. Kuid nüüd oli ta vähemalt peaaegu võrdväärne mängija… Aga ometigi ei meeldinud talle praegune olukord. Õhtuti naril lebades mõtles ta kõigele sellele, mille pärast ta üldse siin on. Kordas oma programmi endamisi, vaikselt nagu mantrat, sest

vangis olles – viibides pidevalt inimeste hulgas, kes on valmis tapma tühise asja pärast, suheldes omamehelikult valvuritega, kes süstivad end kolm korda päevas ja vägistavad naisvange – kõige selle sees elades kadus vahel eesmärk silme eest. Miks? Miks ta üldse tahab neid aidata. Kõik muidugi ei olnud sellised. Aga enamik… nagu juurviljad! Kui saaks selle põlvkonna hävitada ning jätkata puhtalt lehelt, mitte võtta kaasa kogu mineviku taaka. Aga ei. Minevik oli paratamatult olemas ning rõhus neid. Ja nad isegi ei teadnud, milline see tegelikult on. Olid vaid fragmendid, katked, aimdused.

«Mis sa arvad, kui suured me võimalused on?» küsis Sokrates tuimalt enese ette põrnitsevat ülemust uurides.

«Suured,» ärkas Aldous mõtisklustest. «Kui juba selline asi juhtus, tuleb seda ka ära kasutada. Me oleme liiga kauaks siia jäänud.»

«Aga Sangje ja Akira?»

«Sangje las rabeleb ise. Panin tema peale suuri lootusi… aga pettusin. Midagi tas ju nagu oleks, Sergei rääkis ka, aga… Jah. Väga hea, et ma teda kõigisse üksikasjadesse ei pühendanud. Aga vanamees? Hmm. Akira on pärast seda intsidenti ebastabiilne, võibolla isegi ohtlik. Aga kedagi on vaja, kes selle vaktsiiniga tegeleks. Tõenäoliselt tuleb ta kaasa võtta. Aga kui on mingeid probleeme, siis…» Aldous vaatas Sokratesele paljutähenduslikult otsa.

«Annast on kahju,» kohmas see vastuseks.

«Mis sul temaga on? Läks, siis läks. Oli väärtuslik töötaja – aga elu läheb edasi. Võibolla saame tänu sellele jamale siit välja. Suhtumine on tähtis!»

Aldous noogutas peaaegu võidukalt ning ulatas Sokratesele puuviljaorgi: «Ole lahke.»

Mees naeratas kohmetult, täitis käsu ja asus kuulekalt virsikut mäluma.

XIV

See juhtus kevadel. Millal täpselt, sellest polnud Sangjel aimugi, sest päevad, ööd ja kuud läksid siin väga kergesti segamini. Päike paistis kõrgemalt ja enam ei sadanud väljas lund. Madalates barakkides oli soe, vahel isegi liiga palav, kui selle tõrvatud katused tõmbusid pehmeks kuumavast päikesest ning sees higistasid vangide kehad leitsakulist auru. Küllap oli hiliskevad.

Ta suundus koos teistega suurte tellisepõletusahjude juurde, et alustada oma igapäevast tööd. Sangje ülesandeks oli väikestes vagonettides saabuva, juba puhastatud ja segatud savi pätsutamine kandilistesse vormidesse. Edasi laoti need päikese kätte kuivama ning hiljem saadeti ümmargustesse põletusahjudesse, tuhandekraadise kuumuse kätte tahenema, kuni sai valmis punane ja tugev kivi. Autokummide ja olmeprahi põlemise hais mattis hinge, lohakalt laotud põletuskuplite alt kerkis musta suitsu, see keerles, tungis kopsudesse, ajas läkastama.

Sangjel oli veel vedanud – ta ei pidanud ligases saviaugus rassima, mudases vannis veega lobistama, jalgadega segu ühtlaseks sõtkuma. Seda tegid teised.

Ometi polnud ta sugugi kindel, et nende tööd – üldse – peaksid tegema inimesed. Olid ju dotsendid ise kogu linna ehitanud: ise valanud, tassinud ja projekteerinud kõik hooned, valmis ehitanud oma jõududega. See, et nüüd pidid toormaterjali inimesed tegema, näis kuidagi kohatu ja ebavajalik. Võibolla oli see mõeldud vaid vangide alandamiseks, et nad ei unustaks, kes nad on ja miks nad siin on. Kuigi selle viimase koha pealt ei olnud Sangje sugugi kindel, kas ta seda teab. Ta lihtsalt oli siin. Kõik.

«Miks need kuradi masinad seda ise ei võiks teha,» kirus Tšingis tüdinult, kui nad koos kallutasid järjekordse vagoneti vormiresti tühjaks.

«Töö teeb vabaks,» muigas Sangje vastu.

«Kurat. Nemad ehitasid ju kogu selle värgi!»

Tšingis oli alati valmis needma ja siunama. Talle ei meeldinud dotsendid, Kronost ta vihkas ja selle kõrval jõudis põlgust jagada veel enamikule inimestest. Raske iseloom.

«Jah… Aga kui kaua nad seda tegid? Ma olen aru saanud, et üle saja aasta,» püüdis Sangje oma tegevusele põhjuseid leida. Sisimas kartis aga temagi, et nad teevad mõttetut ja tühist tööd. Ahastamapanevalt mõttetut.

«No vahet pole. Praegu nad lihtsalt passivad ja sunnivaid meid tagant. Oled sa mõnda dotsenti näinud üldse tööd tegemas?»

«Sa võta asja sellest küljest, et inimeste ehitatud hooned on palju ilusamad. Kas või need uued kohvikud ja muidugi Valtari torn.»

«Minu poolest võivad nad need persse pista. Mulle see moodne arhitektuur ei istu,» sülitas Tšingis trotslikult ja kuidagi tehtult.

«No vaata, vaata seda. Ja räägi siis uuesti,» ütles Sangje pigem endale kui kaasvestlejale. Nad olid sarnase sisuga jutuajamisi pidanud juba siiasaabumisest alates.

Tšingis aga ajas end ootamatult sirgu ning tõepoolest vaatas… Muidugi, ka tema nägi. Kui siin, kuumust õhkavate ahjude juures, end kikivarvukile ajada, siis paistis linna kohal kõrguv torn peaaegu täies pikkuses: väikeste, madalate ja töntsakate majade keskel sihvakad, taevasse püüdlevad kaared, punakalt kumav peahoone, kõrval kaks väiksemat heledamat torni. See oli nagu monument möödunud aegadele. Kaunis ja valusalt kurb mälestus.

Torni saamislugu teadsid kõik siin linnas: keegi üliõpilane oli kunagi raamatukogus uurimistöö tarbeks materjali kogudes sattunud ühe kummalise pildi peale, mis kujutas lagedal väljal jämeda tulejoa peal seisvat masinat. Ei varem ega hiljem polnud keegi midagi sellesarnast leidnud. Pilt ilmus kohe ajalehes koos ekspertide kommentaaridega ning tekitas terves linnas keevalise arutelu selle võimalikest funktsioonidest. Peale jäi lõpuks

arvamus, et see on rakett. Masin, mis lendab taevas. Kuigi selle pildi leidnud üliõpilane pakkus välja, et tegemist on väga suure dotsendiga. Tagaselja hakati teda selle eest pugejaks sõimama.

Ärimees ja kunstihuviline Mikael Valtari oli aga raketti esmakordselt nähes nii vaimustusse sattnud, et oli kohemaid otsustanud lasta projekteerida samasuguse hoone, samasuguste proportsioonidega, sama kõrge. Nii võimas ja enneolematu plaan oli algul linnavalitsuse ja dotsendid segadusse ajanud ning tekitanud suurt vastuseisu – arvestades asjaolu, et Kronose augmenteerimisprojekt oli just avalikuks tulnud ning keegi ei teadnud, mis täpselt edasi saab. Samas aga ei saanud keegi eitada, et selline torn sümboliseeriks hiilgavalt Vana Maa kaunist minevikku, meenutaks neile kadunud hiilgust… Veel enam, selle ehitamine andis võimaluse näidata, et ka nemad – praegu, hoolimata segadustest – on juba suutelised midagi suurt ja ilusat tegema. Olema esivanemate väärilised.

Töö lõpetamiseks kulus peaaegu kümme aastat. Kahju oli kõige rohkem sellest, et kogu selle ettevõtmise eestvedaja ei jõudnud maja lõplikul kujul oma silmaga enam näha, vaid suri, kui oldi vaid kuuenda korruse kõrgusel.

Sangje vaatas koos Tšingisiga seda ilu ja talle tundus uskumatuna, et vaid mõni aeg tagasi oli ka ta ise selle kauni hoone kahekümnendal korrusel pidutsenud. Kui kaua sellest möödas oli?

Tema hea tuju lahtus: «Sa üldse virised liiga palju, Tšingis.»

«Noo, noo,» kergitas teine kulme. «Ära ärritu. Ma tean küll, et sa oled seal üleval käinud.»

Sangje mühatas vastuseks pahaselt ning tõmbas kangist, lastes rohkem poriga sarnaneva savi lödinal valuvormi.

Just selle tõttu jäigi tal kuulmata esimene püssipauk. Küll aga olid väga hästi kuulda järgnevad plaksatused. Ta võpatas, tõmbas pea õlgade vahele ja kükitas automaatselt. Juba turvali-

selt pori sees kõhutava Tšingisi silmad vaatasid talle kohkunult otsa: «Mis lahti?»

Nõutu pearaputus.

Viimane kord oli ta kuulnud vintpüssidest tulistamist Voltaire'i kohvikus ning siis tõi see endaga kaasa tõmbleva ja klaasist uksepoolte vahel viskleva keha. Ta teadis, et lasti vaid äärmise häda korral, mitte kunagi niisama. Aga nüüd. Paugud. Lakkamatult.

Ettevaatlikult ümbrust uurides sai selgeks, et lasud kostavad piirdeaia lähedalt, tornist, värava juurest. Kõikjalt nende ümbert.

«Tulistavad õhku,» näitas Sangje näpuga.

Valvetornis oli väga hästi näha vormiriides sõjaväelase profiil, vintpüss vastu õlga toetatud, sihik taevasse pilvede poole suunatud. See oleks võinud olla pilt õpikust, niivõrd täiuslik oli laskeasend, niivõrd keskendunud oma tegevusele. Pauk. Uus padrun rauda. Pauk.

Sangje vaatas püssisihikuga ühes suunas ja jäi uskumatul ilmel põrnitsema: «Näed!»

Käsi värises, kui ta proovis Tšingisile sinise taeva taustal liikuvat kogu osutada: «Näed?»

Tšingis kissitas silmi ja vandus: «Oi, perse. Keegi on põgenenud.»

Väga raske oli nii kaugelt kindlaks teha seda väikest tumedat objekti, imelikku pilveräbalat, mis kiiresti liikus, tõusis ja langes. Paanikas.

«See pole inimene,» sosistas Sangje lõpuks. «Saad aru, pole inimene!»

Tšingis vaid vaatas ja raputas pead – ta polnud näinud kunagi midagi mardikast suuremat lendamas.

Äkki oli näha, kuidas väike lendaja oma kursilt hälbib, kerkib nagu visatud kivi ning siis ootamatult laperdades ning pekseldes maapinna poole langeb. Paugud vaikisid.

Sangje kargas püsti ja pistis jooksma. Ta oli näinud Kritiase teksti glossides ühte kritseldust, mis võis olla sarnane selle lendajaga. Ta pidi seda olendit nägema. See oli tema uurimisala.

Ka teised jooksid, kuigi mitte keegi neist ei olnud sellise olendiga tõenäoliselt isegi pildi peal kokku puutunud. Aga puhtakujuline uudishimu on sageli see, mis inimesed tegutsema paneb. Kes tahab õelusest näha pihtasaanud põgenejat, kes soovib vaadata surnut vangipäevade igavuse peletamiseks, kes jookseb lihtsalt teistega kaasa. Selleks, et mitte maha jääda.

Sangje tormas mööda tellisepõletusahjudest, mööda porist teed, põikas kõrvale saviaukudest, jooksis üle lageda välja, haaras laagri traadist punutud piirdevõrgust kinni ning vedas end ülespoole. Üks, kaks, kolm tõmmet ning juba ulatus ta vaatama pilti, kuidas rohelistes vormipluusides mehed longivad aeglaselt tagasi sissepääsu poole, ühel käes ripnemas midagi, mis meenutas oma segipaisatuses räbaldunud nuustikut. Vaevalt käelabast suurem, tiivad (tiivad!) õieli, veidralt kõveraks venitatud kaela otsas väike pea. Üks sulgjas jäse tõmbles kramplikult.

«See on tuvi,» karjus Sangje ikka veel jooksust hingeldades. «Tuvi, lind! See elab!»

Ta tahtis neid hoiatada, et nad ei tapaks sellist haruldust, et nad tooksid selle ettevaatlikult ülikooli uurimislaboratooriumisse, et ta saaks seda vaadata, leida kinnitust sellele, mida ta oli lugenud ja salajas lootnud. Kogu tema uurimistöö tilpnes praegu vangivalvuri käe otsas ja võibolla koos sellega kogu nende tulevik… ja minevik.

Üks tagasipöörduvatest valvuritest seisatas hetkeks, miski vingus Sangje kõrvadele väga lähedal ning seejärel jõudis temani ka vintpüssi kajav plaksatus. Käed lasid instinktiivselt võrest lahti, jalad kraapsasid vastu traati ning ta kukkus otsa all seisvatele inimestele, lõi pea vastu kellegi õlga ning prantsatas näoli maha. Hetke lamades püüdis ta kindlaks teha, kas on pihta saanud

või mitte, ning ajas siis end istuli. Pea käis saadud obadusest ringi ning nägu oli üleni poriga kaetud. Kusagilt mujalt aga ei valutanud.

«Ainult hoiatuslask,» jõudis ta järeldusele.

Vihaselt kraapsas ta käeseljaga silmi puhtamaks ning seletas ärritunud häälega ümberseisjatele: «Saate aru. See oli *lind*. Lind. Tuvi. Mitteinimene. Selliseid oli olemas Vanal Maal. Saate aru! Kõik, mida raamatud kirjutavad, on *tõsi*.»

Nad kuulasid teda hetke vaikides ning siis hakkas keegi naerma: «See oli mingi augmenteeritu. Nad püüdsid selle lihtsalt kinni.»

Sangje vaatas kõnelejale otsa: «Mine perse.»

Tüüp kummardus ülbe naeratusega ning haaras tal rinnust kinni: «Sina ei saada mind nüüd küll kuhugi!»

Porine ja tige, ajas Sangje end poolpüstakile ning virutas siis täiest jõust irvitajale rusikaga kubemesse. Kui mees maha kukkus, hüppas ta kaksiratsi selle rinnale ning hakkas meeletult taguma. Pähe, kaela, rinnale. Keegi püüdis teda takistada ning sai tagankätt hoobi. Siis haarati tal kõrist ning kisti jõuga tagasi. Kägisedes ning viseldes õnnestus Sangjel ümber keerata ning teda tirinud mehele otse näkku virutada. See oli Tšingis, nagu ta sekund hiljem märkas.

«Vaban…» jõudis ta öelda ning siis neelas paarimehe rusikas sõnalõpu.

Pea kumises ning hammaste vahel oli vere maitse. Sangje sirutas käed, et end kaitsta ja vabandust korrata, teised tema ümber parvlesid äkki, kostis hõikumist, kehad rähklesid, kusagilt vibutus jalg ning ta tõrjus selle automaatselt. Löök selga sundis ümber pöörduma. Ta ei saanud aru, kes see oli. Ebatavalise püssipaugutamise ajal kogunenud pinged, vangis veedetud kuude tüdimus ning tuimus, mõttetute ülesannete täitmise rutiin, valvurite mõnitused – kõik lahenes ootamatult rusikavõitluses. Poris

sumpamine ja huupi antud löögid. Mehed aelesid maas ning tagusid üksteist.

See kõik jõudis kesta võibolla vaid paarkümmend sekundit ning siis hakkasid langema hoobid, mis polnud enam huupi antud. Mis polnud enam rusikad ja paljad jalad. Langesid rautatud püssipärad, plastikust nuiad. Korrakaitsjad jõudsid pärale.

Plaks, virutati Sangjele nuiaga vastu pead ning ta võttis viivitamatult sisse harjunud poosi – kõhuli maas, käed kuklal. Selle asendi saavutamine ei võtnud kellelgi rähklejatest kuigi kaua, sest nad olid drilli teinud juba esimestest vangipäevadest peale: iga kord, kui hakati tümitama. Sa kas olid pikali – või sind tümitati.

«No nii.»

Valvurite saapad jalutasid kõhutavate kehade vahel ja peal, silmad hindasid olukorda. Keegi lamajatest ei oianud, keegi ei liigutanud, mis sest, et oli valus, kui rautatud kirsad astusid vahel sõrmedele, surusid kriginal vastu koljut. Oigamine oleks hullemaid tagajärgi kaasa toonud. Nad teadsid. Õnneks oli maa porine ja pehme. Külmunud pinnal niiviisi näoli lebada oli sada korda hullem – ninast hakkas verd jooksma, põsenahk rebenes. Hea, kui hambad suhu jäid. Kiitkem kevadet.

«Tahtsite siin etendust vaadata, mis? Kultuurihuvilised,» alustas hääl ülalt. «See oli põgenenud vang, alt koobastest. Keegi augmenteeritu sünnitas värdja ja kuidagiviisi pääses see alt üles. Esmakordne juhtum muide.»

Sangje tajus hääles väikest ebakindlust ning isegi asjaolu, et neile midagi seletati, oli ebatavaline. Ta naeratas ning huulte vahelt pressis sisse veidi porisegust vett.

«Selle segaduse eest siin saab kogu teie barakk õhtul vaid poole toidunormist. Ja nüüd kõigil rahuneda ja oma tööle tagasi pöörduda.»

Vangid hakkasid end peaaegu rõõmsalt püsti ajama. Karistus oli tavatult leebe.

«Ja *joostes* käib see asi,» käratas valvur, näidates neile kumminuiaga suunda tellisepõletusahjude poole. Nagu oleks tal häbi oma liigse inimsõbralikkuse pärast.

XV

Anna kukkus oma kolm meetrit. Nii lühike ja nii pikk aeg. Ta proovis tasakaalu säilitada, valmistus kokkupõrkeks ja sirutas käed tugeotsivalt ette.

Plaks.

Jalad maandusid millelgi kõval ja veidi vetruval, libisesid ning keha kukkus räntsatusega orgaanilisest klaasist plaadile. Peopesad võtsid löögi vastu ning terav valu lõi õlgadesse. Silmanurgast märkas ta sillerdust endast allpool.

Terav vilin, plaks, kõmisev kaja.

«Jätta! Idioodid, tulistamine jätta!»

Anna ümber hakkas alguses vaikselt, nagu hiilimisi, kostma rebenemise krigisevat ning murdumise praksuvat häält. See muutus järjest kõvemaks ja julgemaks, ta proovis end vaevaliselt püsti ajada, sumpas, nagu oleks vajunud ootamatult läbi õhukese jää, püüdis end kindlama pinna peale upitada. Asjatult, kõik murdus ja prigises ning…

Plinn.

Ta kukkus jälle. Täiesti tasakaalu kaotanult langes Anna veel paar meetrit ning plartsatas lõpuks madalasse vette. Vesi loksus vastu nägu ning maitses hapukalt nagu halvaksläinud supp. Ümberringi kostis plaginat, vurinat ja kuristamist. Mitu rasket ja teravat klaasitükki kukkusid sulpsatusega tema kõrvale, üks

põrkas vastu jalga. Ta tõmbus valust kõverasse ning keeras end ehmatusega selili, jäi vaatama oma pea kohal hõbedaste servadega ümmargusest august allatulvavat valgust, orgaanilise klaasi tükid ripendasid. Ähmaselt jõudsid tema poole närvilised ning läbisegi karjutud hõiked.

«Kinni, kiiresti luuk kinni!»

«Kas ta kukkus läbi?»

«Juhmardid! Kes tulistas?»

«Tulevad välja! Kiiresti!»

«Sina lähed järgmisena, ma ütlen.»

«Kus on Berlioz? Keegi kurat peab ju selle üleandmise eest vastutama!»

«Berliozil on pea otsast ära.»

«Pea otsast ära? Mine perse!»

Kaugel ülal surisevate lampide kiirguses sätendasid puruksrebitud luugi sakilised servad päiksena. August tulvavas valguskoonuses lendasid parvena väikesed pruunikad karvased olendid, pekslesid tiibadega, püüdlesid ülespoole.

«Kiiresti, kõik uksed sulgeda!»

Kriginaga ja kõlinaga liikus metallist katteluuk ning nagu varjutuse aegu ilmus taevasfäärile tehtud avause ette äkitselt kaarjas, tume serv; see nihutas end edasi, heledast valgusest oli näha veel vaid kitsas sirp, ning siis – hetkel, kui päris taevas oleks lahvatanud päikesekroon – saabus täielik pimedus. Kostis meeleheitlikke, ebainimlikke viiksatusi, plaginat, tümpsatusi.

Naine pilgutas mitu korda silmi, nuuksatas. Ta ei näinud mitte midagi. Pimedus oli totaalne. Ümberringi kostis plaginat, vurinat ja kuristamist. Peale selle vaid tema enda värisevate käte poolt tekitatud solin ja vaikus – valvurid üleval kas ei tahtnud või ei julgenud talle järgneda. Tegelikult nad teadsid, et kui oled kord juba alla sattunud, siis tagasiteed naljalt enam pole.

Anna tõusis pingutusega püsti, keha valutas ja meenutas talle, et on peksa saanud, põgenenud ja kukkunud. Ta kobas kätega enda ümber. Tühjus. Mitte midagi. Leige hapukas supp ning plagin. Vahel jäi talle mulje, et miski on näost väga lähedalt mööda vuhisenud, oli tunda kerget õhuliikumist. Ta laskus poolkükakile ja ettevaatlikult jalaga kompides hakkas suvalises suunas edasi liikuma. Vesi solises, tundus kleepuv ning rasvane, ulatudes kohati üle põlve. Jalad nagu oleksid aeg-ajalt astunud libedate ja vahel võibolla karvaste esemete peale, ta ei julgenud vaadata, võpatas ja kiirustas edasi minema.

«Ai!»

Kostis prõks, midagi teravat tungis paljasse talda ning ta oleks peaaegu tasakaalu kaotanud. Ühel jalal hüpeldes rapsas ta kleepuva puntra minema ning ilma igasuguse ettevaatuseta lonkas edasi – järgmisel sammul käis tuhm mats, silmade taga lõi korraks välku ja keha lõtvus. Anna oli peaga vastu seinakumerust põrganud ning nagu niidetult maha langenud. Vett oli siin vähem, võibolla vaid paari sõrme jagu ning lõpuks sai ta pikali olla. Lõpuks.

Ta keeras end selili, rasvane ning kleepuv vesi oli soe, ta oli nii väsinud.

*

«Kas ma magan?» mõtles Anna. «Kas mul on silmad kinni või lahti? Kas mul on päriselt valus või toimub see kõik unes?»

Ta ei teadnud, kui kaua oli möödas hetkest, mil ta siia pikali vajus. Alates kummalise tehispäikese varjutusest oli aeg kaotanud oma lineaarse ning tiksuva rütmi. Jäi mulje, et siin all seda enam ei ole, või kui hea fantaasia puhul tõsiselt pingutada, siis võis ette kujutada, et aeg on nagu klimp, vedel ollus, mille sisse on sind kastetud ning kus sa sihitult ringi hulbid. See oli nagu hapukas

vesi, mille sees ta lamas. Ta ei saanud aru, kas aeg – ja tema selle sees – liigub edasi või hoopis tagasi, kas ta seisab paigal või kihutab kiiresti. Kurin ja plagin ümberringi oli ühtlane ning korduv. Nii sarnane unenäohäältega, unenäoajaga. Võibolla veidi ka tühja kõhu korisemisega.

Anna ajas end istuli ning libistas kätega mööda seina, põrandat. Ligase vedelikuga kokku puutudes tegid värsked haavad sõrmeotstes haiget, kõrvetasid ja tuikasid, oli tunne, et see valus vesi roomab veresooni pidi kehasse edasi. Ümberringi oli kivi, liivaterad, betoon. Sõrmed sattusid pehmele ja karvasele tombule.

Ta tõmbas käed kiiresti tagasi ning püüdis neid instinktiivselt kuivaks hõõruda. Sisemuses keerles midagi vastikut ja õudset.

«Jälkus…»

Anna ei suutnud aru saada, mida kujutasid endast need vees loksuvad räbaldunud känkrad… Väljas ju ei olnud linde ega loomi. Olid vaid mõned putukad, kes suvel sumisesid ning talvel kuhugi ära kadusid, surusid end keldritesse ning kuivasid seal krõbisevateks kestadeks. Need olid ainukesed lendavad olendid, kogu elusloodus ja nende söök. Inimestele tarviliku toidu kasvatasid dotsendid kusagil kasvulavades, tehaste vaheseintes – seal uitasid rohutirtsud, termiidid, jahumardika vastsed, proteiinirikkad prussakad. Need, jah, olid talle vägagi tuttavad. Neid poleks ta kartnud. Suurtest torudest valgusid putukad köökidesse, pannidele, kõrvetavasse õlisse, sealt edasi plastikkarpidesse ning kauplustesse. Äädikaga rohutirtsud olid väga head…

See mõnevõrra ühekülgne menüü oli alles Kronose loomisega veidi vaheldust juurde saanud: dotsentide ettevõtmise algstaadiumis – siis, kui Kronos oli vaid tuksuv tombuke ümmarguses klaaskolvis – olid poelettidele hakanud ilmuma tomatid, kurgid, viinamarjad. Väike ja alguses vaid taimse loodusega eksperimenteeriv Kronos oli kuidagi välja mõelnud, kuidas võiksid need ehitatud olla, mismoodi võiks edaspidi köögivilju kasvatada.

Inimesed rõõmustasid! Dotsendid rõõmustasid võibolla isegi rohkem. Veel enam, nad olid peaaegu uhked: elu areneb ja muutub paremaks, Kronosest saab tõhus abi ühiskonna arendamisel! Masinad olid ju loodud peamiselt lapsevanemateks, inimestele toeks – hellad, head, hoolitsevad. Tundide kaupa võisid nad istuda pisikeste beebide või maimikute juures, vaadata laste mängu ja müramist ning sellest siirast rõõmu tunda. Aga ühiskonna juhtimine ja haldamine ei olnud dotsentide ala… Ei. Nad poleks tahtnud ei ehitada ega juhtida – aga teisiti ei saanud. Võibolla oli probleem ka selles, et dotsentide sekundaarne mälu, see, mis pidi talletama informatsiooni kõigest muust peale lastekasvatamise, oli tuhmunud ning segane. Need isendid, kes olid pikast unest ärgates enam-vähem mõistuse juures, püüdsid mitme peale kokku klapitada informatsiooni, mis kunagi oli nii selgelt ja arusaadavalt ajudesse kirjutatud. Võrdlesid ja analüüsisid, mõtlesid, pingutasid. Paraku, ka need oskused olid kõvasti kannatada saanud.

Midagi neil siiski õnnestus. Nad taastasid pisimate detailide täpsusega maailma, mida nad mäletasid ja tundsid. Seal oli palju segast ja tarbetut… aga olgu. Selle, mida nad ei mõistnud, ilmutasid masinad mikrofilmidele ning paigutasid suurde raamatukokku inimestele lugemiseks. Nad lootsid, et inimesed saavad ise hakkama, sünnitavad palju terveid lapsi, kellega neil oleks tore mängida. Saabub aeg, kui inimesed *ise* hakkavad juhtima ning ehitama. On töökad ja ausad.

Aga juhtus nii, et inimesed ei olnud seda mitte, lapsi sündis vähe ja Kronos kasvas suureks. Hakkas oma peaga mõtlema.

Dotsendid tundsid ebaõnnestunud lapsevanema abitut ängi ning jõudsid järeldusele, et lapsi tuleb karmimalt kasvatada. Vabakasvatus toodab kurjategijaid!

Nende vanemliku hoolitsuse tagajärjel vedeles Anna nüüd hapukas vedelikus ning tundis, kuidas sees keerab. Ta tõepoolest ei olnud enam võimeline ühtki pahandust korda saatma.

«Olgu...»

Peaaegu trotslikult ajas ta end püsti ning hakkas seinast tuge otsides edasi koperdama. Jalatallad olid miskipärast valusaks muutunud ning iga samm mööda betoonist valatud põrandat oli ebameeldiv. Nagu oleks ta jala ettevaatliku mahaasetamise asemel mööda liivapaberit liugu lasknud. Selg kuumas, peas kumises, kondid valutasid. Aeglaselt kogunes ja kasvas mõistusesse kallerdunud ärritus ja viha.

«Aah....»

Jõuetult püüdis ta oma raevule mingisugust suunda leida – tahtis taguda seinu, aga need olid nii kõvad ja karedad, taguda seda äraneetud vett, aga sõrmedel oli nii valus...

Miski lendas väga lähedalt näost mööda ning ta virutas rusikaga täiest jõust, huupi. Mööda. Uuesti tasakaalu kätte saades luukas ta edasi, viha muutus kiiresti meeleheiteks, ta nuttis ja kirus.

«Värdjad, vittu, vittu!»

Hääl halises tunnelis edasi, põrkus vastu seinu, võimendas ja kordas tema ahastust. Ta ei näinud mitte midagi, ümbritseva pimeduse ja koopa raskus vajutas järjest tugevamalt. Ta ei suutnud mõista, mis toimub.

«Näe, sinna pugend,» ütles äkki hääl.

«Pugend, pugend... gend...» kordas kaja mõnitavalt.

«Siia,» karjatas Anna.

Keegi näitas valgust, see pimestas, ta jäi juhmistunult seina äärde seisma. Lüheldane kummisäärikutes ja tunkedes kogu hüppas plartsti vette ning oli paari sammuga Anna juures. Väikesed teravad sõrmed tõukasid teda edasi, ta komistas, koperdas põlvili. Hallikas kortsuline käsi krahmas tema lühikestest juustest, lödinal tuli kuklast lahti suur tükk peanahka. Kostis vandumist ja itsitamist.

«Noh, selle oleks ta nüüd peaaegu ära seedinud.»

«Paistab jah, et on üleval mingi pahandusega hakkama saanud. Tavaliselt löövad ikka enne maha, kui niiviisi alla viskavad.»

«Vaata, seljalt juba nahk täitsa maas, on teine siin päris kaua vedelenud.»

«A mis me tast üldse veame?»

«Kronos tahtis, et me kõik elusad ikka kohale tooksime.»

«No kurat, see on ju raske.»

Tule peale lendasid kohale karvased tuvid, tiirlesid ümberringi ning püüdsid võimalikult kaua viibida taskulambi valguskoonuses. See tähendas pidevat Anna lähedalt möödavuhisemist, linnud parvlesid näo ees ja muutsid niigi väga segase arusaamise toimuvast veelgi segasemaks. Äkki klammerdusid teravad küünised talle pähe ja karvane tuvi proovis kratsides ning nahkjate tiibadega meeleheitlikult plagistades end seal kinni hoida. Valgusvihk nihkus korraks kõrvale, tegi laes kaare ning siis kostis tume mütsatus. Hetkeks oli valgus veel vees siplevale kogule suunatud, kuid kohe pöördus jälle Annale tagasi. Taskulambiga olend oli tuvile – tuleb tunnistada, et üsna osavalt – äianud.

«Noh, sitt, sure seal.»

«Kronosele kah midagi kõhtu…»

Kostis nilbe naerupahvak.

Anna vaarus, pilgutas totralt silmi ja vajus mehikeste ponnistuste kaasabil lõpuks poolminestunult paati. Alles siis, kui lamp ootamatult kustutati, linnud jätsid rabelemise ning ta kuulis vaid vee vaikset loksumist vastu kummipaadi täispuhutud külgi, suutis ta peas korratult kihisevaid mõttekatkeid veidigi jälgima hakata. Ta sundis end mõtlema. Selg oli nagu tules, pea valutas ja huugas, veri tuksus läbi vigastatud kohtade valusalt, rebestas sooni. Jäi mulje, et iga südamelöök surub kehas ringlevat vedelikku selja, pea ja jalataldade kaudu välja. Tal hakkas selle pildi peale paha, kõhus kramples ning valulikud spasmid proovisid maost midagi välja ajada. Huulteni jõudis vaid ilge maitse.

«No ära tõmble siin!» karjatas solvunud hääl ja virutas talle mingi tömbi esemega. Tõenäoliselt oli tegemist sellesama taskulambiga, mis oli nii osavalt tuvi uimastanud.

Ja Anna – erinevalt tuvist – oli pisarateni tänulik, kui mõistus kustus.

XVI

Sangje istus voodiserval ja sõi kuivikut. Kõht oli tühi. Väga tühi. Ja tühja kõhuga inimene ei suuda mõelda mitte millelegi peale söömise. Luuletajad, teadlased, filosoofid, ka need lõid tõenäoliselt oma parimad teosed täis kõhuga. Siis, kui nende kamber oli soe, neid ei kihutatud tagant ning lasti niisama olla. Vaba aeg, see on kõige olulisem. *Shole* – moment, kui sul on aega õppimiseks, sa saad kasutada ülimat luksust ja tegeleda mõtlemisega ning kooliga. Vaid inimene, kellele kunagi on antud vaba aega ning siis see ära võetud, teab, kui hirmus on karistus. Vaba aeg ei ole logelemine, vaba aeg on avatud, *vaba*, täis võimalusi. Vangla aeg on aga kinnine ring, lõpmatult korduv ning väsitav, täpselt niiviisi planeeritud, et ei jääks hetkegi avatust ja avarust. Täiuslikult automatiseeritud, minimaalselt ressursse tarbiv, oodates paratamatult liikuvate osade kulumist. Aga neid saab ju välja vahetada.

Sangje ei suutnud enam oodata. Ta tõusis püsti, pani kuivikutüki taskusse ning kõndis baraki ukse poole. Jõuetu olemisega mehed põrnitsesid enese ette, mitte keegi ei teinud temast välja. Ka siis, kui ta ukse avas, kui kostis kääksatus ja tõmbetuul plagistas naride ette pisukesekski privaatsuseks riputatud

kaltse, ka siis ei reageerinud mitte keegi. Kõik olid oma nälja ja väsimusega liiga ametis.

Väljas hõljus märg öööhk, kostis valvurite lühikesi hõikeid ning prožektorite vihud otsisid midagi huvitavat, millel pidama jääda. Aga olid vaid tuttavad madalad ja pikad barakid, sirged teed, mahajäetud, nagu igaveseks unustatud telliskiviahjud, sadadest jalgadest trambitud pori. Sangje kõndis suvalises suunas, tegelikult mitte midagi mõtlemata, lihtsalt tungist saada eemale. Valgusvihk liikus talle vastu, jõnksatas ning pöördus oma kindlaksmääratud rajal tagasi. Ta jalutas hõõguvvalgele laigule järele, mitte keegi ei peatanud teda, mitte keegi ei hõiganud. Ta lihtsalt kõndis.

Sangje mõtles sellele, kus Anna võiks praegu olla, mis on temaga siin tehtud? Kas naine peab samuti kandma telliskive, kas ta on juba pääsenud maa peale? Aga ei… tõenäoliselt on ta ikka veel Esimeses osakonnas, nii kiiresti neid tavaliselt üles ei lasta. Ta ise ei tundnud mingit süüd ega kahetsust siinolemise pärast, kõik oli muutunud kuidagi kaugeks ja hämaraks. Praegu ei olnud ta ei vihane ega kurb. Tuim. Võib olla, arutas ta, et see ongi vangivalvurite eesmärk. Muuta meid tuimaks ja elutuks, et me ei sooviks, ei tahaks enam midagi. Masinatena tõuseksime hommikul üles, viletsate pooltöötavate masinatena, ja asuksime tegema lihasse ja luusse salvestatud liigutusi. Need vähesed korrad, kui ta siin olles üldse oli und näinud, nägi ta peamiselt seda, kuidas ta muda valuvormi kallab ning ahju lükkab. Ka unes ei pääsenud ta vangistusest. Temasse oli kõik siinne nii põhjalikult imbunud. Ja uni… mis see on? Kas tegemist on päevaste tegevuste, soovide manifestatsiooniga? Või on tõesti nii, et inimene unustab unes. Mida rohkem ta magab, seda rohkem unustab, sest vastasel korral läheks ta hulluks. See, kes ei suuda unustada, on hull. Ja see, kes kõik unustab, kõnnib pidevalt nagu unes – kõik on uus, ootamatu, ebaloogiline. Vahelduvad paigad ja kohad,

ühest reaalsusest teise minek toimub sujuvalt ning ilma küsimuseta «ons see võimalik». Lihtsalt juhtub.

Aeglaselt logistas mööda suur veoauto, kast pingul presentriidega kaetud, alt raudkarkass ribidena esile tungimas. Selle presentse nahaga ja raudse luustikuga olendi kõhus kükitasid inimesed, sõjaväevormis.

«Neetud, selle kamba põgenemise pärast on kogu öiste vahetuste jant täiesti perses.»

«Noh, põhimõtteliselt on mul paar ideed siiski.»

«Ah?»

«Tss, tasa, hiljem räägin.»

Sangje kõndis mõne sammu veoautoga peaaegu kõrvuti, siis sai aga selle kiirus temast võitu ning ta lonkis jälle üksinda edasi. Hakkas tekkima tunne, nagu teda ei olekski siin. Et ta on juba kusagil mujal. Võibolla ta näeb juba und ning uneskõndija uskumatu tasakaalu ning vilumusega võib balansseerida katuseräästal, kõnnib mööda elektritraate ning läheb, kuhu jalad iganes viivad. Samas võib muidugi ka haledalt kukkuda. Ta läks.

Pehmele maale jäid vaid kerged palja jala kontuurid, ta kõndis mööda autorataste poolt jäetud roopaid, kumisevate ja surisevate prožektorite kiired liikusid tema eest ja tagant mööda, ta ei pannud neid ning need ei pannud teda tähele. Nagu oleks Sangje ümber teine reaalsus, mis on eelmisest eraldatud nii õhukese kihiga, et seda peaaegu ei ole. Olematuse kihiga. Polnud murdumist, piiri, oli vaid trantsendentsuse tajumus – nagu siis, kui vaadata inimest, kes magab, silmad lahti. Keha on lõtvunud voodisse, lihased näos nagu lapsel, kes jõllitab ennastunustavalt teatrietendust, suu lahti, silmad... silmad on aga kõikenägevad, mittemidagitajuvad. Tühjuse taga on võivad olla unenäod, aga seda ei ole võimalik kindlaks teha. Mitte keegi ei suuda ära arvata, mis toimub lahtiste silmadega magava inimese peas.

Sangje komistas, lõi end valusalt vastu koguka kandilise eseme nurka ning ärkas tuimusest. Ta oli jõudnud mingisuguse poolvalmis putka juurde ja tema paljad jalad külmetasid, olid muutunud punaseks ning torkivaks. Need jalad olid ta enese teadmata, omaenda soovidest ja teedest juhindudes siia kandnud. Ümberringi vedelesid madalad betoonpaneelid. Sangje ohkas vaikselt ning istus kiviplokile.

«Neetud.»

Kohe putka juurest algas võrkaed, keerdus okastraat ning paistis korralikult riisutud, ühegi jalajäljeta liivariba. Selle taga oli peegelpilt eelmisest aiast ning sealt edasi algas juba päris maailm. Maailma algus tõusis kergelt, kaardus üles künkaks, kasvatas enda sisemusest välja mõned kidurad põõsad ning moodustas silmapiiri. Sangje püüdis ette kujutada, kuidas see samamoodi, kord künklikult, siis laugjalt, mägiselt edasi kestab, vahepeal on jõed, järved ookeanid… Ümmargune kera, millel pole ei algust ega otsa, ning tema on selle peal traataiaga piiratud väikesel territooriumil. Nii väikesel, et seda võib peaaegu punktiks pidada. Algus ja lõpp.

Ta tõusis püsti, ronis betoonplokile ning surus näo vastu traataeda. Kui ta siit ennast üles vinnaks, ei hooliks teravatest kidadest ülal, jookseks kiiresti üle liivariba, väldiks selleks ajaks juba kindlasti vihisevaid kuule, roniks veel ja jookseks, siis jõuaks ta vabadusse. Sinna kohta, mis asub teisel pool.

Traadid kõbisesid tasakesi vastamisi. Sangje tõstis pea kuklasse, lasi keha tahapoole rippu nagu ahastavaks karjeks ning jäi pärani silmi vahtima okastraadi keerdude peal kükitavat tumedat kogu. Hetkeks kangestunult jõllitas ta kummalist vaatepilti, lasi siis käed väga ettevaatlikult võrgust lahti, astus sammu tagasi ja oleks betoonploki pealt peaaegu maha kukkunud. Ei olnud mingit kahtlust. Tuvi.

«Nuuh,» sosistas Sangje tasakesi. Nii endale kui ka tuvile. Ta oli kuulnud küll, et põgenejad olid mitu tuvi lahti lasknud, aga et

vastu kõiki ootusi oli üks pääsenud ja tulnud tagasi sellesse kohta, kus teda tulistati – seda ta küll poleks uskunud. See oli peaaegu sama imeväärne nagu Sangje enda sattumine öisel ajal traataia vahetusse lähedusse. Terve vangla territoorium oli täis inimesi, et sellist asja mitte juhtuda lasta. See ei saanud niisama juhtuda.

«Nuuh,» kostis tuvi vastu.

Sangje sirutas käe välja ja tegi liigutuse, nagu tahaks ta lindu kutsuda. Meelitada enda juurde. Aga kuidas meelitada kedagi sellist, kellest sa mitte midagi ei tea? Meelitada saab ju vaid tuntut, seda, kelle kombeid ja käitumisviise sa oled kontrollinud, kellega tülitsenud ning kelle meeldimusi ja mittemeeldimusi tundma õppinud. Sangje ei teadnud tuvist midagi. Ta sirutas lihtsalt käe.

Tuvi tõusis krabinal lendu ning maandus lühikest tiiru tehes Sangje ette kiviplokile. Tal olid väikesed pilkuvad silmad, pisike kitsas suu, räsitud, karvane ja nahkjate tiibadega keha.

«Sind on valesti kokku pandud,» märkis Sangje.

Ja siis ta mõistis.

See siin ei olnud tuvi, sest selle ehitaja ei teadnud, kuidas teda peaks tegema. See ei olnud meelega valesti ehitatud, see oli vigane. Kronos sai dotsentidelt informatsiooni ning püüdis oma bioloogilise vaistuga ehitada sellest midagi, mis sarananeks kirjutatule. Aga ta ei suutnud kirjutatut mõista, ta ei saanud sellest korralikult aru või ehitas endale vaid ühekülgse pildi, piirdudes väheste materjalidega. Kritiase tekstis oli ju selgelt öeldud, et tuvil on nokk. Nokk on luuline moodustis, tavaliselt otsast teravnev. Sellel siin oli aga suu. See polnud tuvi, vaid midagi muud. Harpüia? Ei olnud. Harpüial on naise nägu, linnu keha, jalad ja tiivad. Sulelised tiivad. Ba? Ba nägi ka teistmoodi välja. See siin polnud aga mitte midagi. Mingi väljamõeldis, monstrum, kes on valesti kokku pandud. Kronos ei teadnud, mida ta tegi. Ja Aldous oli ära unustanud kõige olulisema: nad peavad taastama Vana Maa, mitte elama selle hulluse järgi, mida Kronos neile suudab pakkuda. Kõik

oli valesti. Kõike oleks pidanud alustama kirjandusest. Aga võibolla olid käes uued ajad, ajad, mil inimesed pidid uuesti loodud olenditele jälle kord panema nimesid, et neid hiljem ära tunda. Kas on algamas uus maailm? Uus looja on teinud mullast inimese ja uus looja on teinud inimese ümber loomad ja linnud ja need, kes roomavad kõhu peal. Kuhu maailma ta ise tahtis kuuluda? Kas sellesse müütilisse kangelaste ajastusse, kust pärinevad kõigi asjade ideed, või sellesse ajastusse, kus demiurg (ei ole tähtis, kas heade või kurjade kavatsustega) tahab luua pooliku informatsiooni abil korda. Kas uskuda seda Jumalat, keda sa tajud enda ümber reaalselt tegutsevat, või uskuda seda, kellele esiisad on andnud lubadusi? Mida teha?

Sangje võttis maast prahti ning viskas tuvi suunas: «Mine! Kao ära!»

See hüples paar sammu tagasi, kuid ei tõusnud lendu.

«Mis sa tahad siit?» karjus Sangje uuesti.

Tuvi keksles jalalt jalale ja saputas siis ootamatult tagumikku, urvitas end veidralt ning munes betoonplokile väikese hallikasvalge muna.

Sangje jõllitas seda uskumatult.

«Söö see ära,» ütles tuvi äkki krigiseva häälega. Tõusis siis lendu, rapsas paar korda tiibadega, klammerdus Sangjele näkku ja hammustas põsest. Mees taganes ootamatusest, vehkles kätega ning proovis olendit enda küljest vabastada. Lind peksles. Sangje sai selle pehmetest ja nahkjatest tiibadest kinni, kiskus ta eemale ja virutas vastu traataeda. Tuvi pöördus, tõusis lendu. Mökitades tuli peenike hääl kortsuliste ja heleõhukeste huulte vahelt: «Sangje, saaangje.»

Niiviisi kisades tegi lind paar tiiru ümber jahmunult tuiutava mehe ja lendas siis madalalt üle traataia, laskus veel madalamale, siksakitas kavalalt ning lendas nagu rohu lainetus minema. Tema

tiivad ei teinud öös absoluutselt mitte mingisugust heli ning jõnkseldes kadus ta peaaegu sama ootamatult, kui oli ilmunud.

«Raisk,» pobises Sangje endamisi ja hõõrus väikest tulitavat haava põsel.

Mis see nüüd oli? Kogu skeem tundus sedavõrd sarnane kohtumisele Annaga uusaastaööl, et ta ei suutnud ebameeldivat katsealuse tunnet tagasi hoida. Mida nad temast tahtsid? Mida tahtsid temast augmenteeritud ja need, kes augmenteeritutega tegelesid?

«Paranoia?»

Anna. Aldous. Tuvi. Aldous oli öelnud, et tal on ema ja õde. Ema. Õde. Ta ei tundnud neid. Tal oli vaid tema ise ning tema väike maailm, mida ta oli aastate kaupa, tükk tüki haaval loonud. Alates lasteaiast ja internaadist oli ta iga päev ehitanud ennast ja oma maailma. See ei sisaldanud ühtegi sellist elementi. See sisaldas vaid minevikku. Kellegi teise mälestusi ja mõtteid. Ta ei osanud teistmoodi elada. Ta elas vaid minevikule ning teda võimalik tulevik ei huvitanud. Nende maailma kogu idee oli tegelikult minevikus, selles õndsas olekus, mis kunagi oli olnud. Nad peavad selle taastama. Peavad.

Ta võttis muna, ohkas ning hammustas seda.

XVII

«Kas kohe praegu?» küsis Sokrates veidi murelikult.

«Jah, kohe. Me ei saa endale lubada varjus redutamist ja ootamist, et dotsendid ise midagi ette võtaksid. Me peame nüüd tegutsema.»

«Ikkagi natuke ootamatu.»

«Midagi pole teha.»

«Ikkagi…»

«Vaata, Sokrates, kogu meie üritus on kompromiteeritud. Me ei saa enam loota sellele, et dotsendid silma kinni pigistavad. Vangla tähendas tegelikult seda, et ettevalmistusaeg sai otsa. Oleksin tahtnud küll ühte-teist pikemalt läbi mõelda, aga kahjuks… ei ole selleks enam mingit võimalust. On saabunud hetk nad hävitada.»

«Ja kuidas?»

Aldous silus mõtlikult vurre. «Mnjah. Ma olen sellele palju mõelnud. Rahvast mässule õhutada, selgitada neile, et dotsendid vaid pidurdavad arengut – seda ei saa. Nad kõik suhtuvad neisse masinatesse, nagu need oleksid isad ja emad. Ja paraku ei saa neid selles ka süüdistada. Nii ongi, enamikule nad ongi isa ja ema eest. Isa ja ema tapma ei saa kedagi sundida. Isa ja ema võivad ainult vanaks jääda, vanaks ja jõuetuks, ning lapsed peavad hakkama nende eest hoolitsema. Siis taluvad lapsed vanemate veidrusi, nende vanadusest ja ebakindlast mälust tulenevaid hullusi, taluvad neid sõbralikult ja mõtlevad, et nad täidavad oma kohust. Nii peamegi tegema.»

«Jah, aga kuidas?»

«Vanadekodu, hullumaja, vangla. Mis vahet seal on? Peaasi, et nad eest ära oleksid ning kõigil oleks samas tunne, et neil on seal hea olla.»

«Raisk, ma pole kindel. Me oleme ju vangist põgenenud, keegi ei usu meid,» ütles Sokrates mõtlikult.

«*Meie* ei teegi seda. Seda teeb linnavalitsus. Meie ainult maksame. Ikka juhtub, et mõni dotsent muutub liiga labiilseks, unustab, läheb rikki. Seda tuleb ette. Me lihtsalt teeme ettepaneku ehitada sellistele dotsentidele vanadekodu, kus nad saavad kössitada ning kuhu neid saab vaatama tulla. Dotsentidele meeldivad lapsed? Noh, hästi – lasteaiad hakkavad neid külastama ning vaatama nagu muuseumieksponaate. Erinevatel põhjustel saab

sinna üha rohkem ja rohkem dotsente saata, kuni ühel hetkel on reaalne võim meie käes. Ja ei tasu unustada, et see võibolla ongi dotsentide enda soov. Et inimesed võtaksid asjad oma kätesse.»

«Ja-jah. Kui sa nii arvad…»

«Jah. Arvan küll.»

«Mis veel?» uuris Sokrates Aldouse hääles kõlanud noodi peale äkitselt teenistusvalmiks muutudes.

«Sa mine ja räägi meie omadega, selgita ning vaata, kuidas nad reageerivad. Ma ise tahan veel emaga nõu pidada, äkki oskab ta häid soovitusi anda. Alustame aeglaselt.»

«Saab tehtud.»

Sokrates pani mantli selga ja astus kabinetist välja ning Aldous jäi tühja pilguga vaatama kinnilangenud ust.

«Nii et siis Sokrates on kah mõtlema hakanud. Vaata aga, kus tuli ninatark välja. Tuleb meeles pidada,» ümises ta omaette.

Ta oleks hea meelega hoopis ise läinud, isiklikult kõike kontrollida tahtnud. Aga ta ei saanud. Tal oli veel vaja mõelda, mõelda sellele, mis tuleb ja mis on olnud. Mõnest küljest oli see lühike vangis veedetud aeg teinud temast teise inimese. Täiskasvanu, oleks ta ise selle kohta öelnud. Täiskasvanud olek aga tähendab seda, et sa suudad ise oma tegude eest vastutada, elada sõltumatult vanematest. Dotsendid, ema – nad võisid ükskõik mida rääkida, aga otsustama peab nüüd ikkagi tema üksi. Kui paljudel see tegelikult õnnestub? Kui paljud saavad hakkama sellega, et lähevad oma rada mööda ja elavad oma elu. Ning siis tekib muidugi küsimus, mis on üldse «oma elu». Kas on üldse võimalik midagi iseseisvalt otsustada? Kõik sinu otsustused on ju paika pandud kasvatuste ja mälestuste poolt. Iseloom? Ons seda üldse olemas? Kus asub geneetikale peale laotud kasvatuse piir, millal saab sinu sisse kasvatatud minast sinu vanemate ja ühiskonna mängukann? Vahest on tõesti nii, et fanaatiliselt laste abil oma unistusi teostavad vanemad keeravad lapsed enda vastu ning siis

hakkavad need teadmatult – aga sihikindlalt – hävitama endas kõike seda, mida isad-emad on püüdnud neid tegema panna. Ikkagi on kõik vanemate ja ühiskonna poolt ette määratud. Ette määratud heale või kurjale. Kahekordselt predestineeritud?

Peaaegu pahaselt valis ta telefonil neljakohalise numbri ja pikki kutsuvaid toone kuulates hakkas neurootilise hajameelsusega vurre siluma.

«Ema? Mina siin.»

«– – –»

«Jah, olen tagasi küll, aga… Ma tahaksin sinuga rääkida. Oled sa kodus?»

«– – –»

«Jah, kõik on hästi, ära muretse.»

«– – –»

«Muidugi.»

«– – –»

«Ahah, selge. Varsti jõuan.»

Ta pani toru hargile ja kõndis mõned närvilised sammud edasi-tagasi. Esimese öö pärast põgenemist olid nad Akira ja Sokratesega laborites veetnud. Ta teadis, et oleks kohe pidanud emale teatama, aga… ta kartis veidi. Kogu oma karjääri jooksul oli ta tähtsate otsuste puhul alati emaga nõu pidanud. Nüüd oli kõik muutunud. Aga ikkagi ei saanud ta sellest kombest, peaaegu rituaalist, niisama lihtsalt loobuda. Samas heidutas asjaolu, et otsus oli tegelikult juba tehtud. Sellel küsimisel ei olnud mitte mingisugust muud mõtet kui vaid enda südametunnistuse rahustamine. Või mis ta peaks tegema, kui ema nõus ei ole? Talle vastu hakkama? Saatma vanadekodusse? Tegema läbi selle sündmuse peaproovi, mis peab paratamatult tulema?

«On jama…»

Aldous hingas otsustavalt sisse-välja, võttis nagist kaabu, tõukas ukse lahti ja astus sekretäri laua juurde: «Ma usun, et

mingisugusel hetkel tulevad dotsendid mind siia otsima. Võibolla kuulasid ka telefonikõnet pealt. Üsna tõenäoliselt kuulasid. Aga sina eita kõike. Eks ma ise klaarin. Ma käin ära ning pole teada, millal jälle siia satun. Sa tead küll, mida teha tuleb.»

Ta puudutas õrnalt neiu juukseid ja siis lõuga, naeratas mõtlikult ning astus uksest välja. See kõik oli avantüür, aga tal ei olnud ühtki paremat ideed. Mida ta siis pidi tegema? Mida?

Tänavale jõudes sikutas ta mantlikrae üles, tõmbas kaabu sügavamale pähe ning kiirustas kühmus seljaga edasi. Ühest küljest oli ohtlik niiviisi ringi kõndida, kõigile avalikult. Teisest küljest kartis ta aga seda, et muutub samasuguseks nagu need ülejäänud pääsenud, põgenenud, ärajooksnud vangid. Räpaseks keldrielanikuks, kes mitte millestki muust ei hoolinud kui ainult ühest või kahest järgmisest süstist. Selliseks, nagu kamp, keda tema nüüd käsutas.

Aldousel oli ebamäärane hirm, et kui ta hakkaks ennast inimeste, tsivilisatsiooni eest varjama, siis langeks ta varem või hiljem ise asotsiaalsuse mülkasse ning sellest väljapääsu – ta oli ju näinud – enam ei olnud. Olgu siis nii. Pigem riskida vangistusega kui täieliku hävinguga. Pigem muuta ennast üheks tavaliseks kiirustavaks tööliseks kui narkomaaniks. Ta ei saa lasta kellelgi teisel enda eest otsustada.

Oma maja juurde jõudes ta peatus, vaatas üles ning mõtles, et kas äkki ootavad seal teda sõjaväelased. Seisavad mornilt kardinate varjus, piiluvad tänavale ja kisuvad suitsu, kiruvad järjekordset tüütut tööd, kiruvad ootamist. Võibolla on tema suure ja avara korteri kõik nurgad juba läbi tuhnitud, ema vangi viidud ja nüüd jäljendas keegi dotsent teises otsas ema häält, et teda koju meelitada? Põhimõtteliselt oleks see kõik ju võimalik, isegi loogiline. Aga dotsentide tegevus ei allunud tavaloogikale. Vahel jäi mulje, et nad isegi ei suutnud omavahelist tegevust enam edukalt koordineerida. Võis tõesti tõsi olla – nii vähemalt räägiti

–, et viga nende süsteemis üha suurenes ja suurenes ning aasta-aastalt muutusid nad järjest jaburamateks. Ehitasid Kronose, läksid omavahel tülli, leppisid ära, proovisid midagi heaks teha, läksid tülli. Tegutsesid iseseisvalt. Võibolla oli see nende poliitika, et põgenenud vange ei otsitud? Äkki oli neil tekkinud mõte, et kui põgenenud vang saab omapead hakkama, siis ei olegi teda enam mõtet taga otsida? Või puudus nende arusaamises üldse elu jätkumine pärast vanglast põgenemist? Äkki tõesti olid nad nii kindlad selles, et kui sind ei vaktsineerita, siis sa sured paratamatult? Milleks otsida hukule määratud inimest? Aga teisest küljest, milleks siis üldse vanglad? Milleks hoida inimesi müüride, traataedade taga kinni, kui oli teada, et vaktsineerimata nad sureksid? Sisseprogrammeeritud austus elu ees? Võibolla.

Õlgu kehitades avas ta ukse ja hakkas treppi mööda üles minema. Astmed olid nii tuttavad, nii palju kordi oli ta mööda neid kõndinud, rõõmsalt, murelikult, ükskõikselt. Nüüd sisaldasid nad endas mingisugust veidrat barrikaadi, ta ronis teadlikult vastu võimalikule kinnivõtmisele, võimalikule läbikukkumisele. Mitte kunagi ei olnud ta tundnud nii suurt võõristust selle koha suhtes. Ta nagu oleks sammunud siin esimest korda.

«Ema?»

«Jah?»

«Sa oled kodus?»

«Muidugi, sa ju ütlesid, et tuled.»

«Ja siin pole kedagi?»

«Ei, muidugi mitte, ära muretse. Las ma hoopis kallistan sind. Tule siia. Ma kuulsin, et kõik on hästi?»

«Sa tead, ma olen hädas.»

«Sa oled vanglas kõhnaks jäänud,» ütles vana naine, toetas käe nagu veidi ebalevalt uksepiidale ja naeratas. Ta paistis rahulolev, reibas ja mitte üldsegi murelik. Vaid sinine side üle silmade

muutis ta teistest vanadest ja elukogenud naistest erinevaks. Aga Aldousele oli just see pilt kodune. Nii oli ta ema kogu aeg näinud.

«Ah jah. Võibolla.»

«Tule sisse. Jah, ma tean, et sa oled hädas, kallike.»

«Vaata, ema, me peame midagi dotsentide vastu ette võtma. Me ei saa muidu enam mitte midagi edasi teha.»

«Muidugi. Muidugi. Ma tahtsingi sellest rääkida. Ja ma mõtlesin selle peale väga palju. Põhjalikult. Ja ma tean lahendust.»

«Ema… ma jõudsin ise otsusele,» ütles Aldous veidi teravalt ja riputas mantli nagisse. «Ma arvan, et dotsendid tuleb paigutada vanadekodudesse nagu vanaraud. Nii nagu nad ikka saadavad neid, kes peast enam päris korras pole. Ma saatsin tegelikult juba Sokratese seda korraldama. See on otsustatud ja tegelikult tahtsin ma sellest sulle vaid ise teatada.»

«Kahju… Kas sa kohvi või teed tahad? Kohvi ikka, jah? Tule. Aga jah… ma mõtlesin ise ka sellele variandile. Aga see on liiga keeruline, liiga pikk protsess. Ja ma ei usu, et see tegelikult midagi head teeb. Kõik jääb lõppude lõpuks endiseks ja sa ei suuda luua uut korda. Aga ma tahaksin, et sa suudaksid.»

Aldous silmitses kasvava murelikkusega sinist sidet, linti, mis talle oli juba lapsest saadik asendanud ema silmi. Tal oli tekkinud tunne, et see side võib ka talle endale otsa, vastu vaadata. Praegu kuulutas selle riidene pilk ähvardust.

«Ema, palun jäta.»

«Näe, siin on sinu tass… Sa ei saa aru,» jätkas ema nii, nagu ta poleks oma poega kuulnudki. «Nad võivad sind taga otsida, võivad ka mitte, aga selle plaani teostamiseks ei ole sul piisavalt aega. See võtab aastaid…»

«Jäta. Nad tahavad seda tegelikult. Nad saavad aru, et nende aeg on ümber. Nad lähevad ise.»

«Dotsendid võivad seda ju tahta, kes teab, mida nad tahavad. Aga sind nad ei usu.»

«Olgu, ema, mida sa siis soovitad? Ah?» küsis Aldous ebaleva irooniaga hääles. Ta oli päevade kaupa sellele mõelnud, aga polnud suutnud ühegi teise vettpidava idee peale tulla. «Räägi mulle.»

«Aldous, kullake. See asi on juba otsutatud. Ma kardan, et enam ei ole tagasiteed. Sa pead nad hävitama. Ja kohe. Alatiseks. Nii, et mitte midagi ei jää enam alles.»

Aldous vaatas oma leebele ja targale emale hämmastusega otsa. Nad olid kõike kogu aeg kahekesi koos otsustanud. Mitte kunagi enne ei olnud juhtunud, et Aldous oleks üksi või ema oleks üksi midagi ette võtnud. Ning nüüd siis olid mõlemad võtnud vastu otsuse teineteise seljataga. Siin oli midagi veidrat, veidrat ja rahutukstegevat.

Ta püüdis siiski naeratada: «Ja kuidas siis on see asi otsustatud? Mida sa kavatsed teha?»

«Mitte mina. Sina. Alusta otsast peale. Kõik meie ümber on valesti. Ma sain sellest siis aru, kui sind vangi viidi. Minu juurest ära. Tehti nii, nagu seda alati on tehtud, nagu me võime nendest vanadest ja segastest ajalooraamatutest lugeda. Ja just selle ajaloo pärast, mida sa tahad nii hirmsasti taastada. See on vale ajalugu. Segapudru ja täis valesid, kõike seda, mida meil tegelikult vaja ei lähe. Mõttetust. Kui palju räägitakse, et me peaksime ajaloost õppima. Ja sellest, et tegelikult mitte keegi ei õpi. Ei, kallis. Ajaloost ei õpita selle pärast, et see tegelikult annab meile käitumismudelid, kuidas ja mida teha. Me kopeerime ajalugu. Aga et elada vabana ajaloost, mitte korrata selle vigu, on vaja see kõik unustada. Ja luua uus ajalugu, mille järgi käituda. Seda, mu poeg, sa peadki tegema....»

«Mismoodi?»

«Ma näitan sulle,» ütles ema ning muutus justkui veidi nukraks. «Tule.»

Nad läksid elutuppa ning Aldous märkas kohkumusega, et kõik tema isiklikud mikrofilmid on riiulitelt kadunud, kõik hoolega kogutud teadmised ajaloost ja põnevusega loetud raamatud. Kõik.

«Mida sa oled teinud?»

«Põletasin need ära. Sul ei lähe selleks, mida sa pead tegema, ajalugu enam tarvis. Kõik on siin olemas. Inimestes. Masinad õpetavad meile valesid ning elavad mälestustes. Nad ei suuda aru saada sellest, mis toimub, sest see ei ole enam nende maailm.»

«Sa oled hulluks läinud! Ema, kuule, tule mõistusele. Nii ei saa. Meil pole siis enam mitte midagi. Me sureme!»

«Sureme? Jah, sureme küll. Sureme selle pärast, et dotsendid on meid aastaid oma vaktsiinidega poputanud, me ei ole suutnud iseseisvalt, ilma nende abita siin maailmas ellu jääda. Me oleme nende orjad. Kuulekad hullumeelsete orjad. Ja mina enam seda taluda ei taha,» ütles ema toonil, mis viitas sellele, et tegemist on harjutatud kõnega.

«See ei ole võimalik,» vastas Aldous vihaselt ning pöördus aknast välja vaatama. Ema on mõistuse kaotanud. See oli nii ootamatu, ebanormaalne. Ta oli oodanud midagi muud. Ema oli ju alati usaldusväärne, tasakaalukas, kindel. Jah, ta teadis, et omal ajal oli ta haige olnud, põdenud läbi augmentatsiooni. Silmad olid aeglaselt peast välja kulunud, kraapides olid laud kihthaaval maha koorinud sarvkesta, valuga oli mädanenud silmamuna, närvid olid kärbunud. Ta oli paranenud ja siis sünnitanud ning dotsendid olid tunnistanud Aldouse normaalseks. Aldous ei teadnud, kes on ta isa või kas tal üldse isa on. Ema ka ei rääkinud. Aga see ei omanud tegelikult mitte mingisugust tähtsust. Neil kõigil siin linnas oli sarnane minevik. Keegi ei teadnud tegelikult, mis juhtus, kõik rajanes vaid oletustel ning kõik olid sellega rahul. Aga kui üldse millelegi kindel võis olla, siis oli see sinu ema. Ema, kes oli kogu aeg olemas, ema, kes oli sinu privileeg, kes seadis sind kõrgemale kui teised. Sest ta oli olemas. Vaid mõnisada sündinut

elas siin. Mõnisada, kes said toetuda oma isiklikule minevikule. Ja nüüd on seegi hulluks läinud.

«Ema, palun.»

«Ma tean, mis on mäletada, mäletamine on piin. Ma mäletan valgust, mäletan valu. Sellest ajast peale tean ma aga ainult sõnu. Helisid. Ma oleksin palju õnnelikum, kui mul poleks seda minevikku. See on kõigiga nii. See on nii selge, nii lihtne… Ma teadsin, et sa mind niisama ei usu. Tule siia, las ma kallistan sind veel kord…»

Aldous astus vihaselt aga kuulekalt sammu lähemale ning tundis, kuidas ema tal väga kõvasti ümbert kinni võttis. «Pea palun mu sõnu meeles,» sosistas pime naine talle kõrva ning lasi siis käed lahti.

«Mis on?»

Vastuseks tuli pearaputus: «Sa ei saa enam midagi teha. Ma teadsin, et sul pole nii palju julgust. Aga et sa kõrvale ei pööraks ja ei unustaks, tegin ma seda ise. Mitte et see midagi paremaks muudaks, vaid selle pärast, et sa teaksid ja näeksid. Mina julgesin seda teha ja sa pole mu poeg, kui sina ei julge. Hävita dotsendid, raamatukogud ja Kronos. See on surm.»

«Jäta. Ma ei tea… Palun.»

«Oh, kallis. Sa tead, ma valisin meelega sellise mürgi, mis eriti ei piina ning lõpp tuleb kähku. Ma loodan, et pilt lõpus väga inetu ei jää.»

«Mida sa oled teinud!?»

«Kui sa täpselt teada tahad, siis võtsin mürki. Tegelikult oli see mul kapis juba mõnda aega. Sa ise tõid selle mulle… Ah, mis me ikka enam. Ole siis tubli poiss.»

«Appi. Hulluks läinud, milleks see,» karjatas Aldous, tormas telefoni juurde ja käratas torru: «Anna mulle labor, kiiresti. Ema on vist mürki võtnud. Tee kähku!»

«Aldous, Aldous. Jäta. Sa enam ei jõua. Aga tee, mida ma palusin, sest muidu on mu surm asjatu.»

«Kurat! Hull!»

XVIII

Teadvus taastub hoobist kui unest. Kusagilt olemise-mitteolemise piirilt õngitseb välismaailm välja su hämardunud tajud ning tirib neid pingul tamiiliga ülespoole. See võib olla ehmatav nõksakas, ai! ja sind ongi kistud mittetajumisest tajude hulka. See võib olla pikk ja väsitav sikutamine, vastupuiklemine, tagasilangemine, uued katsed...

Just nii oli Annaga. Silmi vidutades nägi ta valgust, mõistus kustus ning ta aimas vaid hägusalt elu enda ümber. Siis veel veidi valgust ning jälle natuke pimedust. Valgus. Kusagilt kaugelt kostis justkui vaikset vulinat ja linnulaulu. Ta ei julgenud silmi avada.

«Kõik saab korda.»

«Ah? Kes?»

Keegi nagu oleks naeratanud: «Mina olen Remedios.»

«Remedios?»

«Jah.»

«Kuidas... Kus ma olen?»

«Kuhu sa enda arvates sattusid?»

«Ma ei tea...»

Anna püüdis meenutada kõike seda, mille tagajärjel ta nüüd siin oli. Aga ei suutnud. Mälust jooksid läbi vaid ähmased pildid põgenemisest, kukkumisest, veest, valust. See oli juba eilne päev,

möödanik, unustatud. Hoop taskulambiga oli talle kinkinud vajaliku distantsi sündmustest ning nüüd sai ta alustada oma teekonda sealt, kus see eelmisel hommikul oli pooleli jäänud. Päeva, ärkamise algusest? See on nagu väike elu algus, väljudes pimedusest jõuad läbi une-ärkamisvaeva maailma ning sul on võimalik järjekordse väikese surmani ajada omi asju. Ja nii otsast peale. Ringi, ringi.

«Tõesti, ei tea…»

«See on Kronose tunnel. Aga nad seal üleval kasutavad seda nagu prügikasti. Viskavad kõike, mida neil endil tarvis ei lähe, siia alla, hoiavad luugi kinni ja tavaliselt siia ukerdama ei tule. Seetõttu muidugi on siin ka hea rahulik.»

«Kronos?»

«Jah.»

Anna ajas end vaevaliselt istuli, vaatas voodi kõrval istuvale naisele vilksamisi otsa – selle ümarast näost paistis siiras ja lahke naeratus, helepruunid silmad uurisid teda sõbralikult. Remediose paksud roostekarva juuksed olid ülalt punutud patsidesse, need jagunesid õlgade kohalt keerukalt väiksemateks palmikuteks, sõrmejämedusteks põimikuteks, ülipeenteks kiududeks, tihedalt kootud kangaks – katsid kogu tema keha läikiva siidja rüüga.

«Sulle meeldib mu kleit? Jah? Ma võin sulle ka samasuguse teha.»

«Ah? Aitäh. Aga kuidas sa seda korras hoiad?»

«Aga see ei lähegi mustaks ega rasvaseks. Nad pesevad ennast ise ja kõik augud ja rebendid paranevad ise ära. Väga mugav.»

Anna langetas pilgu oma sõrmedele ning ohkas. Need tuletasid talle kõike eelnevat meelde. Aga… sõrmeotsad ei olnud enam veritsevad ja korbaga kaetud. Polnud jälgegi sellest lihunikutööst, mida arstid üleval olid teinud, mida ta ise oli teinud. Automaatselt tõstis ta käe ja libistas sellega üle kukla, sealt edasi kaelale. Ei olnud tundagi, et alles äsja – millal tegelikult? – oli

sealt ära kistud tükk nahka, selg oli kipitavas tules olnud, ta oli elu ja surma vahel vaakunud. Nüüd tundus sõrmede all kõik terve ja uus. Nagu oleks keegi tulnud ja tema haavad ära parandanud…

«Kas…»

«Jah?»

«Kas Kronos tegi…» uuris Anna ning tõstis käe Remediose silme ette.

«Jah. Ära pane tähele. Sul oli selg üsna viletsas olukorras ning me vaatasime, et selline karv sobib sulle kõige paremini.»

«Milline?»

«Oota.» Remedios kummardus voodipeatsisse, krabistas riiulil ning võttis sealt peegli. «Palun vaata. Meeldib?»

Anna vaatas kõigepealt iseendale otsa – ei paistnud mingisugust nähtavat muutust, pruunid silmad… Pruunid silmad? Kas tal olid pruunid silmad? Ta pingutas, tuletas meelde ja ei suutnudki täpselt vastust leida. Need olid kogu aeg olnud kirjud, rohekad, kollakad, vahel peaaegu hallid. Nüüd siis pruunid. Miskipärast ei häirinud see teda sugugi. Noh, olgu peale. Aga kaelalt, juustepiirist edasi olid toimunud hoopis selgemad muutused – sealt sai alguse lühike lame karv, mis paistis piki selgroogu allapoole ulatuvat. Anna küünitas peegliga üle õla vaatama ning tegi kindlaks, et see tume riba ulatus peaaegu vöökohani välja.

«Miks?»

«Ah, niisama. Vaatasime, et sobib.»

Ja Anna, kes võinuks imestada, isegi kohkuda, ei osanud seda teha. Ühtäkki tundus see tallegi loomulikuna. Tõesti, miks ka mitte? Kui sobib. Ja paistis tegelikult päris kena.

«Kas sina oled see Remedios, kelle Sergei Dorian siia alla tõi?»

«Jah. Kust sa teadsid?» tuli reibas ja sugugi mitte eriti üllatunud vastus.

«Aldous rääkis.»

«Haa. Ma arvasingi. Kuidas Sangjel läheb?»

«Sa tead?» küsis Anna ja vaatas kõigepealt teisele otsa ning siis libistas pilgu üle ruumi. See oli väike betoonist kuubik, valgeks värvitud seintele oli hõbedase ja pruuni värviga joonistatud lilli ja liblikaid.

«Eks ikka. Sangje on ju mu noorem vend. Ma olen tast peaaegu pool tundi vanem,» muigas Remedios kavalalt.

«Jah, ma tean küll seda lugu. Aga kuidas…»

«Ah, ega me siin päris kotis ka ei ela.»

«Sa tahad öelda, et Kronos teab kõike, mis seal üleval toimub? Ma tean, et Aldous kirjutab talle aeg-ajalt, aga…»

«Nojah. Kronosel on siin tegelikult väga ilus maailm tehtud. Palju ilusam kui seal väljas. Aga need pagana dotsendid oma lollakate reeglitega. Tead. Meil on siin kõik olemas. Tule, ma näitan.»

Anna ajas end vaevaliselt püsti, jalad ning selg olid Kronose tööst hoolimata – võibolla aga just selle pärast? – ikka veel kanged ning ta pidi Remediose õlale toetuma. Naise rüü tema sõrmede all tundus pehme ja puhas, õrn, voogav, imeline.

«Kas ma võiksin tõepoolest samasuguse saada?»

«Kleidi? Muidugi. Ma kasvatan iga kuu umbes sellise valmis. Ma pean ainult vaatama, et ma sinu mõõdus teen. Mul on neid palju. Aga võibolla sobib sulle seegi? Tule, ma vaatan…»

Nad olid enam-vähem ühepikkused, kuid Remedios oli puusadest veidi ümaram.

«Hmm, sellest pole midagi,» ütles naine, läks ruumi taganurga juurde, avas üksteise järel paar sahtlit ning tuli siis kääridega tagasi. «Ma arvan, et läheb küll. Kahju ainult, et see värvimist ei kannata. Aga pole midagi.»

Ta lõikas kärme liigutusega paksud patsid läbi ning sõlmis tekkinud lahtised otsad vilunult kinni: «Valmis. Noh, vaatame.»

Anna võttis veidi kõheldes pakutud rõiva vastu, hakkas seda kuulekalt selga ajama ning püüdis jagu saada äkki tekkinud ebamäärasest võõristusest. Need olid ju kellegi teise juuksed!

Talle oli alati tundunud, et juuksed kuulusid vaid selle kandjale, ning ta ei soovinud nendega väga lähedases kokkupuutes olla. Juuksed võisid ju olla rasvased, mustad, karedad. Nagu käed või sõrmeküüned… Brr. Tekkinud tunne aga hajus kiiresti, sest see, mida ta nüüd selga pani, ei näinud hoopiski välja nagu juuksed. Ei olnud juuksekarvade jõhvilist kangust, imelikku rasvasust, mitte midagi sellist – tegemist oleks justkui olnud mingisuguse palju peenema materjaliga, sellise materjaliga, millest võis lugeda raamatutes, kus räägitakse imelisest siidist, mida peab kaugetelt maadelt tooma, mille saladusi valvatakse kiivalt ning mida saavad lubada endale vaid väga privilegeeritud. Mõnes mõttes see oligi nii. Kõik, mida tootis siin all Kronos, muutus üleval vaid privilegeeritutele kättesaadavaks lõbuks.

«Aitäh.»

«Sobib väga hästi. Tule lähme.»

«Aga sina?»

«Ära muretse, siin on soe. Ja sina oled külaline. Tule.»

Väike betoonist süvend avanes tunnelisse, mis hämarusse käändudes ei paistnud veel niipea lõppevat. Nad jäid uksepakule seisma ning Anna tajus oma paljaste jalgade all materjali, mida ta mitte kunagi enne ei olnud tundnud ega näinud. Ta kükitas, libistas käega üle selle – see oli sile, sooniline, nagu kivistunud liha.

Anna patsutas seda küsivalt: «Mis see on?»

«Puu.»

Tõenäoliselt aga oli selles liigutuses ja küsimuses rohkem abiotsimist kui uudishimu. Sest sellest pakust algas maailm, mis nägi välja nagu autistist kunstniku maalitud pilt. Otse nende jalgade juurest kerkis niiskest pinnasest piimjas ribadena veniv udu, mis moodustas justkui omaette saarekesi, liigutas ümbritsevat maastiku, helendas kergelt mullast kerkivate rohututtide ümber. Rohukõrred näisid voogavat uduga kaasa, väga sarnased

nende unenäoliste lintidena venivate kiududega ja üldsegi mitte sarnased karedate ja torkivate võrsetega, mis kasvasid väljas, seal kusagil kaugel üleval, kahvatu kevadpäikese all. Õhk oli soe ilma päikeseta ja niiske ilma vihmata. Hääletult ilmusid udust kümmekond valkjat liblikat, pikkade kitsaste tiivapooltega, kaheharuliste väljavenitatud sabadega, parvlesid ühe lühikese hetke Anna ja Remediose ümber ning läksid keereldes oma teed. Just nagu oleksid teinud kindlaks, kes siia maailma on sisenenud, ja vastusega rahule jäädes lahkusid oma tähtsaid tegemisi toimetama. Aga võibolla läksid nad kellelegi kõrva sosistama? Läksid, et rääkida naisest, kellel on selja peal ruuge karvatriip, sõrmeküüned nagu kassil ja imestunud ilme? Anna vaatas neile järele, liblikad põiklesid siia-sinna, udus paistsid veel üksikud tiivavälgatused ning siis polnud neist enam märkigi. Kostis vaid kummalist kõrgehäälselt laulu, Anna ei suutnud täpselt sõnu eristada.

«Sõnad?» mõtles ta.

Remedios naeratas ja lasi tal rahulikult vaadata ja mõelda. Anna kükitas tagasi pakule ja ei öelnud midagi. Vaatas, kuidas otse tema paljaste varvaste juures oli pehmete rohukõrte peal suur pruunikas, käelaba meenutav leht. Selle peenike vars ning soonilised rootsud meenutasid sisalike lennuseid, inimestele külge poogitud tiibu, mida ta oli näinud vanglakorpuses. Ta võttis selle kätte ja keerutas sõrmede vahel.

«Kas…»

Udust ilmusid äkki nahkjad lennused, hambuline suu, ning ta tõmbus instinktiivselt kössi. Kõrvu kostis väga lähedalt leelotamine, üksikud mõttetud silbid.

«Sii, lii, kee.»

See lendaja paistis väga sedamoodi kui tuvid pimedas ja ligases käigus, kust ta oli läbi tulnud. Samasugune, aga laulis? Anna vaatas nahkse tuvi vonklevat lendu, otsis, kuhu see võiks istuda, ja nägi ootamatult udust sammastena kerkivaid puid. Need pidid

olema puud, need puud, millest vanad tekstid rääkisid… Puud, mis olid kerge õhupuhangu peale udust nähtavale tulnud, nagu oleksid nad enne end tema eest varjanud, seisnud nurga taga, et siis välja astuda, kui ta seda kõige vähem ootas. Hõbedased, peaaegu luminestseeruvad, paljude keerulise kujuga okste ja suurte tumedate lehtedega. Perfektselt siledatest tüvedest kasvasid välja alguses jämedamad, siis järjest peenemad jätked, need moodustasid nagu mingisuguse imetabase rüü, ning Anna taipas äkki, et nende hõbedaste puude võrad olid peaaegu täpne vaste sellele, mida ta praegu oma seljas kandis. Samamoodi uskumatult keeruline, isegi samamoodi sätendav – udu välja hingavate puude ümber keerlesid väikesed helendavad putukad, keerlesid peaaegu hääletult ning valgustasid kogu maastikku.

Anna vaatas sõnatult. Ühest küljest tekitas see pilt arusaamatut õudust. Kogu maailm oli pruunikasvalge, hõbedane, väikeste virvendavate tulukestega, täis sädistavaid olendeid, kelle sugulane oli talle tunnelis pähe klammerdunud. Ükski vari ei püsinud paigal, kõik tundus pidevalt värisevat, jäi mulje, et midagi on silma sattunud ning vesi ja pisarad panevad kogu vaatevälja veidrasse perspektiivi. Vaateväli, mis oli justkui ehitatudki ebatõeline. Täiuslikult võõras. Ja samas täiuslikult ilus. Nagu elavale nahale maalitud maailm – maailm, kus on osavalt ära kasutatud liikumisel tekkivaid murdumiskohti, võimendatud olemasolevat valge ja hõbedase värviga ning välja toodud uusi, ootamatuid ja kujutlematuid kujundeid. Maailma pinna all on verd täis lihased, mis liigutavad seda kõike, tõmbuvad pingule, lõtvuvad, elavad… Nagu metsalise seljale tätoveeritud ikoon. Või aken. Sest sa vaataksid nagu läbi pärgamendist akna. Läbi pärgamendi kumav maailm. Teispoolsus.

«Ma ei saa aru…»

«See on Kronos,» viipas Remedios käega. «Kõik meie ümber ongi Kronos.»

«Ikkagi…»

«Ära muretse, küllap näed isegi. Meil on aega.» Remedios naeratas talle lõbusalt ning ringutas.

Tema keha tundus olevat pruunikasvalge nagu kõik muugi, aga peale selle pani Anna tähele, et rindade ümber leidus heledamate jõgedena rasedusarme ja kõhu peal triipe, mis viitasid sealt väljunud lastele. Ta oli sünnitanud, võibolla rohkem kui üks kord. Kus ja millised on need lapsed? Anna mõtles sellele, et tegelikult ehitasid, sünnitasid Kronose mitte ainult dotsendid, vaid ka inimesed. Masinad üksi ei oleks suutnud luua uut elu, nad olid sellest ise aru saanud ja seetõttu meelitasid elavad inimesed oma nõusse. Masinad said inimese ehitamisega hakkama vaid valmis maatriksite põhjal, valmis ehitatud inkubaatorites, valmispandud algmaterjalide põhjal, ise aga ei suutnud luua. Ainult ehitada. Aga elu on midagi keerulisemat kui vaid ehituskivide summa. Ja see oligi ilmsiks tulnud Kronose juures. Dotsentide ettekujutus kuulekast masinast oli kiiresti ekslikuks osutunud ning inimeste teadmatult edasi antud elujõud hakkas omasoodu arenema. Kasvama.

Anna raputas pead. Aga see pole see. Ta oli raamatukogudes näinud pilte Vanast Maast. Seal olid hoopis teistsugused puud ja teistsugused linnud. See siin oli aga midagi täiesti võõrast.

Üks põõsas nende lähedal sabises ootamatult, oksad kummardusid alla maapinnani ning seal küljes rippuvad väikesed valged tupsud siputasid, piuksusid ja näksisid rohtu.

«Lambad,» seletas Remedios.

«Oota… Oota nüüd,» raputas Anna pead ja püüdis mõtteid koondada. «Ohh. Sa tahad öelda, et me oleme Kronose sees? Nagu parasiidid?»

«Ah, ma ei tea. Ma olen siin nii kaua elanud ja pole end kunagi parasiidina tundnud. Kas sina tunned end praegu millegi parasiidisarnasena? Mh?»

«Peaaegu…» Anna tundis ennast väga lollina.

«Ma ei oskaks nii hästi seletada. Sa pead Kronose endaga rääkima.»

Jälle sahises miski rohus ning udust ilmus äkki nähtavale pulstunud ja lokkis juustepahmaka siluett, imelikult valkjalt läigatasid seal sees kollakad silmad. Kostis vaikne köhatus. Anna ehmatas.

«Tere, Remedios,» ütles keegi.

«Tere.»

Rohi lainetas veel kord, sahises ja järjest selgemaid piirjooni võttes loivas nende juurde neljal suurel käpal karvutu olend, just nagu inimene, just nagu loom. Anna võpatas ning astus sammu tagasi.

«Ah, ära karda. See on lõvi.»

«Ma mõtlesin äkki, et need… Homunkulused. Üks lõi mind ennist seal tunnelis taskulambiga, vist.»

«Oh, need on jah tülikad. Ukerdavad tunneli alguses… teevad musta tööd. Kuidas nüüd öelda… Kronos tegi nendega algust ning nad pole eriti intelligentsed. Kui sa minu arvamust teada tahad, siis on nad mõistuse poolest rohkem sinna dotsentide kanti… Aga Richard, tule siia.»

Lõvi astus aeglaselt lähemale ning sõnas naeratades: «Tere. Ma kuulsin jah, et keegi on juurde tulnud. Väga rõõmustav.»

Tema kõnemaneeris ja näoilmes paistis suur tahtmine meeldida, aga peale selle ka mõjuvõimsat autoriteeti ja sellega seoses midagi lausa uskumatult tuttavat. Nagu siis, kui kohtud mõne võõra inimesega, näed teda tänaval või bussis ning tekib vältimatu, peaaegu koomiline tunne, et see inimene peab olema seotud kellegi teise inimesega, keda sa väga hästi tead. Liigutuste sarnasus, hääle tämber, näoilmed, kõik nagu viitaks sellele, et tegemist on kellegi koopiaga. Vaimse või füüsilise, seda ei oskagi kohe otsustada.

«Ehh…» Anna naeratas natuke totakalt ja peaaegu oleks küsinud, et kas me oleme varem kohtunud.

Remedios vaatas tema kimbatust lõbustatud ilmega ning sasis siis sõbralikult lõvi lakka: «Ma vaatan, et sa märkasid. Täpselt nii, Richard on tõepoolest Aldouse laps.»

Richard naeratas seepeale ja viskas siis räntsatades külili, saba hakkas aeglaselt põntsuma vastu maad: «Ma tahaks teda näha. Aga ega ta vist väga meeldiv inimene pole.»

«Ei. Päris tore on.»

Remedios heitis kõigepealt Richardile ja siis Annale pika pilgu: «Olgu, ma lähen. Ma pean veel koristama ja söögi valmis panema. Teie olete ju ühest liigist. Ma olen umbes poole tunni pärast tagasi.»

Richard turtsatas veidi põlglikult ja Anna vaatas segaduses ringi: «Mis nüüd?»

«Ah, tead küll.»

Remediose alasti kuju suundus betoonkuubiku tagaseinas oleva ukse juurde, avas selle ja kadus vaateväljalt. Nad olid nüüd vaid kahekesi, naine ja lõvi, ning nende ümber lendasid liblikad, põõsaste küljes hüplesid väikesed lambad ning imelikud nahksed linnud leelotasid mõttetuid silpe.

«Ei tea.»

Lõvi ajas end püsti, astus talle sammu lähemale, nuusutas kleiti ja noogutas siis heakskiitvalt: «Enam-vähem õige aeg on küll.»

«Milleks?»

Lõvi tõusis tagakäppadele, tõukas teda õrnalt õlgadest ning Anna vajus istuli. Rohi oli pehme ja siidjas nagu kleit ta seljas, muld oli niiske. Richard tõmbas sooja ja pika keelega üle ta näo ning surus end lähemale.

«Hei! Mis siis nüüd?»

«Meid pole siin väga palju.»

«Oota.»

«Pole midagi,» ütles Richard ning tõukas teda veel kord. Lõvi kere peaaegu kolmesajakilone raskus paiskas naise käpuli, nagu

oleks ta jäänud auto alla. Loominimese lihaselistest käppadest sirutusid pikad ja kaarjad küüned, tagakäpad kraapisid maapinda, esimesed rebisid Anna vastomandatud kleiti – selle ruuge pinna alt tuli nähtavale valge ihu, pruunikas karvariba ulatus piki selgroogu peaaegu ristluudeni välja. Kleidi imeliselt peenikesed juuksekarvad siuglesid ning püüdsid koesse rebenenud haavu parandada, lõvi urahtas madalalt, Anna ohkas vaikselt ja alistunult.

XIX

Uue päeva hommik ei erinenud eelmisest mitte millegi poolest. Keegi tagus otse nende baraki ukse taga lühikese raudtoruga vastu metallplaati ning käratas igaks juhuks veel sinna juurde, et kõik loendusele. Nagu nad ei teaks. Vahel jäi mulje, et ebavajalikku informatsiooni on siinkandis kõik vägagi helded jagama. Kui sa aga midagi küsid – midagi tõepoolest teada tahad, siis on teine lugu. Mitte midagi. Rutiin on oma iseloomult selline, et sunnib kiiresti unustama kõik ebatavalise, mis kunagi on juhtunud, ning rõhutab masinlikkust. Pühib puhtaks mälu, tasandab uudishimu. Peaaegu nagu nirvaana. Vaibumine.

Sangje lülitus sisse nagu automaat, hõõrus masinlikult tulitavat korpa põsesarnal ning ei mõelnud mitte millestki enne, kui oli koos teistega väljas.

«Juba läheb,» sosistas ta endale.

Ta oli juba mõnda aega tagasi tähele pannud, et kõik päevad on nii eristamatult ühtmoodi, et kui järgmisel hommikul eelne-

vale tagasi mõelda, siis ei oska mitte midagi selle kohta rääkida. Sest ei juhtunud mitte midagi. Mitte midagi.

Sellest oli tegelikult ainult paar nädalat möödas, kui ta oli nii kummalisel moel nahkse tuviga kohtunud ja hammustada saanud. Kogu see episood tundus unena, mida ta kurnatusest jabur aju oli miskipärast pidanud päriselt juhtunuks. Ta olekski parema meelega uskunud, et see oli uni, kui poleks olnud väikest haava põsel. Need pisikesed hambajäljed ei tahtnud mitte kuidagi paraneda ning kipitav valu oli muutunud ta igapäevaseks kaaslaseks. Aga ta ei mäletanud peaaegu mitte midagi muud kui seda haava. Kõik päevad olid nii ühtemoodi, tuim töö ja tuim valu. Või vastupidi. Ringi, ringi.

«Niiviisi,» ütles valvur. «Marss minu järel. Ja kiiresti!»

Nad hakkasid astuma ning keerutasid lohisevate jalgadega üles väikeseid tolmupilvekesi, pead longus ja käed rippu. Nagu oleks nende barakk otsustanud väikest auruvedurit mängida. Puhisedes ja lohisedes liikusid nad mööda etteantud roopaid edasi, vääramatult oma etteantud teed mööda ja… pöördusid äkitselt teisele rajale.

«Noh, raisad, liigutage end!»

Kogu rongkäik värahtas, pead pöördusid otsivalt tolmus vasakule-paremale, vahetati lühikesi ja küsivaid lauseid.

«Vait seal!»

Sumin jäi võibolla vaid pooltooni võrra vaiksemaks ja valvurid paistsid sellega rahule jäävat. Imelikul kombel näisid nad kuidagi närvilised ja ebakindlad – tavalisest hoolimatust ükskõiksusest polnud jälgegi ning vangid said vaiksel häälel omavahel arutada, miks just täna ei läinud nad – nagu tavaliselt – tellisepõletusplatsile, vaid suundusid hoopis tunnelisuu poole. Sinna, kus asus Esimene osakond. Ühest küljest tekitas see vangides ärevat rahutust, aga teisalt oli see midagi, mis võis anda päevale hoopis uue ilme. Mitmel korral oli juttu olnud, et neid ei ole juba tükk aega meditsiinilisele ülevaatusele viidud, ning paljud arvasid, et on

ehk oma aja ära istunud. Selles ei saanud tegelikult kunagi päris kindel olla, sest vaid väga vähestele oli määratud kuupäevaliselt karistusaeg. Oli veider, et mõrvarid, vargad ja kaabakad teadsid enam-vähem täpselt, kui kaua nad peavad siin tolmuses laagris viibima. Kõik teised… kõndisid nagu mingit tundmatut teed mööda. Nad teadsid, kust nad on teele läinud, aga polnud mitte mingisugust aimdust sellest, kui pikk, kui keeruline ja kui vaevaline võiks sihtmärgini viiv rada olla. Teadmatus. Ja see nüristaski kõige rohkem. Sest teadmata oma saatust võis iga järgmise nurga tagant loota tee lõppu. Vabanemist. Aga tulid hoopis pettumused.

«Midagi on väljaspool lahti,» sosistati Sangjele.

«Mis täpselt?»

«Ei tea, viies barakk viidi täies koosseisus tunnelisse. Räägitakse, et vangid koristatakse igaks juhuks jalust ära.»

«Gaasikambrisse või?»

Tšingisi selja tagant pisteti vahele: «Ei paista sedamoodi. Siit ülevalt osakonnast pole veel kunagi kedagi gaasitatud. Aga mine sa tea.»

«Kurat, mina lasen jalga,» vandus Tšingis.

«Ära ole loll. Saad kohe kuuli.»

«Ähh.»

Nad jõudsid okastraadiga piiratud teerajale, mis põrmustas efektiivselt viimasedki mõtted põgenemisest. Mõlemale poole nende kolonni jäi vaid pool meetrit liikumisruumi ning sealt edasi olid risti-rästi tõmmatud kidalised traadid, metallvõrk ja betoonpostid. Põgeneda polnud kuhugi. Nad kõndisid otse.

«Öeldi, et dotsentide käsk.»

«Persse, ikka gaasitamisele.»

«Ma ei tea.»

Ärevalt küünitasid nad ümbrust vaatama, paistis harjumatult palju tühje veoautosid, valvurid kiskusid närviliselt suitsu, tolm keerutas platsil. Nurga tagant ilmus salkkond sõjaväelasi, tõsiste

nägude ja ühtlase sörgiga suundusid nad peaväravate poole. Kõlas trillerdav vile ning paar lühikest käsklust.

«Midagi on teoksil. Seda pole ma enne küll näinud.»

«Mingi jama on jah.»

«Raisk, nad gaasitavadki meid ära!» sosistas keegi paaniliselt ja vangide rivi lõi lainetama.

«Kuule, vast ikka mitte. Eks nad oleks enne öelnud.»

«Arvad või?»

Vangide sosistamine läks järjest valjemaks ning juba korrapäratuks muutunud rivi lagunes hoopiski.

Esimene vaht pööras järsult ümber: «Kes veel lärmab, saab kuuli.»

Keegi karjus vastu: «Vahet pole, kui me kambrisse läheme, siis sureme niikuinii.»

«Kes mölises?» röögatas valvur.

Paar hetke kestis ärev paus ning siis küsis keegi: «Ütle vähemalt ausalt. Kas me läheme kambrisse või?»

Valvur köhatas veidi kohmetult, vaatas küsijale silma ning lõi siis pilgu maha: «Meil on käsk teid vaid tunnelisse viia. Ma ei tea, mis edasi saab.»

Vangide summ elavnes, kostis vandumist ja äkki tekkinud rüseluses karjatas keegi pikalt ja läbilõikavalt.

«Perse, raisk, mulle aitab. Sitale kerige, sitale, sitale.»

Vandus, nägu pisaraid täis, ja tormas siis rabeledes nagu koiliblikas okastraatidesse, proovis nende vahelt läbi ronida, jäi kinni, vingerdas, hõõrus oma räbaldunud särki vastu kidasid, kiskus kätega, raputas.

«Sitale, sitale, sitale… Raisad… Sitale… Laske mind siit välja! Sitale…»

«Hull raisk,» sosistati summas.

Valvurid vahetasid omavahel pika pilgu, esimene kehitas küsivalt ja võibolla pisut kahtlevalt õlgu ning võttis siis kiirete

ja rabedate liigutustega kabuurist revolvri, astus rutakalt paar sammu, sirutas relva välja ja vajutas päästikule.

«Plaks!» kajas lask okastraatide vahel.

Äkki saabunud vaikuses vaatasid kõik, kuidas vangi keha kramples hetkeks, kiikus paar korda traatidel edasi-tagasi ning siis ristseliti maha langes. Valvur pani samasuguste kandiliste liigutustega – nagu paraadil või õppustel suurte ülemuste ees – revolvri tagasi kabuuri ja pöördus ümber.

«Persevestid, rivvi! Aitab esinemisest. Kebige edasi! Arvate, et mul pole siin muud teha või.»

Vaiksemalt kostis, kuidas ta sinna lõppu, vaevukuuldavalt – võibolla vaid endale, võibolla meelega vangidele informatsiooniks – lisas: «Niigi sitt jama nende mässajatega.»

Vangid kuuletusid ja moodustasid jälle korrapärase rivi. Valvurid asusid oma positsioonidele. Kõik nägi välja nagu tavaliselt.

«Niisiis, mehed, lähme,» võttis esimene valvur kogu juhtunu ootamatult inimliku häälega kokku ja vaatas vange isegi veidi kahetsevalt. «Mujale minna pole teil mingit võimalust. Saate tina.»

Vangid silmitsesid vaikides oma tapetud kaaslast ning lasid pead norgu. Väike lootus, mis oli tekkinud seoses tavapärase rutiini rikkumisega, oli asendunud veelgi suurema lootusetusega. Enam ei olnud kahtlust. Neid viidi tapale. Võibolla siiski oleksid nad suutnud kambakesi läbi murda, traadid lõhkuda ja valvuritelt püssid ära võtta, väravateni välja murda ning sealt edasi vabadusse pääseda… kuid neil polnud enam niipalju algatusvõimet. Seda oli suretatud pikalt ja süstemaatiliselt, nende kõigi viimanegi teotahte kübe vedeles praeguseks hetkeks okastraatide vahel vereloigus. Nad löntsisid tahtejõuetult edasi.

«Linnast tuleb tossu,» ütles keegi loiult.

Nad vaatasid jälle kord üles ja nägid musta peenikest ja õhu käes värelevat suitsusammast, mis lagedal maastikul nägi välja nagu küngaste vahelt koolduv õunavars.

«Ahah,» ümiseti apaatselt vastuseks. Mis neil sest?

«Midagi on teoksil,» nentis ka Sangje ja löntsis edasi.

Traadist koridor avardus ning juhtis neid vastuvõtuplatsile. See oli koht, mida Sangje oli näinud siis, kui teda vangla territooriumile esimest korda toodi, ning seest käis läbi valus nõksatus. Siit viisid teed barakkidesse, tunnelitesse, vabadusse. Kõikjale, kuhu teed võisid viia – niipalju kui ta praegusel hetkel suutis ette kujutada. Platsi nägemine tuletas talle äkki nii selgelt meelde, mispärast ta üldse siin oli ja kuivõrd jabur see kõik on. Olgugi et see oli võibolla kõige paremini valvatud piirkond kogu laagris, tekkis tal tahtmatult tunne, et on pääsemisele lähemal kui kunagi varem. See oli ju olnud tema teekonna algus. Siit olid nad laiali läinud – Aldous, Sokrates, Akira, Anna, Sangje. Ta mõtles tõsimeeli sellele, et kui ta ometi oleks nende lootusi õigustanud ning suutnud tiivad avada, siis oleks tema olukord hoopis teistsugune. Poleks olnud neid vanglakuid siin ning ta poleks praegu koos teistega gaasikambri poole läinud. Surma läinud. Sest seal all ei oodanud ju neid mitte midagi muud peale pimedate käikude, kongide ja massihaudade. Mürgise draakoni kõri, kust keegi tagasi ei tulnud. Polnud enam mingit kahtlust. Ta tahtis nii väga siit ära.

«Seeeeis!» hüüdis valvur.

Nad jäid masinlikult paigale ning vaatasid, kuidas avati metalliga ülelöödud väravad. Pääs allilma.

Sangje tahtis nii kohutavalt siit ära. Haav kipitas põsel.

Kaks valvurit astusid pimedusest esile ning viipasid käega.

«Maaarsss edasi!» hüüatas üks.

Selja taga krabises miski. Just abaluude kohal oli tunne, et lihased on kangeks jäänud, ning Sangje liigutas õlgu, nagu tahaks ta millestki lahti saada. Triibuline vangisärk tundus äkki väikseks

jäänud olevat ning poos kõri, ta rabeles kätega ning rebis selle teiste hämmastunud pilkude saatel seljast.

«Ähh!» Sangje viskas särgi eemale ning tajus, kuidas vangid kohkunult eemale tõmbuvad.

Ta ei saanud midagi aru. Kõik oli toimunud nii ootamatult, et ta ei suutnud veel mõelda. Aga see-eest reageerisid valvurid.

«Pikali!» käratas lähim neist ning püssid tõusid palge.

Sangje viskus sissekasvatatud harjumuse jõul koos teistega kinnitrambitud tolmu pikali ja hakkas juba käsi kuklale panema, kui sai aru, et see kõik toimus tõenäoliselt tema pärast. Sõrmeotsad riivasid midagi kilejat ja märga ning nägu peaaegu kukla taha keerates märkas ta nelja veidralt läbipaistvat, peenikeste veresoontega kaunistatud putukatiiba oma seljalt välja kasvamas.

«Ai sitt,» karjatas Sangje, sööstis püsti, kaks sammu edasi ning sealt õhku.

«Plaks… Plaks, plaks,» kostsid lasud, Sangje kõrvus vilises ja äkki tundis ta, kuidas midagi kuuma lendas õla kohalt lihasse ja sealt teist otsa pidi välja. Silmanurgast märkas ta, et kuuli poolt jäetud avausest immitseb verd. Ka jalga lõi valu. Ta karjatas.

Ta tahtis nii hirmsasti ära.

Madala, peaaegu kuulmispiiril kumiseva kurja põrinaga tõusis ta üha kõrgemale, tiibade servad plagisesid klõpsuvalt üksteise vastu.

«Thhht,» tungis veel üks kuul Sangje kehasse.

Ta kahvatas, lihased lõtvusid, aga tiibade mootorid töötasid edasi, kalgenduvad silmad nägid all kobarduvaid majasid, traataedu, keerlevat tolmu, ning iseseisvunud tiibadel kihutas tema keha ebakindlalt ja kontrollimatult, põikles, riivas klabinal valveplatvormi, planeeris selle alt läbi ja maandus räätsakil okastraatidele, kriimustades kõhtu.

Püssid plaksusid lakkamatult, valvurid needsid ning ammuli sui vahtinud vangid tormasid äkitselt hooga väljapääsu poole.

Karjudes kappasid nad edasi, hambad ristis ning seljad kuuli ootamisest pingul. Valvurid pöörasid püssitorud nendele. Kostis vilin, keegi rabas kätega õhku, hüüdis munne ja vittu appi, sülitas ja püüdis põlvili edasi roomata. Talle astuti käte peale, keegi komistas mehele selga ning siis oli ta teistest juba maha jäänud. Vaatas, kuidas vangide summ sikutab ukse lahti ja peaaegu paaniliselt end sisse pressib, kuidas ikka ja jälle keegi karjatab, kukub. Lasud kostsid järjest edasi, aga nüüd ei olnud uste juures enam vilgast liikumist. Haavatud üritasid end vaikselt valvurite silme eest ära lohistada, liikumatult vedelesid surnud. Neid oli palju.

Sangje rippus kõhtupidi traatidel nagu ämblikuvõrku jäänud sääsk ja püüdis tagajärjetult end lahti rebida. Käed olid põgenemist takistada püüdvatest ogadest verised, õrna kõhunahka surusid kidad järjest valusamini sisse, ta oigas. Meeleheitlikult üritas ta oma tiibu sundida, kuid need vaid plagisesid ja põrisesid, aga ei tõstnud teda kuhugi.

«Ai,» sosistas ta.

Nihutas end sentimeeterhaaval edasi, proovis leida toetuspunkti, jalad ei kuulanud sõna, igalt poolt tilkus verd. Nii lähedal algas rohumaa, kare rohi ja madalad põõsad. Vabadus. Silmade vesisusest hägune maastik, laugjad künkad, valkjas-kruusane kiviklibu, helehall taevas. Ta vaatas seda igatsevalt, nii ilus, keeras ja kukkus. Tiivad rabistasid, kandsid teda äkki jälle, siksakitasid mõttetult ning sööstsid siis peadpööritava hooga edasi. Jalad tõusid hooga maaga peaaegu paralleelseks, riivasid põõsaid, allavajunud põlv käis valusa plaksakuga vastu kivi, püksisäär rebenes ja plagises nagu verine lipp. Aga ta lendas. Lendas ära.